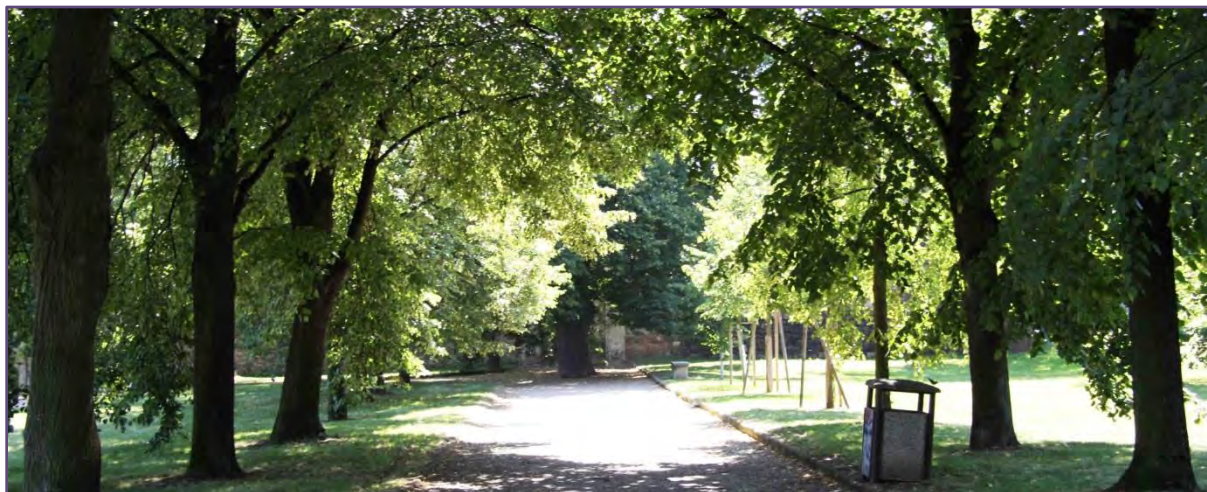

Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů
Katedra zahradní a krajinné architektury

**Moderní přístup k obnově a managementu historických zahrad na
příkladu zahrad, které vznikly v období Rudolfa II.**

Disertační práce

Autorka: **Ing. Veronika Tůmová**

Vedoucí práce: **Doc. Ing. Arch. Jan Vaněk, CSc.**

Externí konzultant práce: **Luís Paulo Ribeiro, Ph.D.**

Praha 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma Moderní přístup k obnově a managementu historických zahrad na příkladu zahrad, které vznikly v období Rudolfa II., vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 1.9.2017

Podpis.....

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala především své rodině a manželovi Jakobovi za důvěru, podporu a vytvoření zázemí, ve kterém jsem mohla práci dokončit. Další poděkování patří všem, kteří mi při psaní práce pomohli svými konzultacemi, radami a připomínkami, jmenovitě především vedoucímu mé disertační práce docentu Janu Vaňkovi a mému konzultantovi a především báječnému zahradnímu architektovi, kterým je Luís Paulo Ribeiro z Lisabonské univerzity.

Abstrakt

Obnova historických zahrad je specifickou činností, která spojuje historii, umění a samotné zahradně-architektonické úpravy. Důležitou součástí definice zahradně-architektonických úprav pro obnovu historických zahrad je sestavení možných postupů procesu obnovy vhodných pro takovou zahradu, vytvoření vhodného seznamu rostlin pro použití v současných podmínkách, dále evidence postupů, technologií a materiálů a v neposlední řadě vytvoření plánu péče a managementu takové historické zahrady. Práce se zabývá definicí těchto zahradně-architektonických úprav využitelných v procesu obnovy renesanční a manýristické zahradě Rudolfínského období.

Během období císaře Rudolfa II. byly na území Čech založeny či přetvořeny pozdně renesanční a manýristické zahrady. Toto období lze definovat dvěma mezníky – datem 1535, kdy byla ohrazena první zámecká zahrada – Královská zahrada na Pražském Hradě, a datem 1620, kdy proběhla bitva na Bílé hoře a většina zahrad byla zdevastována a následně obnovena již jako barokní celky. Ze souboru Rudolfínských zahrad byla jako modelová zahrada vybrána zámecká zahrada v Brandýse nad Labem v České republice.

Pro zámeckou zahradu v Brandýse nad Labem byly provedeny analýzy, které byly následně vyhodnoceny a na jejich základě byly určeny východiska pro obnovu zahrad z období Rudolfa II. Vzhledem k absenci dostatku dobových materiálů vyobrazujících zahrady tohoto období není možné v případě obnovy těchto památek zahradního umění použít proces rekonstrukce, ale jako vhodným řešením se jeví obnovit zahradu v duchu reminiscence cenné pozdně renesanční a manýristické zahrady se zachováním hodnotných prvků z různých etap jejich vývoje.

Díličím cílem a zároveň stěžejním tématem předkládané doktorské disertační práce je určení sortimentu rostlin aplikovatelného do prostředí památek zahradního umění pocházející z Rudolfínského období, tedy z období pozdní renesance a manýrismu na našem území. Dalšími cíli a tématy, kterým se doktorská disertační práce věnuje, jsou postupy obnovy, využití technologií a postupů při obnově historických zahrad a nastavení managementu obnovené historické zahrady.

Na základě dosažení jednotlivých díličích cílů byly definovány principy obnovy Rudolfínských zahrad a díky nim definovány zahradně-architektonické úpravy pro obnovu zahrad vzniklých v Rudolfínské době, kterými jsou obnova kompozice zahrady, přesné definování hranic zahrad, modelace terénu, trasování cestní sítě a umístění dalších technických a uměleckých prvků za sjednocení používaných materiálů, aplikace původního sortimentu rostlin, definice programu obnovené zahrady a návrh jejího managementu a plánu péče o biotickou a abiotickou složku.

Klíčová slova

obnova historických zahrad, manýristická zahrada, Rudolf II., zahradně-architektonické úpravy

Summary

The restoration of historic gardens is a specific activity that combines history, art and the garden-architectural modifications. An important part of the definition of garden-architectural modifications for the restoration of historic gardens is to set up possible methods for the restoration process suitable for that garden, to create a suitable list of plants for use in the present conditions, to record the processes, technologies and materials and, to create a plan of care and management of that historical gardens. The thesis deals with the definition of these garden-architectural modifications usable in the process of reconstruction of the Renaissance and Mannerist garden of the Rudolfine period.

During the period of the Emperor Rudolf II. the Late Renaissance and Mannerist Gardens were established or transformed in the Bohemia. This period can be defined by two dates - the date of 1535, when the first castle garden was bounded and the date of 1620 when was the Battle of White Mountain and the most of gardens were devastated and after restored as baroque units. From the list of Rudolfine gardens, it was selected the garden in Brandýs nad Labem as a model garden.

The castle garden in Brandýs nad Labem was analyzed. These analyses were evaluated and then it was determined the solutions to restoration of gardens from the period of Rudolf II. Due to the lack of historical materials depicting the gardens of this period, it is not possible to use the process of reconstruction. More suitable process is the restoration of this garden in the spirit of reminiscence of valuable late Renaissance and Mannerist gardens, preserving valuable elements from different stages of their development.

The partial goal and also the main topic of the thesis is the determination of the assortment of plants applicable to the historical gardens from the Rudolfine period, ie from the period of the late Renaissance and Mannerist in our territory. Other goals and topics of the thesis are the recovery procedures, the use of technologies and procedures for the restoration of historic gardens and the management of the restored historical garden.

On the basis of the achievement of the partial goals, the principles of the renewal of the Rudolfine gardens were defined. Then there were defined the garden-architectural modifications for the restoration of the gardens created in the Rudolfine period, such as the restoration of the garden composition, precise defining of the garden boundaries, terrain modeling, artistic elements, using the same materials, application of the original plant assortment, definition of the program of the restored garden and proposal of its management and care plan.

Key words

restoration of historical garden, Mannerist garden, Rudolf II., garden-architectural modifications

Obsah

1. ÚVOD	7
2. CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY	8
3. PŘEHLED SOUČASNÉHO STAVU PROBLEMATIKY	9
3.1. Krása zahradního umění	9
3.2. Historická zahrada jako památka	10
3.2.1. Památková péče.....	11
3.2.2. Ochrana památek zahradního umění.....	12
3.2.3. Obnova památek zahradního umění.....	14
3.2.3.1. Formy obnovy památek zahradní architektury.....	15
3.2.4. Obnova a ochrana historických zahrad v evropském měřítku.....	17
3.2.4.1. Portugalsko.....	18
3.2.4.2. Itálie.....	21
3.2.4.3. Německo.....	25
3.2.4.4. Holandsko.....	27
3.3. Management památek zahradního umění	28
3.3.1. Zranitelnost památky zahradního umění.....	28
3.3.2. Management Plan.....	28
3.3.3. Financování obnovy památek zahradního umění.....	29
3.3.4. Údržba památek zahradního umění.....	32
3.4. Doba Rudolfínská	36
3.4.1. Vymezení období.....	36
3.4.2. Osoba panovníka Rudolfa II.	36
3.4.2.1. Politické pozadí rudolfínské doby.....	37
3.4.2.2. Rudolfínská Praha a okolí.....	37
3.4.3. Přírodní poměry.....	39
3.4.3.1. Klimatické podmínky.....	39
3.4.3.2. Charakteristika krajiny.....	39
3.4.4. Umění a architektura.....	41
3.4.4.1. Umění rudolfínské období.....	42
3.4.4.2. Architektura rudolfínské období.....	43
3.4.4.3. Zahradní architektura rudolfínské období.....	45
3.5. Prvky renesanční a manýristické zahradní architektury	48
3.5.1. Technické a umělecké prvky renesanční a manýristické zahradní architektury.....	48
3.5.1.1. Cestní síť a terén zahrady.....	48
3.5.1.2. Architektonická a umělecká výzdoba.....	49
3.5.1.3. Stavby v zahradě.....	49
3.5.1.4. Oplocení.....	50
3.5.2. Biotické prvky renesanční a manýristické zahradní architektury.....	50
3.5.2.1. Sortiment rostlin.....	50
4. ZVOLENÉ METODY ZPRACOVÁNÍ	54
4.1. Teoretická část	54
4.2. Analytická část	55
4.2.1. Analýza zahrad období Rudolfa II.	55
4.2.2. Výběr souboru modelových zahrad období Rudolfa II.	56
4.2.3. Podrobné zpracování vybrané modelové zahrady.....	56
4.3. Aplikační část	61

5. VÝSLEDKY	62
5.1. Zahrady období Rudolfa II.	62
5.1.1. Analýza zahrad období Rudolfa II.	65
5.1.2. Soubor modelových zahrad.....	73
5.2. Zhodnocení podkladových údajů vybrané zahrady	76
5.2.1. Základní údaje.....	76
5.2.2. Charakteristika území.....	77
5.2.3. Historie památky zahradního umění.....	77
5.2.4. Stavební historie.....	80
5.2.5. Historické prameny.....	80
5.2.6. Obrazová a plánová příloha	81
5.3. Průzkumy a rozборы vybrané zahrady	82
5.3.1. Širší vztahy.....	82
5.3.2. Kompoziční a provozní vazby	83
5.3.3. Současný stav biotických prvků	86
5.3.4. Současný stav technických a uměleckých prvků.....	91
5.3.5. Současný stav managementu zahrady	92
5.4. Vyhodnocení analýz vybrané modelové zahrady	94
5.4.1. Obnova kompozičního uspořádání zahrady	94
5.4.2. Obnova biotických prvků	95
5.4.3. Obnova technických a uměleckých prvků	97
5.4.4. Udržení obnovené historické zahrady	99
5.5. Východiska pro obnovu zahrad z období Rudolfa II.	101
5.5.1. Zobecnění zahradně-architektonických úprav Rudolfínských zahrad.....	101
5.5.1.1. Katalogizace sortimentu Rudolfínských zahrad	102
5.5.1.2. Moderní postupy a technologie pro obnovu Rudolfínských zahrad.....	105
5.5.1.3. Postupy možné pro renovaci Rudolfínských zahrad	106
5.5.1.4. Plán péče a managementu Rudolfínských zahrad.....	106
5.5.2. Ověření zahradně-architektonických úprav Rudolfínských zahrad.....	107
5.5.2.1. Poděbrady.....	107
5.5.2.2. Lysá nad Labem	109
5.5.2.3. Přerov nad Labem	110
6. SHRUTÍ VÝSLEDKŮ A DISKUZE	112
7. ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ	119
8. SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	120
SEZNAM OBRÁZKŮ	128
SEZNAM MAP	129
SEZNAM TABULEK	130
SEZNAM PŘÍLOH	130

1. Úvod

Obnova historických zahrad je velmi specifická činnost, která spojuje tři disciplíny – historii, umění a přírodu. Dle mezinárodního dokumentu – Florentské charty (1982) je historická zahrada jako taková považována za památku. Ve Florentské chartě jsou také dále definovány principy ochrany, obnovy a využívání historických zahrad. Jedná se o závazný dokument v oblasti památkové péče a předkládaná disertační práce vzniká v souladu s principy uvedenými v této chartě.

Památkami ve smyslu zahradního umění lze rozumět díla, která zobrazují vývoj a historii krajinářské architektury jako oboru umění tvorby zahrad, parků a krajiny. Jejich význam i hodnota je rozdílná. Stejně jako architektonické památky, jsou také památky zahradního umění dokladem vývoje lidské společnosti, jejího vkusu a dovedností a historických událostí, které probíhaly v prostředí těchto kulís.

Renesanční zahrady jako takové vznikaly na našem území během 16. a 17. století. Většina z nich ale podlela soudobým módním vlnám a byly přebudovány na zahrady barokní a později na parky krajinářského charakteru, které se oprostily od užití geometrických tvarů. Jelikož je zahrada součástí stavby a tvoří přechod mezi samotnou budovou a krajinou, je vzhledem k množství památek renesančního charakteru na našem území vhodné obnovovat zahrady, které si zachovaly původní historické doklady v terénu i archivech, v duchu renesančního cítění.

Primárním úkolem při obnově takovýchto objektů je tedy vytvoření metodiky obnovy historických renesančních zahrad v soudobých podmínkách – to znamená popsat a analyzovat jednotlivé formy obnov, které byly provedeny na modelových zahradách, jednotlivé postupy zobecnit a stanovit konkrétní doporučení pro další obnovy zahrad. Vzhledem k mnohvrstevnatým úpravám zahrad, které mnohdy překryly cenné historické doklady v terénu, je nutné, aby byly tyto části očištěny od nových prvků s malou sadovnickou či architektonickou hodnotou a zahrady byly opět šetrně obnoveny nejvhodnější formou za použití moderních postupů a technologií.

Jelikož jsou pro zkoumané období a vybrané modelové zahrady definovatelné determinační prvky zahradní architektury a známy jsou také některé pěstované druhy rostlin, je možné sestavit seznam těchto určovacích prvků a také katalogizovat sortiment rostlin využitelných v soudobých podmínkách při obnově zahrad z tohoto období. Na základě doporučení sortimentu a materiálů je možné vytvořit plán péče a managementu vybraných památek zahradního umění. Jelikož se pohled památkovou péčí vyvíjí společně s dobou a nově se utvářející společností s jejími specifickými požadavky, je nutné i k tomuto druhu kulturního dědictví přistupovat s ohledem na moderní názory a současné možnosti údržby a užívání.

2. Cíle práce a hypotézy

Cílem doktorské disertační práce je **definice zahradně-architektonických úprav** pro obnovu historických zahrad vzniklých v rudolfínské době – v období vrcholné renesance a manýrismu, vyplývající ze současných společenských a vědeckých přístupů k dané problematice s ohledem na současné technologie a možnosti managementu historických zahrad.

Formulace dílčích cílů:

1. Katalogizovat sortiment nejvhodnějších rostlin vhodných pro využití při obnově renesančních zahrad v našich soudobých podmínkách.
2. Evidovat moderní postupy a technologie využitelné pro obnovu vybraných historických zahrad, které jsou spojeny s rudolfínskou dobou.
3. Stanovit možné postupy pro renovaci historických zahrad v současných podmínkách na konkrétních příkladech historických zahrad spojených s rudolfínskou dobou, které budou sloužit v památkové praxi ochrany historických zahrad.
4. Vytvořit plán péče a managementu vybraných historických zahrad, které jsou spojeny s rudolfínskou dobou, a pro které byly vytvořeny plány obnovy v rámci doktorské disertační práce.

Funkce zahrad v rudolfínské době byla zaměřena na uspokojování potřeb a projev reprezentativnosti úzké skupiny aristokratů a klérů, a z tohoto důvodu byla i struktura zahrad přizpůsobena jejich požadavkům, které jsou v současné době, kdy je většina zahrad přístupných veřejnosti, nevyhovující a tyto požadavky nenaplníjí nároky moderní společnosti na soudobé využívání těchto zahrad.

Doktorská disertační práce se tedy opírá o hypotézu, která zní:

H₀: Existují zahradně-architektonické úpravy, které umožní zachovat původní charakter a estetické vyjádření rudolfínských zahrad, uzpůsobit je k užívání širokou veřejností a charakterizovat metody pro obnovu těchto zahrad tak, aby vyhovovaly ustanovením mezinárodních smluv, památkové péči a užití moderní společností.

3. Přehled současného stavu problematiky

3.1. Krása zahradního umění

V 1. století před naším letopočtem římský architekt a teoretik Marcus Vitruvius Pollio ve svém spise Deset knih o architektuře definoval architekturu a její tři základní vlastnosti, kterými jsou *firmitas*, *utilitas*, *venustas* (tzn. trvanlivost, užitečnost a krása). Architektura je jednou z prvních forem umění, od které se postupem času odvíjely další umělecké obory (Staňková a kol., 2005). Počátky zahradní architektury sahají do dob, kdy člověk začal zemědělsky využívat půdu – tehdy ještě nebyla estetickému hledisku přisuzována důležitost (Young, 2009).

Zahrada, jak ji známe dnes, je výsledkem lidské činnosti, která podřizuje hmotu své představě, a je proto tvůrčím projevem člověka, při kterém se vytváří plastické a skutečné obrazy (Mareček, 1992; Fierlinger, 1938). Bernhard (1996) definuje zahradní umění jako umělecké uspořádání přírody. Cooper (2006) popisuje zahradu jako přírodní místo, které bylo pozměněno tvůrčí lidskou činností, a které obsahuje přírodní prvky, kterými jsou rostliny. Ty byly vybrány, umístěny a uspořádány alespoň částečně v souladu s estetickými hledisky. Zahradní architektura není na žádném ostatním umění závislá, ale nejbližší je svým charakterem podobná stavební architektuře. Stejně jako stavební architektura, řeší utváření prostoru a uplatňuje při tom stejné nebo podobné estetické zákonitosti (Mareček, 1992).

Estetika je lidmi chápána různě v různých časových obdobích a v různých zeměpisných souřadnicích. Stejně tak je důležitý vývoj jednotlivých estetických preferencí společnosti (van den Berg, van Winsum-Westra, 2010; Stibral a kol., 2009; Turner, 2005). Mareček (1992) popisuje, že krása je jednou ze základních lidských potřeb a člověka doprovází, ať už jako pojem či konkrétní výsledek lidské činnosti, v různých formách a projevech odpradáva. Eco (2005) uvádí, že význam slova krása je vnímán také jako dobro – a v některých historických epochách byly tyto dva pojmy těsně spjaty. Eco (2007) dále popisuje také ošklivost, a to jako aktivní protiklad krásy. Specifikem estetiky zahrad je chápání a vnímání zahrady, na rozdíl od obrazu, všemi smysly – zrakem, sluchem, hmatem, čichem i chutí (Cooper, 2006; Mareček, 1992).

Významnou zvláštností estetiky zahrad je aplikace estetických principů na biotické prvky, které se proměňují v krátkodobých (den/noc) i dlouhodobých (rok/desetiletí) časových horizontech a za dokončenost díla se dá předpokládat plná velikost jednotlivých vegetačních elementů, které ji dosáhnou až v době, ve které může být původní estetický zájem překonán. Estetično nelze chápat jako dogmatické respektování estetických kategorií, ale i v obecných všelidských kulturních hodnotách (Mareček, 1992). Cooper (2006) konstatuje, že nejlepšími zahradami jsou takové organismy, které nevypadají jako přirozený přírodní svět, ale které jsou ve své podstatě dokonalé a metodické (tzn. krásné). Takové zahrady nabízejí vzdálení se od empirického světa a přiblížení se do světa ideálního charakteru – tuto charakteristiku nese koncepce renesančního pojetí zahrady. O zahradě jako o estetickém prostředí se naplno uvažuje až v období renesance, kdy se znovuzrodily antické principy, a od myšlení scholastického středověku bylo upuštěno. Důraz byl kladen na racionální přístupy k životu a k umělecké tvorbě a tím i radosti z pozemského života. Zahrada se stává obytným prostředím sloužícím pro

reprezentaci, je zvýšena její společenská funkce a důraz je kladen na detail i na celkovou výtvarnou kompozici zahrady (Mareček, 1992). Původní principy charakteru renesanční zahrady nejlépe vyobrazují dobové spisy, které až architektonicky popisují ideální prostor (zahradu) pro pozemské potěšení, studium, odpočinek a obdivování krásy. Těmito stěžejními díly je soubor novel Decameron (Giovanni Boccaccio, 1353) a dílo L'Hypnerotomachia Poliphili (Francesco Colonna, 1499) (Impelluso, 2005; Zoppi, 2009; Thacker, 1979).

Pacáková – Hošťálková a kol. (2004) uvádí, že renesanční zahrada respektuje hmotnost materiálu a konečnost prostoru. Její klasický formální charakter je tvořen pravidelností, osovostí a vyvážeností. Renesanční výtvarné cítění pronikalo na naše území z kulturních ohnisek Itálie asi na počátku 16. století a v oblasti zahradní architektury nezaznamenalo takové projevy jako v oblasti architektury stavební (Dokoupil a kol., 1957). Pacáková – Hošťálková a kol. (2004) vyčleňují navíc manýristickou zahradu, jako pokračování filosofie zahrady renesanční, kterou dovádí k „jemným finesám formalistního rázu“. Jejich úlohou bylo vyvolat úžas nad svobodou, představivostí a proměnlivostí uměleckého záměru (Skalický, 2009). Nebyly komponovány jako prostory pro diskuze a rozjímání, ale jako místa velkolepých scén a oslav sloužících k reprezentaci (Hendrych, 2005).

3.2. Historická zahrada jako památka

Añon (1993) vymezuje historickou zahradu jako sociální prostor, který prochází kontinuálním historickým vývojem a je vnímán jako duchovní požitek člověka. Památka zahradního umění je taková památka, jejíž podstatu i formu tvoří zejména historická zahrada nebo sad (Pacáková-Hošťálková a kol., 2004). Jako historickou zahradu lze dle Florentské charty (1982) označit jak památku zahradního umění malé plošné výměry, tak také významný rozsáhlý krajinářský park.

Památky zahradního umění jsou svědectvím své doby a kulturním dědictvím národa. Posilují pocit identity, jsou připomínkou našich předků, jejich potřeb, preferencí a schopností (Kosmala, 2007).

V českém právním systému jsou historické zahrady jako památky zakotveny v zákoně č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který je prováděn dvěma vyhláškami: vyhláškou č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči a vyhláškou č. 420/2008 Sb., kterou se stanoví náležitosti a obsah plánu ochrany památkových rezervací a památkových zón. Podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, jsou památky „významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti“ a jako takové jsou chráněny státem. Vymezením památky zahradního umění se zabývá první článek mezinárodní charty o historických zahradách (Florentská charta, 1982), který označuje historickou zahradu jako takovou za památku a definuje ji jako „architektonickou a vegetační kompozici, která je z hlediska dějin umění celospolečensky významná“.

Bašeová (1998) píše, že biologická a rekreační funkce historických zahrad a parků je důležitá zvláště v místech rychle se rozvíjejícího osídlení. Původně izolované zahrady a parky jsou dnes obkloповány městskou zástavbou a rušnými komunikacemi. V důsledku takového rozvoje obcí a měst přichází řada nebezpečí pro charakter samotných historických zahrad. Nedostatek volných ploch v centrech měst

vede k tendencím zmenšovat, nebo dokonce likvidovat vlastní plochu zahrady, parku, situovat na jejich plochu stavby všeho druhu, nejčastěji parkoviště. V řadě případů bylo zveřejnění zahrady provázeno demolicí stavebních omezení, ohradní zdi nebo obestavění, což má za následek negativní působení hluku, exhalací, ztrátu pocitu bezpečí a intimity. V mnoha případech se i velmi kvalitní zahrady a parky vyznačují zanedbaným stavem, který je způsoben především nedostatkem údržby, nezájmem obnovit jejich význam. Ve většině případů zabírání a znehodnocování zahradních a parkových ploch je snadným východiskem k řešení okamžitých potřeb, bez dalších důležitých vazeb.

3.2.1. Památková péče

Památková péče má v České republice dlouholetou tradici (Štulc, 2007). Jako taková je ochrana památek zakotvena už v Ústavě České republiky (ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ve znění ústavního zákona). V té se už v preambuli píše, že občané České republiky jsou „*odhodláni společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství*“. Dále Článek 7. Ústavy České republiky stanoví: "*Stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství.*" K ochraně památek se také váže další legislativní dokument, a to Listina základních práv a svobod, jejíž Článek 11, třetí odstavec říká: "*Vlastnictví zavazuje. Nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.*"

Dle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, státní památková péče „*zahrnuje činnosti, opatření a rozhodnutí, jimiž orgány a odborná organizace státní památkové péče v souladu se společenskými potřebami zabezpečují zachování, ochranu a vhodné společenské uplatnění kulturních památek*“. Památková péče je součástí kulturní politiky České republiky, která vychází ze základních legislativních dokumentů a je přímo ovlivněna EU a dalšími nadnárodními závazky (Pek, 2009). Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, dále říká, že smyslem ochrany památek je jejich zachování, zpřístupňování a vhodné využívání tak, aby se podílely na dalším rozvoji společnosti. V soudobém slova smyslu vznikla památková péče v období italské renesance, kdy došlo k vědomému uznání antických památek (Dreijer, 2012; Kosmala, 2007; Riegl a kol., 2003). Péče o památky byla v jednotlivých oblastech Evropy rozvíjena izolovaně a problematika architektonického dědictví se týkala pouze věci národního zájmu. K prvním kooperacím na mezinárodní úrovni došlo po první světové válce (Feliú, 2003; Vošahlík, 1998).

Právní základ památkové péče i její metodické principy se u nás utvářely v souladu se zahraničními poznatky (Štulc, 2007). Zásady památkové péče a předmět památkové ochrany jsou definovány zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči a řadou mezinárodních, obecně přijímaných dokumentů. Specifický předmět památkové péče, kterým je památka zahradního umění, je vymezen ve Florentské chartě (1982), kde jsou dále definovány všeobecně přijaté principy jeho ochrany, obnovy a údržby (Jančo, 2009).

Památky podléhající zásadám památkové péče jsou zavedeny v Ústředním seznamu kulturních památek (Pavlík, 1998), který podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, vede ústřední organizace státní památkové péče. Ústředním orgánem státní památkové péče je Ministerstvo kultury

České republiky. Na výkonu státní správy se podílejí krajské, v některých případech i městské a obecní úřady. Výzkumnou, odborně-metodickou, dokumentační a informační činnost vykonává a zajišťuje Národní památkový ústav (Pavlík, 1998).

Velebil a kol. (2016) píše, že cílem historické památkové péče je uchování památek zahradního umění pro příští generace, a to s co nejvyšším stupněm autenticity.

3.2.2. Ochrana památek zahradního umění

Forma a míra ochrany historických zahrad a parků závisí na typu kulturního dědictví, které představují a na společnosti, ve které jsou umístěny (Dreija, 2012). Ochrana jednotlivých památek byla u nás v průběhu času definována různými legislativními dokumenty, které byly poplatné soudobé hospodářské a společenské situaci (Otruba, 2002). Jak již bylo zmíněno výše, ochrana památky jako takové je v současnosti zakotvena v zákoně č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Historické zahrady a parky jsou předmětem ochrany ve stejné míře jako památkové objekty, u kterých byly jako takové zakládány, rozvíjeny, udržovány a přeměňovány (Jančo, 2009; Bašeová 1998). Jelikož byly zahrady zakládány především v bezprostřední blízkosti sídel, velké množství těchto památek se vyskytuje v intenzivně využívaném urbanizovaném prostředí. Památky nacházející se v takovémto prostředí, jsou ohroženy určitými riziky. Nedostatek volných ploch v těchto lokalitách vede k tendenci plochy zeleně zmenšovat a historická zahrada jako taková ztrácí svoje atributy – jsou bourány obvodové zdi, narušeny okolní urbanistické a ekologické vazby a ničeny pohledové osy. Dalším nebezpečím, které takovému památkám hrozí, je nedostatek údržby, neodborné zásahy a celkové znehodnocování těchto prostor (Bašeová, 1998). Ochrana památek musí být soustředěna na tři systémové úrovně, a to na ochranu přírodního a kulturního dědictví, na biologickou rozmanitost a kulturní pestrost (Dreija, 2012; Conan, 2009). Ještě do nedávna byla celosvětově památková ochrana soustředěna pouze na ochranu samotných památkových objektů, které byly vytrženy z kontextu a jejich ochrana nerespektovala širší souvislosti a přesahy do městské krajiny, které jsou součástí (Whitehand, Gu, 2010). Městská zástavba a její kompoziční uspořádání definuje kulturní a historické charakteristiky dané lokality (Vorel, 2011). Ochrana urbanistické struktury města je opřena o zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu v platném znění, v němž jsou definovány cíle a úkoly územního plánování. Dle zmíněného zákona *„územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví. Přitom chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti“*. Funkční využití území, včetně prostorového a plošného uspořádání, stanovení limitů využití území a závazné regulační prvky jsou obsaženy v územně plánovací dokumentaci.

Mimo zachování kompozičních principů urbanistické struktury sídla je nutné také zachovat ekologickou rovnováhu prostředí, ve které se tyto zahrady nacházejí. Díky rozvoji ekonomiky a vyšších nároků na dopravu se postupně degradují ekosystémy přeživší v městském prostoru (Hendrych, 2008). V zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, jsou obsaženy statě přímo se týkající ochrany památek zahradního umění a péče o ně - např. § 46 a § 47, které stanovují ochranu památných stromů a § 12 pojednávající o krajinném rázu (Hendrych, 2007). Při ochraně a péči těchto památek musí být dále

respektovány závažné vyhlášky, stanoviska orgánů ochrany přírody a odborné posudky tak, aby nedošlo k porušení zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ani zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči (Reš a kol., 2009).

Pilíře ochrany památek na našem území jsou ukotveny v mezinárodních dokumentech. Česká republika, jakožto signatář řady dokumentů ICOMOS, UNESCO a evropských úmluv, se zavázala k jejich uplatňování. ICOMOS je hlavním poradcem UNESCO pro ochranu kulturního dědictví (Štulc, 2007). Ústava UNESCO je obecně přijatým orgánem hlídající umělecké a kulturní dědictví (Feliú, 2003), který sdružuje právně závazné úmluvy pro Českou republiku. Těmito úmluvami je: Úmluva o ochraně kulturních statků v případě válečného konfliktu, Haag, 1954, publikováno ve Sbírce zákonů - vyhláška č. 94/1958 Sb. Úmluva o opatřeních k zákazu a zabránění nedovoleného dovozu, vývozu a předání vlastnického práva kulturních statků, Paříž, 1970, publikováno ve Sbírce zákonů - vyhláška č. 15/1980 Sb. Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, Paříž, 1972, publikováno ve Sbírce zákonů - sdělení FMZV č. 159/1991 Sb. (Vošahlík, 1998).

Mezinárodně přijímané a schválené charty, úmluvy, doporučení a pokyny jsou vyvinuty s jediným cílem – zajistit ochranu kulturního a přírodního dědictví, zajistit podvědomí a pochopení jejich hodnot a významu v sociální, ekonomické a politické souvislosti, podporu vzdělání v ekologické a estetické oblasti a kulturní rozmanitosti (Dreija, 2012). Co se týče památek zahradního umění, nejzásadnějšími obecně přijatými mezinárodními dokumenty jsou následující: Athénská charta (1933), v níž byly na kongresu CIAM stanoveny zásady moderního urbanismu, a která je v současnosti již považována za překonanou; Benátská charta (1964) vymezující základní principy ochrany a péče o památky a ustanovující vznik organizace pro ochranu nemovitých památek (Vošahlík, 1998); Florentská charta - Charta ochrany historických zahrad (1982), která je jedním ze základních mezinárodních dokumentů ICOMOS o ochraně kulturního dědictví přímo se týkající ochrany historických zahrad, čímž doplňuje Benátskou chartu (Florentská charta, 1982); Charta z Burry (1979) – Australská charta ICOMOS k péči o místa s kulturním významem je vystavěna na principech Athénské charty a přizpůsobena místním potřebám australské společnosti a podmínkám a dále je zde stanovena koncepce kulturního dědictví a jeho význam ve smyslu estetické, historické, vědecké a sociální hodnotě (Dreija, 2012; Charta z Burry, 1979); Mezinárodní charta o kulturním turismu (1999), zabývající se dopadem cestovního ruchu na památky a jejich lokality, je důležitým dokumentem v oblasti financování obnovy a rozvoje historických prostřednictvím cestovního ruchu (Dreija, 2012; Mezinárodní charta o kulturním turismu, 1999); a v neposlední řadě Evropská úmluva o krajině (2000) podepsaná za účelem rozvoje vzájemného porozumění a uznání kulturní rozmanitosti v Evropě jako společného kulturního dědictví (Dreija, 2012; Evropská úmluva o krajině, 2000). To, že je naše kulturní a přírodní dědictví značně ohrožováno, je konstatováno v Úmluvě o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (1972). Kulturní a přírodní dědictví představuje nenahraditelné ochuzení celého společenství, je nenahraditelným zdrojem života a inspirace (Kučová, 2009; Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, 197).

Ochrana historických zahrad vyžaduje jejich evidenci a inventarizaci (Bašeová, 1998; Florentská charta, 1982). Mimo to vyžaduje zahrada soustavnou péči, jelikož se jedná o živý subjekt, jehož hlavním materiálem jsou rostliny (Florentská charta, 1982).

3.2.3. Obnova památek zahradního umění

K obnově zahradní památky je nutné přistoupit iniciační studií vycházející z průzkumů a s veškerou dokumentací týkající se památky, případně památek příbuzných – např. od stejného autora (Bašeová, 1998). Součástí regeneračních procesů památek jsou stavebně-historické průzkumy, které popisují vývoj, architektonickou podstatu a výtvarnou hodnotu jednotlivých památek (Pek, 2009; Líbal, 1990). Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, pokládá stavebně-historický průzkum za základní kritérium obnovy památky: „*Základní podmínky musí vycházet ze současného stavu poznání kulturně historických hodnot, které je nezbytné zachovat při umožnění realizace zamýšleného záměru*“. Ze zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, musí být stavebně-historické průzkumy prováděny odbornou organizací státní památkové péče (Šubr, Šubrová, 2005). Už Benátská charta (1964) zmiňovala tuto dokumentaci: „*Součástí všech prací by měla být vždy přesná dokumentace ve formě analytických a kritických zpráv doprovázené kresbami a fotodokumentací*“. Úkolem stavebně-historického průzkumu je shromáždění a vyhodnocení všech dostupných informací o objektu prohlubujících dosavadní poznání (Šubr, Šubrová, 2005; Macek, 1997). Poskytuje kvalifikované a aktuální informace o stavu památky (Šubr, Šubrová, 2005). Metodika stavebně-historického průzkumu se vyvíjí již od 19. století a dnešní je založena na metodice PhDr. Dobroslava Líbala, CSc., SÚRPMO, kterou zpracoval v padesátých letech 20. století (Pavlík, 1998). Zpracována byla obecně pro památky stavební a nemá specifickou metodiku stavebně historického průzkumu pro památky zahradního umění. Nové metodiky pro památkové objekty zpracoval Ing. Petr Macek a metodiku pro památkový rozbor území Ing. Arch. Karel Kuča a Ing. Arch. Věra Kučová. Obě reflektují nové podmínky a jsou bližší i pro památky zahradní architektury. Základními prameny pro zpracování stavebně-historického průzkumu jsou: historické mapy a plány, historická ikonografie, stavebně-historické průzkumy a památkové záměry (pokud byly zpracovány), starší mapy chráněných sídel, územní a regulační plány a urbanistické studie (pokud byly zpracovány) a dříve zpracovaná projektová dokumentace (Šubr, Šubrová, 2005).

Zahrada, jakožto živá památka dospěje vždy po určitém čase do stadia, kdy se musí přistoupit k zásahům – obnově, které jsou zapříčiněny především společenskými, technicko-stavebními a biologicko-ekologickými podněty. Společenské příčiny souvisí se změnami životního stylu a změnami potřebných funkcí objektu. Technicko-stavební příčiny jsou vyvolány zanedbáním údržby nebo zničením či narušením objektů atmosférickými vlivy. V tomto případě je klíčový použitý materiál a jeho odolnost, a také kvalita provedení stavebních prací. Biologicko-ekologické důvody vychází ze změn vegetace v průběhu let. Důležitá je správná volba rostlin v závislosti na znalostech podmínek prostředí a nároků rostlinného materiálu, stejně jako jejich genetickou délkou životaschopnosti (Wagner, 1986).

Añon (1993) poukazuje na fakt, že obnova historické zahrady je obtížným a delikátním úkolem, jelikož musí obsáhnout hmotnou i duchovní stránku. Obnova památky musí respektovat vývoj příslušné zahrady a nepřivilegovat jedno slohové období na úkor jiného (Bašeová, 1998). Obnova památky je souhrn činností památkové péče, které usilují o obnovení celkového účinku a vztahů. Obnova památky počítá s technickými i výtvarnými zásahy, s doplňky i s náhradou zničených částí. Podle míry a povahy těchto zásahů se rozlišují různé formy obnovy – ty se v praxi zpravidla nevyskytují odděleně (Blažiček, 1962). Neoddělitelným faktorem v procesu obnovy a managementu památek, včetně památek

zahradního umění a krajiny jako kulturního dědictví je autenticita. Dokument z Nara (1994) vykládá autenticitu jako „základní faktor hodnotové kvalifikace“ a její pochopení je důležité pro další plánování a navrhování v oblasti památkové péče. S autenticitou souvisí také pocity vyvolané obrazem zahrady a krajiny – je to identita, odpovědnost a sounáležitost (Gustavsson, Peterson; 2003). Důležitými faktory spojené s autenticitou památky zahradního umění je samotná koncepce zahrady, zahradní detaily, výzdoba a výběr vegetačního i konstrukčního materiálu (Bašeová, 1998; Dokument z Nara 1994; Florentská charta, 1982).

Mimo zachování kompozičních principů urbanistické struktury sídla je nutné také zachovat ekologickou rovnováhu prostředí, ve které se tyto zahrady nacházejí. Díky rozvoji ekonomiky a vyšších nároků na dopravu se postupně degradují ekosystémy přeživší v městském prostoru (Hendrych, 2008). Podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu v platném znění lze v zastavěném prostředí tyto limity stanovit regulačními plány. Regulační plány slouží jako nástroje ochrany hodnot a definují uspořádání v území. Regulační plán dle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu v platném znění „stanoví podrobné podmínky pro využití pozemků, pro umístění a prostorové uspořádání staveb, pro ochranu hodnot a charakteru území a pro vytváření příznivého životního prostředí.“

3.2.3.1. Formy obnovy památek zahradní architektury

Adaptace (z lat.) je přizpůsobení stavby novému účelu, pak obecně přestavba či dostavba, úprava starší stavby. Běží-li o adaptaci architektury historické nebo výtvarně významné, je adaptace úlohou památkové péče, neboť potřeby nového využití (včlenění hygienických zařízení a p.) je třeba řešit v souladu s jejími základními zásadami, nemá-li dojít k znehodnocení památky (Blažíček, 1962). V sadovnické a krajinářské tvorbě je pojem definován v technické normě ČSN 83 9001 (1999) jako „přizpůsobení objektu zeleně novým požadavkům se zřetelem na zachování jeho původního charakteru“.

Asanace (z lat.) je stavební zásah směřující k odstranění zdravotních závad budovy, celých komplexů stavebních objektů v městských částech nebo celých sídelních jednotek. Asanace prováděné u nás na sklonku 19. věku podle asanačního zákona z roku 1893 zasahovaly často krutě do historických organismů měst (Blažíček, 1962). V sadovnické a krajinářské tvorbě je pojem definován v technické normě ČSN 83 9001 (1999) jako „ozdravění porostu nebo dřeviny odstraněním nevyhovujících dřevin nebo jejich částí“. Tato technická norma podrobněji rozděluje asanaci na asanaci porostu a asanaci dřevin a podrobněji je definuje.

Evokace je postup v projektové práci a eventuální realizaci, který část zahrady, výjimečně i celý její rozsah, pojímá jako volnou připomínku někdejší slohové fáze (Pacáková-Hošťálková a kol., 2004).

Konzervace (z lat.) je technické zajištění památky k jejímu uchování (Blažíček, 1962). Odborné ošetření a údržba kulturních artefaktů, zahrnující budovy a historické či umělecké součásti, s cílem prodloužit životnost a estetické kvality materiálu. Ochrana environmentální hodnoty (Bucher, 1996).

Regenerace je komplexní řešení obnovy památek. Často obsahuje i zásahy do prostředí památky, do jejich širších urbanistických vztahů. (Pavlík, 1998) Jedná se o dlouhodobý proces stálého udržování

památky (Pacáková-Hošťálková a kol., 2004). V sadovnické a krajinářské tvorbě je pojem regenerace definován v technické normě ČSN 83 9001 (1999) jako „*úprava objektu zeleně podle současných oborových znalostí, zkušeností a názorů, při respektování zachovaných hodnot*“. Tato norma dále definuje pojem **regenerace vegetačních prvků**, a to jako „*proces, při kterém rostliny, jejich porosty nebo společenstva nahrazují nebo obnovují ztracené části nebo jedince; probíhá buď samovolně, nebo s přispěním člověka*“.

Rehabilitace má stejný význam jako renovace, rekonstrukce a remodelace. (význam slova po 1. Světové válce). Oprava existující budovy k lepšímu stavu s minimálními změnami na konstrukci budovy; může zahrnovat adaptivní použití, obnovení (význam slova po 2. Světové válce). Akt nebo proces vracející objekty do stavu užitku pomocí opravy nebo alternace zachovávající části nebo vlastností objektů, které jsou významné jejich historickými, architektonickými a kulturními hodnotami (význam slova z 20. století) (Bucher, 1996). V sadovnické a krajinářské tvorbě je pojem definován v technické normě ČSN 83 9001 (1999) jako „*soubor opatření vedoucí k obnovení významu, funkcí a hodnot zanedbatelného objektu zeleně; u historického objektu je prioritní obnova původní kompozice i prvků*“.

Rekonstrukcí se rozumí složení rozložené či zničené konstrukce či budovy, buď „in situ“ nebo v nové lokalitě; může být vyžádána přírodními či člověkem vytvořenými katastrofami, jako jsou zemětřesení či válka, nebo jako záchranné opatření, kterým je přemístění na jiné místo. Proces zkopírování originálního materiálu, původní formy a objevení se zaniklé budovy nebo struktury v určitém historickém momentu, založený na historickém výzkumu; nejčastěji používán a v původní lokalitě; může být realizována použitím tradičních a/nebo moderních konstrukčních metod (Bucher, 1996). V sadovnické a krajinářské tvorbě má pojem tři definice, které jsou vypsány v technické normě ČSN 83 9001 (1999). Podle tohoto dokumentu se rekonstrukcí rozumí (1) „*uvedení objektu zeleně do původního historicky doloženého stavu*“, (2) „*přestavba spojená s modernizací objektu zeleně*“ a (3) „*zásadní změna vzhledu a využití objektu zeleně*“.

Reminiscence je v sadovnictví a krajinářství pojem definovaný v české technické normě (ČSN 83 9001, 1999) jako „*kompoziční řešení objektu zeleně, ve kterém se využívají charakteristické stylové prvky evokující určité kulturně historické období*“.

Renaturalizace je v sadovnictví a krajinářství pojem definovaný v české technické normě (ČSN 83 9001, 1999) jako „*soubor opatření směřující k obnově přírodě blízké struktury, životadárných vazeb a procesů v určité části nebo složce krajiny, nevhodně pozměněné lidskou činností*“.

Renovace uvádí památku do nového stavu, který má odpovídat originálu před opravou (Pacáková-Hošťálková a kol., 2004).

Resuscitace památky je proces v památkové péči dovádějící památku k původní funkci po nevhodném stadiu zachování (Pacáková-Hošťálková a kol., 2004).

Restaurování je proces nebo výsledek nejvíce možného ošetření v existujícím místě budovy, stavby, nebo objektu do původního stavu v určitém bodě ve své historii používající ty samé konstrukční materiály a metody jaké byly možné u originálu; je vybráno charakteristické období, ve kterém měl objekt největší historický význam nebo estetickou celistvost; často založeno na historicko-stavebním posudku (Bucher, 1996). V sadovnické a krajinářské tvorbě je pojem definován v technické normě ČSN 83 9001

(1999) jako „*způsob obnovy historické zahrady, parku nebo prvku zeleně na základě odborných analýz, přesně v původním stylu, kdy se zachovalé části odborně ošetří a chybějící části se doplní*“.

Restituce v původním právnickém významu uvedení do dřívějšího právního stavu, také navrácení odejmutého majetku původnímu vlastníku, pokud nový držitel neměl k vlastnickému nabytí dostatečný nárok. U kulturních památek přichází restituce v úvahu na úseku odborné správy památek orgány státní památkové péče nebo muzei, galeriemi, knihovnami, archivy apod. a týká se většinou movitých památek v oblasti mezinárodně majetkoprávních vztahů. V přeneseném smyslu značí restituce jeden ze způsobů obnovy (restaurování) kulturních památek: odborné ošetření památky, jejíž vzhled byl změněn nebo zakryt pozdějším technickým nebo výtvarným zásahem, navrácením do dochovaného autentického stavu (např. odstraněním přemaleb polychromované gotické plastiky); zvláštní formou restituce je tzv. anastyloza (Blažiček, 1962). V sadovnické a krajinářské tvorbě je pojem definován v technické normě ČSN 83 9001 (1999) jako „*uvedení objektu zeleně do určité konkrétní, dokumentačně doložené podoby odstraněním prvků, které původní vzhled změnily nebo zakryly*“.

Revitalizace je plánované ekonomické a sociální zdokonalení komerčních či obytných čtvrtí nebo jiných geografických prostor prostřednictvím fyzikálních zlepšení a sociálních a ekonomických programů; typicky zahrnují rehabilitaci a stavební obnovu soukromých i veřejných vlastnictví (Bucher, 1996). V sadovnické a krajinářské tvorbě má pojem revitalizace stejný význam jako regenerace nebo oživení. Je definován v technické normě ČSN 83 9001 (1999) jako „*úpravy objektu zeleně směřující k obnově jeho funkcí a zvýšení užité hodnoty; při tom musí být respektován charakter objektu zeleně a všechny zachované hodnoty*“.

3.2.4 Obnova a ochrana historických zahrad v evropském měřítku

V Evropě lze datovat vznik památkové péče na přelomu 18. a 19. století, kdy se pod vlivem romantismu a národobrozenských hnutí formoval zájem o ochranu památek. Také rozvoj vzdělanosti přispěl k rozšíření problematiky památek do vědeckých kruhů a přinesl s sebou nový rozměr jejich chápání. V průběhu 19. a počátkem 20. století se dostala památková péče do právního kontextu téměř ve všech evropských zemích. První zákon věnovaný ochraně památek vznikl v Řecku, které tento zákon přijalo v roce 1834 (Vinter, 1983). Na Evropské úrovni vznikly dvě mezinárodní smlouvy týkající se ochrany památek, a to pod záštitou rady Evropy. Jimi jsou Úmluva Rady Evropy o ochraně architektonického dědictví Evropy (Council of Europe, 1985) a Úmluva Rady Evropy o ochraně archeologického dědictví Evropy (Council of Europe, 1969). Evropská unie provádí ochranu památkové péče na základě čl. 151 (bývalý článek 128) Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (Evropská unie, 1957). Ten uvádí, že „*Společenství přispívá k rozkvětu kultur členských států a přitom respektuje jejich národní a regionální různorodosti a zároveň zdůrazňuje společné kulturní dědictví*“. Při těchto aktivitách spolupracuje se třetími zeměmi, a příslušnými mezinárodními organizacemi, zejména s Radou Evropy. Článek 151 (bývalý článek 128) dále definuje zaměření činnosti Společenství: „*Činnost Společenství je zaměřena na povzbuzování spolupráce mezi členskými státy a v případě potřeby na podporu a doplňování jejich činnosti v následujících oblastech: zlepšování znalosti a šíření kultury a dějin evropských národů, zachování a ochrana kulturního dědictví evropského významu, nekomerční kulturní výměny a umělecké a literární tvorby, včetně tvorby v audiovizuální oblasti*.“ Obecná ochrana kulturních

památek je na světové úrovni také podle ústavy UNESCO (UNESCO, 1946) zabezpečována samotnou organizací UNESCO. V rámci organizace UNESCO je zřízen Výbor pro světové dědictví, který je orgánem pro ochranu kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty. Výbor je tvořen 21 státy a státy, které jsou členy Výboru, dosadí jako své představitele osoby kvalifikované v oblasti kulturního s přírodního dědictví. Na základě šesti kritérií, která jsou v Úmluvě specifikována, hodnotí, vybírá a zapisuje nejcenější památky a další kulturní statky navrhované signatářskými státy na listinu. Hlavním posláním výboru je monitoring, výchova a zprostředkování informací k účinné péči o světové dědictví. Výbor v této oblasti spolupracuje s mezinárodními vědeckými nevládními organizacemi, především s ICOMOS, IUCN atd. (Štulc, 2002; UNESCO, 1946).

Jak píše Añón (1993) ve španělském spise o historických zahradách, zahrada odráží kulturu a historii lidstva a je jedním z nejkrásnějších způsobů, jak se přiblížit k naší minulosti a našemu vědomí. Zahrada je tedy zásadním důkazem pro zachování a posílení kulturní paměti a kolektivní identity jednotlivých národů (Andrade, 2008).

Renesanční kultura započala svůj vývoj v Itálii už v polovině 14. století a postupně se odtud šířila dál do celé Evropy, kde se modifikovala v souladu s místními poměry a kulturními tradicemi. Renesance je vnímána jako překlenující období mezi starověkem a novověkem (Capra a kol., 1992). Celá západní Evropa byla do té doby, po více jak tisíc let, ovlivněna středověkým feudálním systémem, který vlivem několika faktorů začal postupně upadat a tak se otevřely cesty k novověku a renesanci (Skalický, 2009). Nástup novověku probíhal v různých částech Evropy odlišně. Například na Pyrenejském poloostrově novověk započal datem 1492, kdy byla ve Španělsku dobytá Granada, vyhnáni byli Maurové a Kryštof Kolumbus objevil Ameriku. V Anglii se nástup Novověku datuje do roku 1485, kdy Tudorovci obsadili anglický trůn. Francie a Itálie považují za datový mezník rok 1494, kdy francouzská vojska vpadla na území Itálie. V Německu začíná novověk až v roce 1519, kdy Karel V. sjednotil německé císařství se španělskou korunou a jejími zámořskými koloniemi (Johnson, 2004). Renesanční kultura se vlivem politiky, obchodu a vzdělanosti, především díky vynálezu knihtisku, šířila rychle za hranice Itálie, a to do Francie, Německa, Skandinávie a Anglie a na Pyrenejský poloostrov, kde zanechala svůj otisk (Randák a kol., 2011). V průběhu 16. a v první polovině 17. století, kdy byla Itálie sužována španělskými a anglickými vojsky, italští umělci ovlivňují podobu zahradní architektury ve většině Evropy. Zahrady s pravidelným půdorysem a geometricky členěným parterem do obrazců, s terasovitým uspořádáním a s akcentem na sochařské a dekorativní prvky jsou označovány jako tzv. italské zahrady, jejichž základ položil Donato Bramante v Cortile del Belvedere ve Vatikánu (Zoppi, 2009). Jak uvádí Plumtre (2006), základy moderních evropských zahrady byly položeny právě v Itálii, v období renesance, a odtud se rozvoj zahrad přesouval i do ostatních evropských zemí, do Belgie, Anglie, Francie, Německa, Holandska, Portugalska a Španělska.

3.2.4.1 Portugalsko

Portugalské zahrady mají vlastnosti definované historií země a jejím klimatem, které je odlišují od zahrad jiných kultur. Těmito vlastnostmi jsou: velká diverzita stromů a kvetoucích keřů, přítomnost vyhlídkových míst, využití tradičních dlaždic a také velkých vodních nádrží v zahradách, coby retenčních prostor na vodu (Castel-Branco, 2010).

Variabilita rostlinného materiálu, především stromů a kvetoucích keřů, využívaného v portugalských historických zahradách je dána historií země a také jejím mírným klimatem. To dovoluje využití rostlin ze subtropického pásma, které byly „objeveny“ během zámořských výprav a postupně v Portugalsku aklimatizovány a běžně využívány. Stejně tak začlenění vyhlídkových míst v zahradách vychází z principu historického osidlování portugalského území. Jelikož byly urbanistické koncepce zakládány na vrcholech kopců a vyvýšenin, nabízely se daleké výhledy na oceán nebo do údolí. Historie země a také její geografická lokace určují společně také následující dvě charakteristiky portugalských zahrad. Jelikož byla portugalská kultura ovlivněna maurskou civilizací po téměř pět století, některé prvky této arabské kultury, například dekorativní obkládání kachličkami, na portugalské půdě zdomácněly. Maurové ovlivňovali Pyrenejský poloostrov, který se vyznačuje dlouhými suchými léty, také svojí zemědělskou činností a některé praktiky Portugalci převzali. Například praktické shromažďování vody ve velkých cisternách nebo nádržích a její distribuování složitými zavlažovacími systémy mezi rostliny. Na konci 16. století, když začala v zahradách převládat umělecká forma nad produkční, začali být tyto nádrže nositeli významného estetického prvku, a to zrcadlení oblohy a odrážení světla. Vše dohromady definuje kulturní dědictví země v oblasti historie zahradní architektury: potřeba vody, a tedy i velkých vodních nádrží pro zavlažování zahrady s navazujícími pavilony a altány pro osvěžení a odpočinek ve stínu a zdi zdobené dlaždicemi, které odráží třpytící se hladinu vody v nádržích (Soares a kol., 2010).

V portugalském kontextu nebyly historické zahrady nikdy zájmem na legislativní úrovni. První známky ochrany se vyvinuly na akademické půdě, ačkoliv šlo pouze o ochranu stromů. Zákon „Portugalského dědictví“ uznává historické zahrady a parky jako důležitou součást stavební památky a památkového souboru a ochranu zahrad řeší již také na úrovni historické a umělecké (Carvalho a Silva, 2013). Jak udává Castel-Branco (2002), v 90. letech 20. století se začaly objevovat první známky šance ochrany portugalských historických zahrad. Šlo o dva seznamy. První ze seznamů byl součástí Seznamu architektonického dědictví, kde bylo registrováno téměř 300 zahrad a parků. Druhý seznam bral na vědomí turistický potenciál jednotlivých historických zahrad a registroval téměř 120 zahrad.

V souvislosti se zachováním a zhodnocením historických zahrad působí Portugalská asociace historických zahrad a sídel (APJSH) založená v roce 2003. Hlavními cíli asociace jsou podpora a zachování přírodních a historických sídel, jak soukromých, tak veřejných, dále pak pochopení zahrady jako prostoru s estetickou hodnotou a vědeckým zájmem, a také vnímání historické zahrady jako kulturního, vzdělávacího, turistického a krajinářského potenciálu země (Carvalho a Silva, 2013).

Renesance v Portugalsku byla ovlivněna pozdně-gotickým stylem, nazývaným „manuelino“ podle krále D. Manuela I. Vývoj renesančního umění byl podobný jako v ostatních zemích Evropy. Stejně tak, 16. století, bylo i v Portugalsku ve znamení manýrismu. Manýrismus nebyl v Portugalsku chápán jak umělecký směr směřující proti renesančnímu umění, jak tomu bylo například v Itálii, ale v duchu manýrismu tvořili mnozí renesanční umělci. Manýrismus byl chápán jako směr vycházející ze starořímského umění obohacující své projevy o určité manýry (Ferrão, 1998).

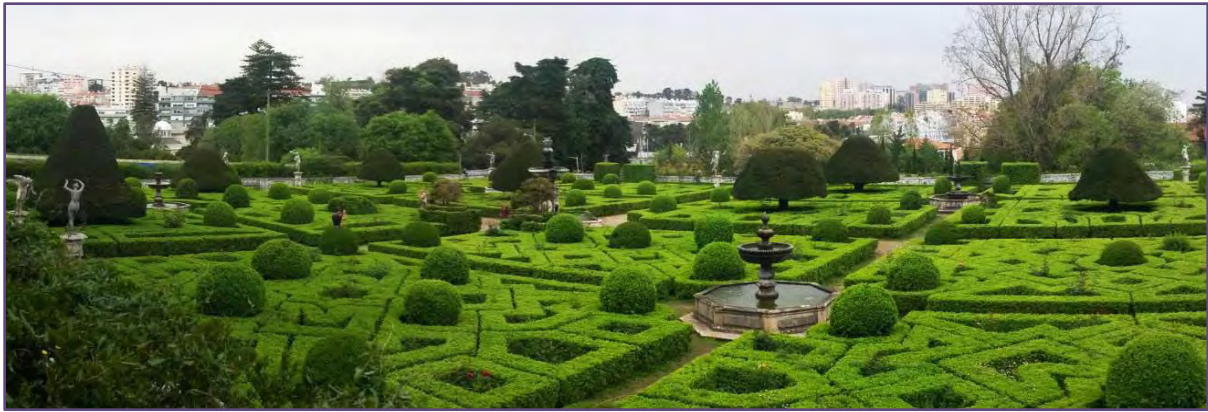
Zahrada Palácio dos Marqueses de Fronteira

Zahrada Palácio dos Marqueses de Fronteira je umístěna na úpatí pohoří Mosanto, v západní části Lisabonu. Tato formální zahrada se rozkládá okolo stejnojmenného paláce postaveného kolem roku 1665. Od roku 1982 byl palác zařazen do seznamu národních památek Portugalska. Zahrada je členěna trasami, nachází se v ní část formální a produkční se sady, vinicí a lesem. Rozkládá se na šesti hektarech ve svahu s výhledem na údolí Benfica (Soares a kol., 2010). Přestože neexistují žádné dokumenty potvrzující autorství díla, palác se zahradami se připisují portugalskému staviteli, kterým byl João Nunes Tinoco (Carvalho a kol., 2002). Turner (2011) řadí zahradu obklopující palác dos Marqueses de Fronteira mezi manýristické zahrady. Zahrada Palácio dos Marqueses de Fronteira je inspirována italskými, francouzskými a islámskými a orientálními zahradami. Zahrada se vyzimá nevázaností, uměleckou originalitou a symbolologií, která dala vzniknout mnoha různým interpretacím (Carvalho a kol., 2002). Hlavní terasa (viz [Obrázek 1](#)) je charakteristickým příkladem portugalské historické zahrady, jak je popisováno v různých knihách o umění zahrad. Terasa disponuje parterem (viz [Obrázek 2](#)), pěti fontánami a velkou vodní nádrží, ve které se zrcadlí kachlová zeď, která podpírá galerii s ochozem nad vodní hladinou (viz [Obrázek 3](#)). Zavlažovací systém je v tomto případě řešen nádržemi vytesanými ve skále z čediče a vápenec, ze kterých, na základě gravitačního systému oběhu vody jsou zásobeny kašny, fontány a kanály nacházející se v zahradě (Soares a kol., 2010).

Palác dos Marqueses de Fronteira byl v roce 1982 prohlášen za národní památku a zahrady byly v roce 1994 zařazeny do oblasti speciální ochrany (Carvalho a kol., 2002). Zahrada byla největším příjemcem EEA grantu – Obnova zahradního hydraulického systému, zdí a cest, jehož řešitelem byla Portugalská asociace historických zahrad a sídel (APJSH), která profinancovala v této zahradě 197 193,95 € (Carvalho a Silva, 2013).

Obrázek 1 Zahrada Palácio dos Marqueses de Fronteira, foto autorka, 2015

Obrázek 2 Zahrada Palácio dos Marquês de Fronteira, foto autorka, 2015

Obrázek 3 Zahrada Palácio dos Marquês de Fronteira, foto autorka, 2015

3.2.4.2. Itálie

Itálie byla v 15. století zvláštním příkladem země, ve které nedošlo ke sjednocení, jako to bylo u ostatních feudálních států v Evropě, ale naopak ke speciálnímu vývoji městské společnosti. Postupně, během ekonomického vývoje jednotlivých velkých měst v Itálii, došlo k vytvoření městských států. Jedním z nich byla v italském Toskánsku také Florencie (Capra a kol., 1992). Právě Florencie je označována jako kolébka renesance (Skalický, 2009). Zde, v období renesance, byly také mimo jiné položeny základy moderních evropských zahrad (Plumptre, 2006).

Jako první renesanční architekt je označován italský stavitel Filippo Brunelleschi, jehož konstrukce kopule kostela S. Maria del Fiore je považována za průkopnický počín v architektuře (Huthová, Hoffmann, 2006). Jako první teoretik renesanční architektury je označován taktéž Ital Leon Battista Alberti, jehož dílo *De reaedificatoria* ovlivnilo další generace architektů po celé Evropě (Johnson, 2004). Skalický (2009) dále popisuje situaci v Itálii v 16. století, kdy umělci plynule přešli od tvorby v duchu klasické renesance do „*vlastního světa vnitřního duchovního prožívání života, vlastních pocitů a představ*“.

Zahrada Giardino di Boboli

Skalický (2009) píše, že zahrada Boboli je příkladná ukázka manýristické zahrady. Zahrada reprezentuje městskou zahradu sídla šlechtické dynastie Medicejských (viz **Obrázek 4**). Autorem původní koncepce je Nicolo Tribola (Hendrych, 2005). Po jeho smrti se na návrhu zahrady podíleli další umělci, mezi nimiž byl také Giorgio Vasari (Skalický, 2009). Jedná se jednu z největších palácových zahrad a na rozdíl od ostatních manýristických zahrad, její koncepce nelze přehlédnout jako celek. Zahrada vznikla spojením dvou zahrad, a to zahrady ležící na ose paláce Pitti a velké zahrady původně sloužící pro zemědělské účely. Dominantou zahrady je Buontalenti Grotta, kterou vystavěl Bernardo da Buontalenti, jenž navázal na práci Giorgia Vasariho. Střední osu zahrady ze začátku 17. století tvořila cypřišová alej zakončená kruhovým vodním prvkem s ostrovem Bacino dell' Isola. Do zahrady byla též umístěna manýristická fontána ve formě ptačího pítka, jakožto další vodní prvek, jejíž řešení spočívalo ve využití ptačích maskaronů coby vodního vyústění. V zahradě je umístěno spousta dalších manýristických prvků, a to jak vodních prvků (viz **Obrázek 5**), tak plastik a drobných staveb. Postupně během času vznikaly plány na přeměnu zahrady Boboli. Některé záměry, jako například proměna zahrady v anglický park, se nakonec neuskutečnily. Některé ale ano a zahrada ztratila některé z hodnotných prvků a detailů (Skalický, 2009).

Obrázek 4 Zahrada Giardino di Boboli, foto autorka, 2009

Obrázek 5 Zahrada Giardino di Boboli, foto autorka, 2009

Zahrada vily Dell'Olmo a Castello

Autorem koncepce zahrady u vily rody Medici Dell' Olmo a Castello je Benedetto Varchii. Ten vytvořil zahradu v duchu renesančního až manýristického cítění, respektoval prostor zahrady jako rozšíření obytného prostoru vily směrem do volné krajiny, do přírody. Zahrada byla komponována s výrazným symbolismem souladu lidské kultury a nespoutané přírody. Po jeho smrti se na utváření zahrady podíleli Giorgio Vasari a Bernardo da Buontalenti, kteří koncepci zahrady obohatili o další symbolismy. Zahrada má terasovité uspořádání a je zřetelně vymezena zdí od okolní krajiny (viz Obrázek 6). Hlavní osa prostoru směřuje proti svahu a je ukončena grottou. Centrálním bodem zahrady je kašna se sochou obra Apenina (viz Obrázek 7) (Skalický, 2009).

Obrázek 6 Zahrada vily Dell'Olmo a Castello, foto autorka, 2009

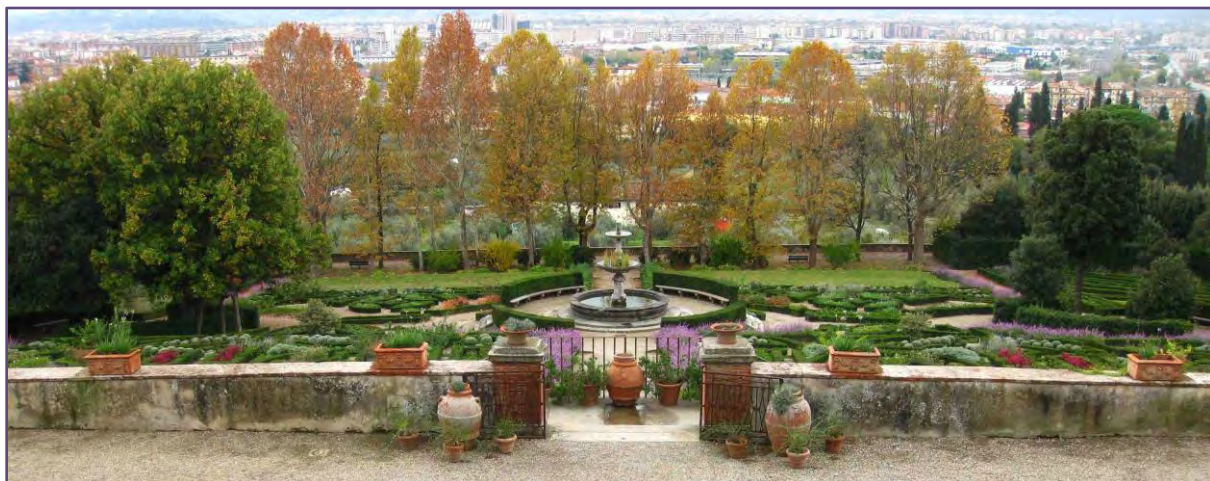
Obrázek 7 Zahrada vily Dell'Olmo a Castello, foto autorka, 2009

Zahrada vily Petraia

Vila Petraia byla venkovským zámečkem rodiny Medici, který prošel několika úpravami. Zahrada kolem vily byla upravena podle návrhu Giorgia Vasariho – zahrada je komponována ve třech terasách spojených dvouramenným schodištěm. Spodní terasa byla vyzdobena citrusy v nádobách, které lemovaly pravidelné květinové záhony. Dochované dvouramenné schodiště na hlavní ose zahradní kompozice vytváří prostor pro grottu s malým vodním prvkem, jehož vyústění je řešeno maskaronem. Plochy s kruhovým půdorysem na spodní terase sloužily pro zemědělské účely a dnes jsou vyplněny parkovými stromy. Park společně s vilou byly v 18. století přepracovány v duchu romantického citění (viz Obrázek 8). Dnešní podoba parku je ideální rekonstrukcí založenou na podnětech ze 16. století (viz Obrázek 6) (Skalický, 2009).

Obrázek 8 Zahrada vily Petraia, foto autorka, 2009

Obrázek 9 Zahrada vily Petraia, foto autorka, 2009

3.2.4.3. Německo

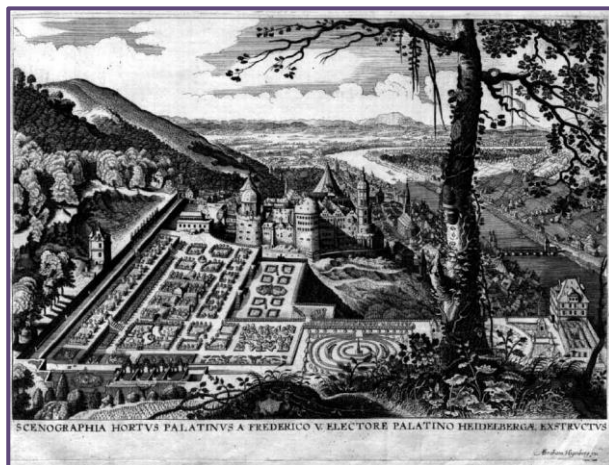
Podle Skalického (2009) posuovala renesance a manýrismus severně od Itálie. Německo spolu s Rakouskem, coby Svatá říše římská, byli v období renesance ve složité politické situaci. Renesanční a manýristické zahrady vznikaly při velkých kulturních centrech, například Heidelberg, Drážďany, Lipsko, Hofburg, Vídeň nebo Norimberk (Wagner, 1986).

Kiesow (2012) popisuje současnou památkovou péči v Německu jako roztržštěnou, neboť památková ochrana je zcela v gesci jednotlivých spolkových zemí. Každá z těchto republik zemí má vlastní památkové zákony, které rozlišují rozdíly mezi ochranou památek a péčí o památky. Finanční prostředky na obnovu a ochranu památek jsou poskytovány z dotačních prostředků (spolkových, zemských, obecních) a příspěvků od sdružení obcí a soukromých nadací. Podvědomí o památkové péči se v Německu šíří pomocí časopisu Monumente, který informuje o použití finančních prostředků.

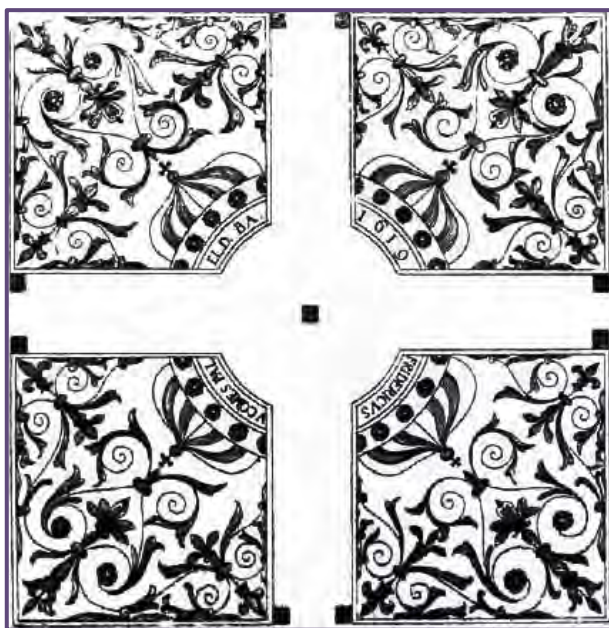
Zahrada Hortus Palatinus

Nikdy nedokončená manýristická zahrada v Heidelbergu je popsána ve spise Hortus Palatinus a Frederico Rege Bohemae Electore Palatino Heidelbergae. Architektem je Salomon de Caus (Dobalová, 2009). Hortus Palatinus byla barokní zahrada vybudována ve stylu italské renesance v 17. století (viz Obrázek 10). Ve své době se jednalo o největší německou renesanční zahradu a byla označována za osmý div světa (Kassel, 2006). Nechal ji vystavět Fridrich Falcký pro svoji manželku Alžbětu Stuartovnu v duchu anglické módy, která v té době velmi obdivovala renesanční zahrady italského typu (Spencer, 2008).

Velkým počinem při budování zahrady byl samotný strmý terén kolem hradu, který musel být zploštěn a domodelován do stupňovité terasy obklopené lesem. Tak vznikla kolem hradu zahrada ve tvaru písmene L (viz Obrázek 12). Postupně, mezi lety 1614 a 1614, byla doplňována výsadbou květin (viz Obrázek 11), tropických rostlin a vzrostlých stromů a také uměleckou výzdobou – sochami a jeskyněmi (Turner, 2011; Zimmermann, 1992). Dalšími uměleckými prvky v zahradě dodávající její dramaticčnost byly vodní hříčky (Turner, 2011; Hart, 1994).

Obrázek 10 zahradní komplex při zámku Heidelberg, Salomon de Caus (1614) (http://en.wikipedia.org/wiki/Hortus_Palatinus)

Obrázek 11 návrh záhonu Hortus Palatinus (1620) od Salomona de Cause (Dobalová, 2009).

Zahradní scenérie byly interpretovány různými způsoby. Jedna z interpretací charakterizuje zahradu jako magický prostor, botanický kosmos, který obsahoval ukryté tajemství a hluboko ve svém designu (Morgan, 2009). Další z interpretací zahrady je její silný politický podtext. Zahrada symbolizuje velmi mocného vládce napodobujícího římské císaře, který dokáže ovládat veškerou přírodu kolem sebe, včetně vody. Ta měla být v zahradě spojena se sochou Neptuna (viz **Obrázek 13**), římského boha moří, oceánů a veškerých vod, avšak ten je postavou Fridricha Falckého v zahradě překonán a je znázorněn jako sloužící německému králi (Zimmermann, 1992). Hortus Palatinus bylo vrcholné dílo německé zahradní architektury (Turner, 2011).

Obrázek 12 Zahrada Hortus Palatinus, foto autorka, 2014

Obrázek 13 Zahrada Hortus Palatinus, foto autorka, 2014

3.2.4.4. Holandsko

V Holandsku byl prostor renesanční zahrady striktně vyčleněn obvodovou zdí, a to i když se nacházela ve volné krajině. Obraz holandské renesanční krajiny ukazuje dílo malíře Pietera Brueghela staršího (viz Obrázek 14). Na obrázku je zachycena zahrada, rozčleněná geometrickými záhony s rostlinami v nádobách nebo s keři. Od okolní krajiny je zahrada oddělena balustrádou. Není znázorněna žádná budova, proto se dá usuzovat, že vztah budovy a renesanční zahrady byl pouze okrajový (Zoppi, 2009). Také Dabalová (2009) uvádí, že v holandském stylu zahrad se stále objevuje oblíbený model zahrady Hortus Conclusus, u kterého osa, symetrie a otevřenost do krajiny není hlavním tématem zahrady, jak tomu bylo v Itálii nebo Francii.

Obrázek 14 Léto z cyklu Roční období, malba od nizozemského umělce Pietera Brueghela (1635) (<http://abbeville.com/interiors.asp?ISBN=9780789209931&CaptionNumber=03>)

Zahrady Het Loo

Zámecké zahrady Het Loo byly od jejich počátku jedny z nejvýznamnějších v Holandsku a spojovaly v sobě vlivy renesančních a francouzských barokních zahrad s holandským stylem (viz Obrázek 15). Vybudovány byly na konci 17. století. Zahrady postupem času zanikly, ale ve 20. století byly znovu obnoveny v původním duchu renesančního originálu s vlivem současné kultury. Rekonstrukce vycházela z detailního dobového popisu rozměrů a rozvržení zahrady i vodních děl a dekorativních prvků z konce 17. století, který sepsal lékař Walter Harris a který publikoval v Londýně roku 1699 pod názvem Popis královského paláce a zahrad v Het Loo. Hlavním úspěchem rekonstrukce je znovuobjevení celkové vyváženosti zahrady a symetrické harmonie detailů – rostlin, dekorací a vodních děl – a hlavně jejich významného prostorového uspořádání a čitelná ikonografie zahrady (Plumptre, 2006).

Obrázek 15 Zahrady Het Loo, foto autorka, 2011

3.3. Management památek zahradního umění

Management v obecném slova smyslu znamená umění řídit a ovládat určitou aktivitu a zahrnuje činnosti jako je plánování, organizování, personalistiku, vedení a kontrolování (Kalnický, 2012). Historická památka je navíc determinována svým umístěním ve specifických místních podmínkách a koexistencí své obytné, komerční a kulturní funkce (Kesner, 2005; Macháček, 2004). Cílem památkové péče je památky uchovávat budoucím generacím. Jejich prezentace je tak jedním z nejdůležitějších aspektů v oboru ochrany a obnovy takovýchto památek (Vitáková, 2007). Podle Kesnera (2005) a Vitákové (2007) je principem fungování památky její prezentace, která je určena jejím managementem a marketingem. Vitáková (2007) dále uvádí, že kvalitní prezentace pomáhá památku pochopit a vtisknout obecnému pocitu, že péče o památky je ve veřejném zájmu. Macháček (2004) navíc upozorňuje na důležitost analýzy únosnosti památky – zda-li je pro dané historicky významné sídlo potřebné a především únosné, aby bylo podřízeno marketingovým záměrům a produkčním hlediskům. Vitáková (2007) dále podotýká, že zájem o trvalé uchování kulturní památky je veřejný, což znamená, že společnost má po rozpoznání hodnoty kulturní památky zájem o její trvalé zachování, protože uznává její hodnotu.

3.3.1. Zranitelnost památky zahradního umění

Před zpřístupněním památky je podle Vitákové (2007) nutné provést průzkum a stanovit míru zájmu místa z hlediska cestovního ruchu:

- silná míra zájmu natolik, aby povzbudila k návštěvě oblasti;
- střední míra zájmu, která může doplňovat primární atraktivity a zpestřit nabídku;
- malá nebo nulová míru zájmu

Cestovní ruch založený na přírodním a kulturním dědictví je mnohem rušivější než jiné formy cestovního ruchu. Je tedy velmi důležité stanovit zranitelnost na samém počátku, aby pak výsledný produkt byl vyvinut trvale udržitelným způsobem. Stanovení únosné kapacity památky je obtížné, funguje na několika úrovních – environmentální, sociální, psychologické a obsahuje okruh rozličných faktorů, např. četnost nebo hustota využívání.

Stanovením únosné kapacity památky nastane situace, že:

- nelze podpořit žádná z forem cestovního ruchu – důraz je kladen na ochranu a péči návštěvnicky nedostupných míst
- je podpořen turismus v dané lokalitě památky, ale v omezeném režimu (počtu návštěvníků, ...)

Vitáková (2007) dále upozorňuje, že je důležité pokusit se odhadnout únosnou kapacitu turistických atraktivit, jelikož právě tato únosnost památku ovlivní.

3.3.2. Management Plan

Management Plan je plán primárně určený pro nakládání se statkem zapsaným na seznam světového dědictví UNESCO. Je koncepčním nástrojem naplnění cílů Úmluvy o ochraně světového kulturního a

přírodního dědictví, kterými jsou ochrana, zachování, prezentování a předávání budoucím generacím kulturního a přírodního dědictví. (Vajčner, 2011).

Křesadlová a kol. (2015b) definují management plan památky zahradního umění jako koncepční dokument, který lze využívat jako praktický nástroj každodenní péče o hmotné i nehmotné hodnoty památky. Jako optimální se z tohoto pohledu jeví střednědobá platnost dokumentu po dobu 5 let. Jeho funkčnost lze zajistit pouze pravidelnou aktualizací a především průběžnou kontrolou vytyčených cílů. Cílem samotného management planu je strategie postupu ochrany identifikovaných hmotných i nehmotných památkových hodnot pro určité časové období. Není zakotven v českém právním systému. Pek (2009) uvádí, že vypracování management planu je důležitou součástí plánu obnovy a údržby památky, ale dále dodává, že jediným druhem památky, které striktně vyžadují management plan, jsou památky na seznamu světového architektonického dědictví UNESCO a ostatní památky nemají většinou vypracován ani manuál údržby. Křesadlová a kol. (2015b) dodávají, že management plan je vlastně soubor praktik, díky kterým jsou dostupné zdroje využívány k účinnému a efektivnímu vytváření hodnot.

3.3.3. Financování obnovy památek zahradního umění

Složitost problému financování spočívá v tom, že správná zásada - že všechny objekty musí mít vlastníka, který užívá, ale zároveň má ze zákona povinnost je udržovat, je komplikována další zásadou, že objekty kulturního dědictví jsou předmětem veřejného zájmu a pod ochranou zákona (Pavlík, 1998).

Finanční podpora je na našem území poskytována ve formě dotací z ministerstev, z krajů či obcí s rozšířenou působností a dále ve formě příspěvků od různých organizací (Národní památkový ústav, 2016). Reš a kol. (2009) uvádí možnosti financování obnovy památek zahradního umění z dotačních programů ministerstva životního prostředí. Tyto programy jsou primárně zaměřené na péči o přírodu a krajinu a na rekonstrukci historické zeleně je lze využít jen ve specifických případech – například při obnově historických vegetačních struktur v krajině. Jedním z dotačních programů v ochraně přírody z Ministerstva životního prostředí využitelný při obnově památek zahradního umění je v programovém období 2014 – 2020 evropský Operační program Životní prostředí. Pro žadatele je celkově v tomto operačním programu vyčleněno téměř 2,637 miliardy €. Finanční prostředky využitelné v oblasti obnovy zahrad a parků jsou alokovány v Prioritní ose 4 – Ochrana a péče o přírodu a krajinu, a to konkrétně 351 735 069 € (viz Tabulka 1). Zde je možné využít podpory: 4.1 Zajistit příznivý stav předmětu ochrany národně významných chráněných území, 4.3 Posílit přirozené funkce krajiny a 4.4 Zlepšit kvalitu prostředí v sídlech (viz Tabulka 1).

PRIORITNÍ OSA 4	13,34 %	351 735 069 €
Specifický cíl 4.1	30,00 %	105 520 521 €
Specifický cíl 4.3	43,13 %	151 694 028 €
Specifický cíl 4.4	20,00 %	70 347 014 €

Tabulka 1 Alokace finančních prostředků (Operační program životní prostředí, 2016), upravená autorkou

Dalším dotačním programem z národních zdrojů je Program Péče o krajinu. Tento program je možné využít na ošetření, ochranu a uchování památných a dalších významných stromů a alejí, včetně dosadeb stávajících památných a významných alejí. Program by bylo také možno využít na výsadbu nelesní zeleně včetně ovocných stromů tradičních krajových odrůd. Žadateli mohou být organizační složky státu, fyzické nebo právnické osoby s právním vztahem k pozemkům anebo osoba pověřená vlastníkem nebo nájemcem. Výše podpory činí až 100 %, avšak maximální částka podpory je 250 000 Kč (Agentura ochrany přírody a krajiny, 2016). Dále lze ve specifických případech využít program Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny a jeho Podprogram Adaptační opatření pro zmírnění dopadů klimatické změny na nelesní ekosystémy, ze kterého jsou hrazeny například opatření, tvorba nebo obnova ekostabilizačních prvků v krajině anebo biotopů pro zvláště chráněné druhy a dále likvidace invazních druhů rostlin (Agentura ochrany přírody a krajiny, 2016).

Finanční prostředky ze Státního fondu životního prostředí lze v rámci národních programů využít v Programu pro vítěze ocenění Zelená stuha a Želená struha ČR v rámci soutěže Vesnice roku ČR v souladu s platnou dohodou se Spolkem pro obnovu venkova České republiky a Memorandem o spolupráci mezi Ministerstvem životního prostředí České republiky a Ministerstvem pro místní rozvoj České republiky. Opatření musí odpovídat danému venkovskému prostředí a vést ke zlepšení celkového stavu veřejných prostranství, přírodních prvků a zeleně v obci. Žadateli tedy mohou být obce oceněné Zelenou stuhou krajského kola, případně Zelenou stuhou celorepublikového kola. Dotace se poskytuje ve výši 100 %, nejvýše však do výše 400 000 Kč pro výherce krajského kola a do výše 700 000 Kč pro výherce celorepublikového kola (Státní fond životního prostředí, 2016).

Také ministerstvo zemědělství poskytuje národní dotace pro financování údržby a obnovy kulturního dědictví nacházejícího se ve venkovském prostoru, kterému se věnuje program 16. Konkrétně se mu věnují čtyři podprogramy (podprogram 16.A – Údržba a obnova stávajících kulturních prvků venkovské krajiny, podprogram 16.B – Údržba a obnova významných zemědělských historických dominant jedinečného charakteru, podprogram 16.C – Podpora údržby a obnovy historických zemědělských strojů a zařízení a podprogram 16.D – Podpora pro vytvoření nebo obnovu místa pasivního odpočinku). (Státní zemědělský intervenční fond, 2016). Výše dotace tvoří maximálně 70 % skutečně vynaložených uznatelných výdajů projektu. Celková alokace pro tento program národní dotace pro rok 2016 činí 400 milionů Kč (Eurogrant consulting, 2016).

Program 16 ND MZe	Minimální hodnota dotace	Maximální hodnota dotace
Podprogram 16.A	15 000 Kč	700 000 Kč
Podprogram 16.B	100 000 Kč	700 000 Kč
Podprogram 16.C	30 000 Kč	400 000 Kč
Podprogram 16.D	30 000 Kč	200 000 Kč

Tabulka 2 Alokace částek pro jednotlivé podprogramy program 16 národních dotací Ministerstva Zemědělství (Eurogrant, 2016), upravená autorkou

Dalším zdrojem financí při obnově historických zahrad mohou být regionální operační programy, například Region soudržnosti Střední Čechy. Zde je možné využít finanční podporu z jeho Prioritní osy 2 – Cestovní ruch, konkrétně z oblasti podpory 2.2 Veřejná infrastruktura a služby cestovního ruchu.

V rámci tohoto programu je možné využít podporu také na rekonstrukci a revitalizaci kulturních památek alespoň regionálního významu, ale se záměrem využití pro cestovní ruch včetně návazné infrastruktury. Žadatelem musí být kraj, obec, svazek obcí, organizace zřizované či zakládáné krajem nebo obcí, veřejné výzkumné instituce, neziskové organizace včetně církví, hospodářská komora a její složky, zájmová sdružení právnických osob a podnikatelé (Regionální operační program Střední Čechy, 2016).

Možnost financování obnovy památek zahradního umění ve Středočeském kraji, které nejsou zároveň ve vlastnictví Středočeského kraje, nabízí také Středočeský Fond kultury a obnovy památek, který každoročně vypisuje dotační programy. Fond administruje Odbor kultury a památkové péče. S historickou zelení souvisejí pouze programy Podpora obnovy drobných památek a Podpora obnovy kulturních památek. Dotace Podpora obnovy drobných památek je určena pro drobné památky a architekturu umístěnou převážně na veřejných prostranstvích, u komunikací nebo ve volné krajině – jde zejména o kapličky, výklenkové kaple, křížové cesty, samostatně stojící schody a sousoší, kašny, zvoničky, boží muka, kříže, smírčí kříže, význačné náhrobky, pomníky a pomníčky a pamětní desky. Může se jednat o kulturní památku, která je zapsána v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky, ale také o památku, které v seznamu zapsány nejsou. Poskytované dotace se pohybují v rozmezí 10 000 až 300 000 Kč. Dotace Podpora obnovy kulturních památek je určena na obnovu kulturních památek, které jsou zapsány v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky. Dotace je poskytována v rozmezí 50 000 až 2 000 000 Kč (Středočeský kraj, 2016).

Významnými finančními prostředky se na obnově památek podílí také Ministerstvo kultury. Dotační programy Ministerstva kultury využitelné v oblasti obnovy památek zahradního umění jsou následující:

- Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny
- Program záchrany architektonického dědictví
- Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností
- Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón
- Program Podpora pro památky UNESCO
- Program restaurování movitých kulturních památek

Program péče o vesnické památkové rezervace, vesnické památkové zóny a krajinné památkové zóny je zaměřen na podporu obnovy a zachování nemovitých kulturních památek, v jehož rámci jsou řešeny památky lidové architektury, jakými jsou například zemědělské usedlosti, chalupy, kapičky a boží muka. Dotace je možné také využít na obnovu zachování venkovských kostelů, zámečků, tvrzí, technických děl, socha a pomníků, zahrad apod., které se nacházejí na území vesnických památkových rezervací a zón a krajinných památkových zón. Výše dotace se pohybuje v rozmezí od 80 000 do 2 000 000 Kč. Program záchrany architektonického dědictví poskytuje finanční podporu, která je určena na záchranu nejcennějších částí architektonického dědictví – hrady, zámky, kláštery, paláce – včetně historických zahrad a parků, kostely, radnice, obranné městské a pevnostní systémy a jiné velké stavební objekty. Podpořené objekty musí být prohlášeny světovými památkami UNESCO, národními kulturními památkami nebo kulturními památkami. Výše dotace je stanovována podle jednotlivých projektů a podle jejich pořadí v programu. Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou

působností se vztahuje na zachování a obnovu nemovitých kulturních památek, které se nalézají mimo památkové rezervace a zóny. Podpora není určena pro národní kulturní památky a nelze ji poskytnout na obnovu kulturní památky, jejíž špatný technický stav byl způsoben vlastníkem úmyslným zanedbáním pravidelné údržby. Naopak, podporu lze využít na obnovu movité kulturní památky pevně spojené se stavbou, když je tato stavba kulturní památkou. Podpora je poskytována od 50 000 Kč. Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón slouží k obnově kulturních památek nacházejících se v městských památkových rezervacích a městských památkových zónách. Podmínkou je, aby město mělo zpracovaný vlastní program regenerace. Město se také musí finančně podílet společně s vlastníkem na obnově kulturní památky. Program Podpora pro památky UNESCO jsou dotace zaměřené na tvorbu managementu plánů, vědecko-výzkumné aktivity a prezentace, propagace a edukace statků UNESCO. Program restaurování movitých kulturních památek je podpora poskytována na náklady spojené s restaurováním movitých kulturních památek, a to zejména takových, které jsou významnými díly výtvarných umění nebo uměleckořemeslnými pracemi. Jde například o soubory uměleckých děl sochařských či malířských nebo předmětů výtvarného a užitého umění. Tato umělecká díla musí být zpřístupněna veřejnosti. Dále může být podpora poskytnuta na movité kulturní památky, které jsou umístěny v kostelech či kláštorech.

Ministerstvo kultury také nabízí dotace občanským sdružením, což je finanční podpora určená na kulturní aktivity občanských sdružení působících v památkové péči. Jsou podporovány aktivity, jako například vydávání sborníků a periodik, pořádání konferencí, symposií, seminářů, přednášek, veřejných soutěží, přehlídek a výstav apod. Tento dotační program nelze využít pro vlastní rekonstrukce (Ministerstvo kultury, 2016).

3.3.4. Údržba památek zahradního umění

Vinař (2014) uvádí, že u památek je důležité rozlišovat mezi údržbou a opravou. Údržbu zajišťuje vlastník nebo uživatel objektu, musí s ní počítat v provozních nákladech a musí mít vypracovaný systém zadávání údržbových prací. Naproti tomu opravou se rozumí zásah do konstrukcí, který musí být proveden odborně. Oprava památkového objektu musí být předem schválena příslušnými památkovými orgány.

O péči o památky zahradní architektury u nás se stará Národní památkový ústav. Metodické centrum zahradní kultury se nachází v Kroměříži. Dále je na každém pracovišti Národního památkového ústavu poskytováno odborné poradenství věnované tomuto typu památek. Národní památkový ústav poskytuje informace o obecných zákonitostech údržby a regenerace památek zahradního umění, identifikuje a posuzuje hodnoty a kulturně-historický význam konkrétní památky – na tomto základě určuje předmět ochrany a stanoví priority a postupy údržby (Národní památkový ústav, 2017).

Pek (2009) i Vinař (2014) popisují, že památky negativně ovlivňuje celá řada činitelů (kyselý déšť, ořesy, zplodiny z dopravy, vlivy klimatu, neadekvátní využití, ...). Míra ničení památek je závislá na materiálu jednotlivých prvků a také na intenzitě jejich preventivní údržby, což je způsob uchování hodnoty památky. Pek (2009) dále zdůrazňuje, že pravidelná údržba a inspekce spolu s pravidelným úklidem a

odstraňováním drobných závad včas, jsou důležitým činem pro uchování památky, a že by je měli provádět pouze odborníci.

Vinař (2014) vyjmenovává cíle údržby památek, kterými jsou ochrana před vlivy, které působí zhoršení stavu materiálu i konstrukcí, udržování funkce objekt a, udržování vyhovujícího vzhledu objektu obnovováním povrchových úprav. Článek 9 Florentské charty (1982) uvádí, že „ochrana historických zahrad vyžaduje, aby byly identifikovány a inventarizovány. Vyžaduje diferencované postupy, zejména údržbu, konzervaci a restaurování.“ Článek 11 Florentské charty (1982) dále popisuje, že „kontinuální údržba historických zahrad je prvořadou činností, a to nezbytně kontinuálního charakteru. Vzhledem k tomu, že hlavním materiálem jsou rostliny, je možné udržovat dílo v dobrém stavu dílčími náhradami – v dlouhodobém výhledu – cyklickou obnovou“.

Pacáková-Hošťálková (2003) zdůrazňuje, že údržba a konzervace památek zahradního umění patří k zásadním předpokladům zachování autenticity a dobrého stavu historické zahrady. Navíc dodává, že mnoho zahrad se u nás potýká s neodbornou a nárazovou údržbou, která památky zahradního umění degraduje. Kvalitní údržba památky tkví v pochopení díla a pravidelných úkonech ošetřujících vegetační i abiotickou substanci zahrady.

Údržbou zeleně se podle České technické normy ČSN 83 9001 (1999) rozumí soubor prací vedoucí k pěstování živých vegetačních prvků a udržování neživých prvků zahradní kompozice, který lze dále rozdělit na péči dokončovací, rozvojovou a udržovací. S pojmem péče souvisí i pojem údržba, který je také definován v České technické normě ČSN 83 9001 (1999) jako „soubor prací potřebných k zachování funkčnosti neživých prvků a doplňků zeleně“. Rozvojová a udržovací péče o vegetační plochy je ošetřena v České technické normě ČSN 83 9051 (2006).

Plán péče je podle metodiky Kolaříka (2005) a Pejchala (2008) návrh postupu dlouhodobé údržby dřevin. Dle těchto metodik se dají dřeviny rozdělit do dvou základních skupin, a to na dřeviny určené k ošetření a dřeviny určené ke kácení.

Podle České technické normy ČSN 83 9051 (2006) jsou práce na výsadbách řízeny „*plánovaným cílem vegetační úpravy, stanovištními podmínkami, vývojovým stadiem a ekologickými hledisky*“. Vysazené dřeviny je nutno zalévat. Jak udává Kavka (1970), záливka nemusí být častá, ale zato vydatná. Kolem solitérních dřevin v trávníku je vhodné zhotovit mísy, jelikož díky mísám nejsou sazenice dřevin utlačovány trávou a dochází k efektivnějšímu hnojení a zalévání bez ztrát záливky (Hurych, 1984). I Česká technická norma ČSN 83 9051 (2006) udává, že zavlažování je nutné přizpůsobit probíhajícímu počasí a užít takové množství záливky, aby byla půda dostatečně provlhčená.

Hurych (1984) dále uvádí, že hnojení dřevin probíhá zapravením hnojiva do půdy. Hnojení dřevin v trávníku se provádí pomocí půdních injektorů. Česká technická norma ČSN 83 9051 (2006) udává, že dávkování živin při hnojení se má určit z půdního obsahu živin. Hnojení se má omezit jen na nezbytně nutnou míru v závislosti na půdním rozboru a obsahu živin v půdě.

Dále je nutné dřeviny již během první sezóny seřezávat. Podle druhu dřeviny je nutné zvolit vhodné období řezu – opadavé dřeviny se zpravidla ořezávají na jaře, některé dřeviny je možné řezat během vegetace. Řez před olistěním podporuje silný růst, ale může omezit kvetení – z tohoto důvodu je možné řezat dřeviny okrasné květem až v letním období po odkvětu. Při řezu je důležité respektovat přirozený

tvár koruny (Krajčovičová, 2003). Stálezelené keře se po výsadbě neřežou (Hurych, 1984). Během růstu dřevin je nutné provádět udržovací řez. Krajčovičová (2003) popisuje, že při udržovacím řezu je vhodnější odstranění celých výhonů než jejich zkracování. Prosvětlovacím řezem jsou odstraňovány suché a křížící se výhony. Česká technická norma ČSN 83 9051 (2006) udává, že zmlazovací a prosvětlovací řez dřevin se musí provádět tak, aby zůstal zachován přirozený tvar jednotlivých dřevin, případně jej jednotlivé dřeviny brzy dosáhly. U úplné dekapitace dřeviny nemá délka ponechaných stonků přesáhnout 20 cm. Řez živých plotů se podle České technické normy ČSN 83 9051 (2006) se v průběhu rozvojové péče uskutečňuje výchovným řezem, aby se zapěstoval vhodný pěstební tvar. Posléze se tvar udržuje zpětným řezem přírůstků.

Pokud je to nutné, provádí se mulčování. To je třeba provádět v souladu s Českou technickou normou ČSN 83 9021 (2006). Podle té je třeba vybrat vhodný materiál pro mulčování a především dbát na to, aby při použití materiálů s vysokým poměrem uhlíku a dusíku byla zajištěna také vyrovnávací dávka dusíku. Vrstva mulče musí být souvislá a rovnoměrná.

Dawson (2011) definuje úkony spojené s ošetřováním trvalek. Jimi jsou: zalévání, přihnojování, odplevelování, seřezávání a dělení jejich trsů. Práce s ošetřováním trvalek nejsou stejné každý rok. S postupem času práce kolem trvalkových záhonů ubývá. Co se týče perenových rabat, okrasné rostliny potřebují větší péči než některé botanické druhy. V prvním roce po založení je nutná citlivá péče pro rychlé ujetí a rychlý vzrůst. Znamená to dopřát rostlinám častou a rovnoměrnou závlivku. Pro tento případ lze použít zavlažovače. Než se rostliny rozrostou je nutné prokypřovat půdu mezi nimi. Tímto okopáním se nejen půda provzdušní, ale také jsou eliminovány případné plevele. Jednotlivá rabata je také dobré jednou za čas přihnojit, což lze provést rozprostřením kompostu mezi rostliny. Přihnojování průmyslově se provádí zejména spolu se závlivkou. U cibulovin se doporučuje hnojivová závlivka. Seřezávání trvalek nebo jejich květů je nutné při zmlazování. Květy se odstraňují v případech, kdy jsou odkvetlá a nepěkná, pokud je nutné zabránit samovýsevu, při remontování květů a pro docílení zesílení rostliny. U trvalek s dřevnatými výhonky zastížení podpoří kompaktní růst. Na podzim se seřeznou trvalky až k zemi. Pro okrasnou hodnotu lze některá suchá květenství zanechat přes zimu. Stejně tak se nestříhají okrasné trávy. Na zimu je dobré trvalky zakrýt listím či chvojnám, aby bylo zabráněno zmrznutí zvláště při holomrazech. Co se týče ošetřování cibulovin, tak je nutné hned po vyrašení půdu prokypřit. Zkypřovat, zalévat a udržovat půdu v bezplevelném stavu je nutné během celého roku. Závlivka se provádí v chladnějších ranních nebo podvečerních hodinách, aby nedocházelo k praskání zásobních orgánů a narušování nadzemní části. Po dokvetení je nutno ihned odstranit odkvetlé květy, jelikož ponecháním semeníku je vysilován zásobní orgán (Václavík, Vaněk, 1979). Česká technická norma ČSN 83 9051 (2006) dále uvádí, že rostliny, které jsou choulostivé na mráz, sluneční světlo nebo vítr, se musí před těmito klimatickými jevy chránit, a to zakrytím či svázáním, nakopčením růží, důkladnou závlivkou stálezelených rostlin, vyjmutím a uskladněním hlíz a cibulí citlivých na mráz. Navíc také upozorňuje na včasné odstranění této ochrany. Norma také připomíná, že spadané listí má zpravidla zůstat na výsadbových plochách.

Trávník je podle České technické normy ČSN 83 9001 (1999) definován jako „zpravidla uměle založený porost bylin, pokrývající stejnoměrně půdu, v němž jednoznačně převládají nízké trávy s malou produkcí zelené hmoty“. U trávníků je při ošetřování používáno několik specifických zásahů (Dawson, 2011;

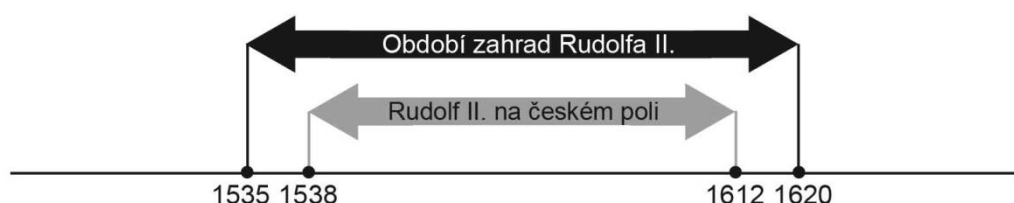
Hurych, 1984). Dawson (2011) tyto zásahy vyjmenovává – jedná se o sekání, zavlažování, odplevelování, hubení mechů, vertikutace, aerifikace (provzdušňování) a hnojení. Hurych (1984) píše, že typ sekačky by se měl zvolit tak, aby odpovídal požadavkům a typu ošetřovaného trávníku a velikosti plochy. Česká technická norma ČSN 83 9051 (2006) uvádí, že „u často kosených trávníků se smí používat pouze sekačky s hladce stříhajícím žacím ústrojím“. Dawson (2011) uvádí, že frekvence sečení záleží na typu trávníku. Straková a kol. (2015) uvádí, že sečení trávníků těžší mechanizací může narušit archeologické prvky skryté pod úrovní terénu (např. může dojít k prolomení degradovaných krycích desek revizních otvorů historických kanálů. Závlaha musí probíhat u parterových a měla by probíhat také u sportovních a rekreačních trávníků, jestliže není dostatek přirozeného zavlažování. Podle České technické normy ČSN 83 9051 (2006) musí být závlahová dávka taková, aby došlo k provlhčení vegetační vrstvy do hloubky nejméně 10 cm. Odplevelování jednoletých rostlin je třeba provádět již při zakládání travnaté plochy. Víceleté plevele se odplevelují ručně vypichováním nebo vertikutací a převážně chemicky. Česká technická norma ČSN 83 9051 (2006) udává, že počet nežádoucích druhů rostlin v trávníku lze snížit zlepšením stanovištních poměrů a podmínek růstu trávníku anebo mechanickými opatřeními. Chemické odplevelování vyžaduje odborný a odpovědný přístup (Hurych, 1984). Česká technická norma ČSN 83 9051 (2006) uvádí, že při vertikutaci je důležité trávník nejdříve pokosit na výšku 2 cm a provést vertikutaci tak, aby nože vertikutátoru neprošly do hloubky větší než 0,3 cm. Vyčesaná travní plst' se musí z trávníku odstranit. Česká technická norma ČSN 83 9051 (2006) také popisuje proces aerifikace trávníku, která se provádí při zhuštění vegetační vrstvy trávníku, zpravidla do hloubky 10 cm.

Správným hnojením je zaručeno vypěstování bezplevelných, hustých a čistých trávníků. Nedostatečným, příp. žádným hnojením, se trávy oslabují a řídnou. Na jejich místa se pak dostávají trávníkové plevele (Hurych, 1984). Ačkoliv Straková a kol. (2015) uvádí, že hnojení dusíkem a používáním agrochemikálií přispívá ke zhoršení druhové diverzity v trávnících. Česká technická norma ČSN 83 9051 (2006) udává, že při hnojení trávníku je důležité brát v potaz fyziologický účinek jednotlivých typů hnojiv a rozsah tolerance pH u jednotlivých travních druhů. První dávka hnojiva by se měla na trávník aplikovat na jaře, před začátkem růstu travních druhů anebo v návaznosti na něj. Poslední dávka hnojiva by se měla aplikovat přibližně v polovině srpna, aby se předešlo nebezpečí houbových infekcí. Jednotlivá dávka dusíku v hnojivu by neměla překročit 4 – 5 g dusíku na m², aby nedošlo k popálení rostlin či průsaku dusíku do podzemních vod. Křesadlová a kol. (2015a) popisuje péči o subtropické rostliny pěstované v nádobách. Těmto se musí poskytnout dostatečná zálivka závislá na konkrétním druhu rostliny, její velikosti, materiálu a velikosti nádoby, na stanovišti, růstové fázi a ročním období. Přihnojování rostlin v nádobách je během vegetace nezbytné a vhodné dlouhopůsobícími hnojivy. Důležitou součástí péče o subtropické rostliny pěstované v nádobách je jejich zimování. Nejideálnější zimoviště je stavba k tomu původně určená (např. skleníky nebo oranžerie), ale lze vytvořit zimoviště i v jiných místech za využití dostupných technických prostředků.

3.4. Doba Rudolfínská

3.4.1. Vymezení období

Dle Hausenblasové a Šroňka (1997), lze působení císaře Rudolfa II. na českém poli ohraničit dvěma konkrétními daty, a to rokem 1583, kdy se panovníkovým sídelním městem stává Praha a rokem 1612, kdy císař umírá. V tomto období pokračoval v Praze architektonický rozvoj v tendencích započatých již za místodržitelství Ferdinanda Tyrolského. Období Rudolfa II. se dle Preisse (1974) a Wagnera (1986) charakterizuje jako období manýrismu v Čechách. Manýrismus ve smyslu vývojové etapy trval přibližně do roku 1650, a přečkal tudíž jak podpis abdikční listiny (1611), tak také skon císaře Rudolfa II. (1612) (Herout, 2002; Pacáková - Hošťálková, 2004). Ovšem, období zahrad, které jsou spojovány s císařem Rudolfem II. nelze definovat těmito pevnými mezníky v historii. Panovník navazuje na své předchůdce a pokračuje v některých jejich záměrech, které byly započaty ještě předtím, než se dostal na český trůn. Stejně i v záměrech Rudolfa II. se po jeho smrti ještě pokračuje. Skalický (2009) uvádí, že období vlády Rudolfa II. je označováno za Rudolfínskou dobu (1583 – 1612) nebo Rudolfínský manýrismus v Čechách. Dobalová (2009), vymezuje období zahrad, které jsou spojovány s osobou císaře Rudolfa II., daty 1535, kdy byla ohrazena první zámecká zahrada – Královská zahrada na Pražském Hradě, a datem 1620, kdy proběhla bitva na Bílé hoře a většina zahrad byla zdevastována a následně obnovena již jako barokní celky – viz [Obrázek 16](#).

Obrázek 16 Vymezení období (autorka, 2011)

3.4.2. Osoba panovníka Rudolfa II.

Rudolf II. Habsburský, císař Svaté říše římské, král český, uherský a chorvatský, arcivévoda rakouský, byl bezpochyby jedním z nejneobyčejnějších evropských vladařů. Jeho osobnost, přitažlivá a odpudivá zároveň, byla po staletí zdrojem fascinace, které se neomezovala pouze na Prahu, ale také na rozsáhlá podunajská území, kde se odehrála většina událostí jeho dlouhé vlády (Evans, 1973). Rudolf II. Habsburský se narodil roku 1552 ve Vídni a vychován byl ve Španělsku na dvoře Filipa II. Ze Španělska si Rudolf II. přinesl nadprůměrné vzdělání, ale největší zájem měl o umění a přírodní vědy. Rudolf II. byl 22. září 1575 korunován českým králem a o měsíc později byl také zvolen římským císařem. 12. října 1576 zemřel jeho otec, Maxmilián II. a Rudolf II. se tak ujal vlády (Janáček, 2003). Panoval v letech 1576 – 1611. Od roku 1583 sídlil v Praze, kde shromažďoval umělecké sbírky a obklopoval se učenci, astrology i alchymisty (Žáček, Vacek, 2008). Rudolf II. zemřel 20. ledna 1612 a je pohřben v Katedrále svatého Víta, Václava a Vojtěcha (Janáček, 2003). Po smrti Rudolfa II. se císařský dvůr odstěhoval

z Prahy do Vídně. Praha, která byla na přelomu 16. a 17. století označována za Mekku umění, po Třicetileté válce svoji slávu ztratila a kulturně propadla (Fučíková, 1989).

Podle Skalického (2009) se Rudolf II. považoval sebe sama za vtělení Herma Trismegista, ve kterém se spojovaly vlastnosti egyptského boha Thovta a řeckého boha Herma. Rudolf II. vytvářel tolerantní prostředí dvora pro působení jednotlivých umělců, vědců a dalších profesí bez ohledu na náboženské vyznání.

3.4.2.1. Politické pozadí rudolfínské doby

Politické spektrum v zemi bylo silně komplikováno situací náboženskou. Většina obyvatelstva se po husitských válkách hlásila k utrakvismu a vedle katolíků, jejichž počet nepřesahoval 30 % z celkového počtu obyvatelstva, sílil v zemi vliv luteránství a kalvínství, které sem stejně jako do celé Evropy pronikaly ze sousedních německy mluvících oblastí. Kromě toho zde byla i stále se zvětšující skupina Českých bratří. Jednotlivá náboženství působila v Čechách ze začátku klidně, ale fakt, že králem se stal horlivý zastánce katolictví tento klid narušil (Hausenblasová, Šroněk, 1997).

Na počátku své vlády měl Rudolf II. snahu realizovat své politické plány a navazoval diplomatické styky. V duchu přísné katolické výchovy podporoval rekatolizační úsilí. Avšak vzhledem k závislosti na finanční podpoře především ze strany nekatolických českých stavů zůstával navenek v náboženských otázkách spíše pasivní. Snahy o rekatolizaci se projevovaly především v zákulisí, například dosazováním katolíků do významných státních úřadů. Kvůli Rudolfově duševní nemoci se nakonec zhoršili vztahy mezi panovníkem a jeho rádci. Po jejich vyhnání se Rudolfův dvůr rozkládal, vliv dostávalo obyčejné služebnictvo a císař naslouchal radám alchymistů a umělců. Krize si však byly vědomy i stavy jednotlivých zemí monarchie, a tak se rakouské a uherské stavy přidaly na stranu Matyáše, nástupce Rudolfa II. Rudolf II. ztrácel také podporu moravských stavů a vojevůdců, kterým nevyplácel žold. Moravští stavové se nakonec také připojili k Matyášovi. V roce 1608 byl Mezi Matyášem a Rudolfem II. uzavřen Libeňský mír, kdy bylo uznáno Matyášovo právo na rakouské a uherské země. V roce 1609 byl vydán Rudolfův majestát, který uzákoňoval českou konfesi. Rudolf II. si proti Matyášovi najal žoldáky, kterým ale nemohl zaplatit, a tak začalo drancování a ničení města a jeho sbírek. Rezignací Rudolfa II. na českou korunu se stává Matyáš nakonec také králem českým (Janáček, 2003).

3.4.2.2. Rudolfínská Praha a okolí

Rudolf II. zvolil Prahu jako královské sídelní město (Pánek, 2006). Hlavním důvodem přesídlení císařské rezidence do Prahy bylo trvalé ohrožení Vídně ze strany Osmanské říše. Vídeň se nacházela v blízkosti neklidné hranice a geografická poloha Prahy se jevila jako bezpečnější (Veber, 2009). Mimo strategického umístění města mu také vyhovovala vznešená dispozice Pražského hradu, jeho zázemí v rozlehlé městské aglomeraci a nedaleká královská panství se znamenitými možnostmi lovu – viz **Obrázek 17**. V době Rudolfova trvalého usídlení neměla Praha ještě ani 60 000 obyvatel (Pánek, 2006). Praha byla tehdy zvláštním útvarem, pro jehož označení lze užít termín souměstí. Mezi jednotlivými městy stála v popředí tři svobodná královská města: Staré město pražské, Nové město pražské ležící na pravém břehu řeky Vltavy a Malá Strana ležící na levém břehu – viz **Obrázek 17**. K Hradu těsně

přiléhalo poddanské městečko Hradčany, patřící pod správu Pražského hradu. Zcela zvláštní postavení mělo židovské ghetto sousedící se Starým městem. Celé souměstí bylo obeháno středověkými hradbami (Hausenblasová, Šroněk, 1997). Příchod císařského dvora znamenal pro Prahu zásadní změnu. Především bylo potřeba vybudovat důstojnou císařskou rezidenci na Pražském hradě, do doposud provinčního města se ovšem také náhle přistěhoval značný počet příslušníků dvora a do nového sídelního města začali proudit i učenci a umělci i cizí vyslanci (Janáček, 2003). Rudolf II. podstatně rozšířil a modernizoval Pražský hrad i jeho okolí (Pánek, 2006), ale jeho stavební vliv byl zaznamenán také mimo Prahu. V této době vznikaly zámky vrcholné renesance a manýrismu (Muchka, 2001).

Obrázek 17 Veduta Prahy z roku 1593 od autora Jorise Hoefnagela, která byla vydána v díle *Civitates orbis terrarum* (Světová města). Veduta zobrazuje panoráma Pražského hradu a pohled na města Pražské z Letné. (<http://prazskychytrak.cz/wp-content/uploads/1600.jpg>)

Renesanční sloh ovládl pražskou architekturu 2. poloviny 16. století a poznamenal výstavbu paláců i měšťanských domů. Méně zasáhl do architektury církevní. Na Pražském hradě se stavělo především pro potřeby císařovny, pro níž pracovali severoitalsí architekti - Giovanni Gargioli, později Horatio Fontana de Brussata a Giovanni Maria Filippi (Hausenblasová, Šroněk, 1997).

Umělec se zde tedy stal privilegovaným členem společnosti, který si byl vědom vážnosti a odpovědnosti svého postavení. Změna podmínek jeho práce vedla k přijetí nového stylu. Byl to dvorský a uhlazeně elegantní styl, pro který se před více než sedmdesáti lety vžil název manýrismus. Manýrismus se stal

bezprostředním vyjádřením negace, vědomého odporu proti každé obecné zákonitosti a symetrii, popřením lehkosti v umění (Evans, 1973).

V dnešní struktuře města existují dva výrazné komplexy, které v době svého založení ležely za hranicemi města. Souběžně se středověkými zahradami vznikaly Bubenci Stará obora a v dnešní Vinoři Nová obora, které byly dokončeny již jako renesanční. Později v renesanci vznikla Královská zahrada u Pražského hradu (Pacáková a kol., 2004). Za vlády císaře Rudolfa II. byly všechny tři objekty intenzivně využívány a jsou neoddělitelně spojeny s jeho osobou (Dobalová, 2009).

3.4.3. Přírodní poměry

3.4.3.1. Klimatické podmínky

Zhang a kol. (2007) uvádí, že klimatické změny měly v historii vždy vliv na sociální uspořádání populace a jiné populační změny. Z hlediska vývoje dějin lidské kultury je krajina jedním z nejvýraznějších konceptů vnímání a popisování vývoje a změn životního prostředí (European environment agency, 2005). Analýzy dokazují, že chladnější období narušovaly zemědělskou výrobu a tím přinášely řadu společenských problémů, včetně cenové inflace, epidemií a hladomorů (Zhang a kol., 2007). Změny a průběh klimatu, které se udály v 16. století, byly prokázány s využitím dendroklimatologie, kdy byly zkoumány letokruhy dřevin (Briffa a kol., 1999). Fagan (2001) a uvádí, že během 14. až 19. století se vyskytla klimatická anomálie nazývaná Malá doba ledová a v Evropě bylo o 1 °C méně než dnes. Svoboda a kol. (2003) popisují charakter podnebí období Rudolfa II. podrobněji. Chladné období 1233 – 1465 bylo vystřídáno klimatickým optimem v období 1466 – 1618. To byly zaznamenány vysoké výnosy zemědělských plodin, které potom nebyly překonány téměř po dvě následující století. Na základě toho průběhu klimatu nabyl rozsah kultivace zemědělské půdy a osídlování nových území v 16. století takového rozsahu, že je označován jako malá kolonizace. Z této doby je možné doložit nejenom rozložení vinařských a chmelařských oblastí (Praha byla nazývána městem vína) podstatně severněji než je tomu dnes, ale i geograficky podstatně větší rozšíření pěstování dalších teplomilných rostlin, např. broskvoní, ořešáku, vinné révy či mandloně v severnějších a vyšších oblastech (Svoboda a kol., 2003).

3.4.3.2. Charakteristika krajiny

Renesanční principy byly reflektovány v charakteru města, zahrad i krajiny (Waterman, 2009; Löw a Míchal, 2003). Renesanční krajina byla ovlivněna obdobím husitství, při kterém došlo k devastaci některých vesnic i celých krajů. Z důvodu obnovení zemědělské produkce na venkově docházelo k opravám a osídlování jednotlivých vypleněných vesnic a k rozvoji hospodářského využití krajiny. Kolonizováno bylo v tomto období podhůří a horské oblasti. Löw a Míchal (2003) uvádějí, že charakter užívání půdy se v tomto období definitivně ustálil podle jejího přírodního potenciálu. Půda byla funkčně rozdělována na trvalé travní porosty a vlastní ornou půdu. Hranice však mezi nimi nebyla přesně definována a v krajině se pohybovala podle dobových populačních a ekonomických hledisek napříč časem. Sýkora (2002) uvádí, že v tomto období byla půda scelována, půdorys vesnic měněn, u zámků

či klášterů se objevovaly velké zemědělské dvory. Panské dvory byly budovány na okrajích vesnic či uprostřed obdělávané půdy.

Obrázek 18 Zobrazení části renesanční krajiny se zámek. Hon na jeleny, Lucas Cranach starší. (http://cs.wikipedia.org/wiki/Lucas_Cranach_star%C5%A1%C3%AD#mediaviewer/File:Die-Hirschjagd-1540.jpg).

Obrázek 19 Krajina s mlýnem. Pieter Stevens. (https://cs.wikipedia.org/wiki/Pieter_Stevens#/media/File:Stevens_Landscape_with_a_mill.jpg)

Obrázek 20 Orfeus hraje zvířatům v krajině. Roelandt Savery ([https://cs.wikipedia.org/wiki/Roelandt_Savery#/media/File:Savery,_Roelant_-_Orpheus_-_1628_\(3180_%C3%97_2050\).jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Roelandt_Savery#/media/File:Savery,_Roelant_-_Orpheus_-_1628_(3180_%C3%97_2050).jpg))

V některých oblastech docházelo k proměně celé krajiny – byly zakládány rybníční soustavy, budovány kanály, nové cesty i celé vesnice (Sýkora, 2002; Muchka 2001). V krajině byly budovány také další stavby jako pivovary, hamry, sklárny a papírny. Nově byly budovány zámky, či přestavovány původní opevněné středověké hrady – viz [Obrázek 18](#).

V 16. století vzrostla spotřeba dřeva a krajina byla odlesňována. Púdorys vesnic zaznamenal přírůstek obyvatel dělením statků a nárůstem chalup podél cest a na návsi (Löw, Míchal, 2003; Sýkora, 2002). Další hospodářský rozvoj, který vrcholil zejména za vlády Rudolfa II., byl vlivem protihabsburských povstání a třicetiletou válkou, zastaven (Beranová, Kubačák, 2010).

3.4.4. Umění a architektura

Zatímco gotika a její mystický výraz směřoval k důrazu na Boha, renesanční architektura se zaměřuje na člověka a na řešení úloh světského rázu. Jsou využívány vzory z antické architektury a ty jsou přizpůsobovány novému pojetí (Herout, 2002; Hájek, 2000). Renesanční architektura je označována, na rozdíl od předchozí a následující epochy, jako architektura sociální. V Čechách byla aplikována v podobě přizpůsobených renesančních motivů (Muchka, 2001). Myšlenka renesance se zrodila ve Florencii, v severní Itálii. Ta byla od roku 1400 pod správou rodiny Medici. Pod vlivem této rodiny nastal rozkvět jak v oblasti umění, tak také v námořním obchodu a též v bankovníctví (Jellicoe a Jellicoe, 1995).

Pro renesanci je příznačná značná variabilita projevu. V různých částech Itálie jsou zaznamenány nuance v rámci městských států Itálie a větší rozdíly jsou patrné s přechodem renesančního umění za Alpy, do ostatní Evropy (Staňková a kol., 2005). Výraz renesančního umění mimo Itálii je uvolněnější a tolik nerespektuje přísná pravidla antických řádů. Tím se do renesančního umění dostaly nové prvky a motivy za účelem zvýšení dekorativního efektu (Cragoe, 2008). Herout (2002) vymezuje jednotlivé etapy renesanční architektury. Období vrcholné renesance datuje od roku 1538 až do sedmdesátých let 16. století. Začátek období pozdní renesance vymezuje od roku 1580. Období manýrismu ohraničuje daty 1580 – 1620. Teorie renesanční architektury je založena na studiu antických staveb a ukotvena v nových spisech – např. Pravidla pěti řádů od Giacomu Barozzi da Vignola, Deset knih o architektuře od Leona Battisty Albertiho či Čtyři knihy o architektuře od Andrea Palladia (Hájek, 2000).

Hodnocení manýrismu jako samostatné slohové epochy proběhlo nejprve u malířství, sochařství a uměleckého řemesla. Studie používající pojem manýrismus začaly vznikat až po II. světové válce (Pánek, 2006). Manýrismus je tedy umělecký styl na rozhraní renesance a baroka. Reaguje na renesanční umění, které si přehnaně zakládalo na harmonii, proporcionalitě a dokonalé kráse. Manýrismus si tyto pravidla pozměňuje a vyjadřuje pomocí symbolů a náznaků (Randák, Jůzlová, 2011). Snaží se lidským rozumem pochopit nejistoty světa, vykládá si je svým způsobem a hledá východiska. Zjišťuje, že svět je plný rozdílů, protikladů, údivu a výjimečností. Charakteristické pro manýrismus je moderní přístup k vyjadřování kdy pružnost a obrazotvornost je cestou k poznávání a výkladu světa (Skalický, 2009). Rudolf II. podstatně rozšířil a modernizoval Pražský hrad i jeho okolí (Pánek, 2006), ale jeho stavební vliv byl zaznamenán také mimo Prahu. V této době vznikaly zámky vrcholné renesance a manýrismu (Muchka, 2001).

3.4.4.1. Umění rudolfinského období

Skalický (2009) udává, že umění bylo hlavní zálibou císaře Rudolfa II. Fučíková (1988) také popisuje, že císař Rudolf II. byl významným mecenášem a sběratelem umění. Za jeho vlády se Praha stala evropským kulturním centrem a na jeho císařském dvoře působili vynikající umělci své doby, kteří rozvíjeli specifickou variantu manýrismu – pražský proud manýristického umění. Podle Nové encyklopedie českého výtvarného umění N – Ž (Ochrymčuk a kol., 1995) a Randáka a Jůzlové (2011) byli významnými umělci rudolfinského dvora např. malíř alegorií a mytologií Bartholomeus Spranger (viz **Obrázek 21**), portrétista Hans von Aachen či Martino Rota, malíř náboženských kompozic Josef Heintz či císařský portrétista a organizátor slavností Giuseppe Arcimboldo (viz **Obrázek 22**). Rudolfinské umění se také vyznačuje průkopnictvím v krajinomalbě a malbě vedut. Významnými představiteli a průkopníky v této oblasti byli Joris Hoefnagel (viz **Obrázek 17**), Pieter Stevens (viz **Obrázek 19**) Roeland Savery (viz **Obrázek 20**) či zlatník a krajinomistr Paulus van Viannen. Ze sochařských mistrů rudolfinského dvora je nutno zmínit žáky a následníky ministra G. Da Bologna, a to jméno Hans de Mont a Adriaen de Vries. Reprodukovaná díla císařského dvora se díky grafickým listům Egidia Sadelera rozšířily poměrně rychle téměř do celé Evropy.

Fučíková a kol. (1988) popisují společný pojítko umělecké tvorby ze dvora Rudolfa II., kterým byly mytologické obrazy s hlubokým alegorickým významem, které se inspirovaly v antickém umění a odklání se od maleb náboženských. Hlavními náměty jsou obnažené milenecké dvojice či alchymická symbolika – ty měly v první řadě význam morální a filozofický, ale také naturalistický, až s erotickými prvky.

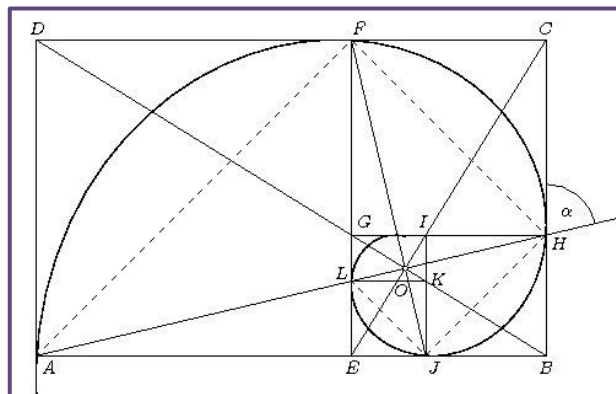
Obrázek 21 Salmakis a Hermafroditos, Bartholomeus Spranger (https://cs.wikipedia.org/wiki/Bartholomeus_Spranger#/media/File:Hermaphroditos_und_Salma_cis_by_Bartholom%C3%A4us_Spranger.jpg)

Obrázek 22 Rudolf II. jako Vertumnus, Giuseppe Arcimboldo (zdroj)

3.4.4.2. Architektura rudolfinského období

Inspirací pro renesanční architekturu se stala architektura antického Říma (Höcker, 2004). Projevy renesanční architektury jsou řízeny linií přímky a křivkami kruhu. Sloh se u nás uplatňuje v jednotlivostech (fasády, štíty, portály, okna) a je pro něj charakteristické členění fasády a nové proporce, souměrnost v rozdělení plochy fasád a rozložení okenních otvorů (Herout 2002; Muchka 2001; Hájek 2000). Hlavním cílem renesance, a také humanismu, byl pozemský život člověka,

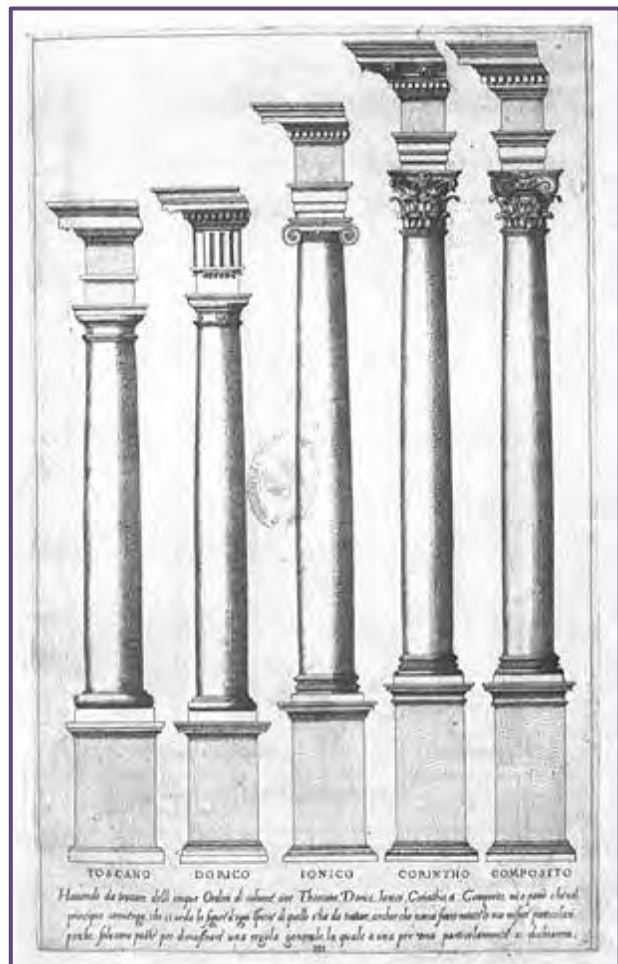

Obrázek 23 Zlatý řez (zdroj <https://webtrh.cz/192392-zlaty-rez-photoshop>)

kteřý se stal hlavním měřítkem renesanční architektury. Ta upustila od ohromujících prostor, které vyhovovaly středověkému myšlení a výšku i rozlohu budov uzpůsobila člověku, uživateli (Herout, 2002). Renesanční architekti měli snahu o dosažení absolutní proporce – důležitou se stala harmonie, proporce a krása. Z tohoto důvodu bylo využíváno pravidlo Zlatého řezu, což je proporční pravidlo, podle něhož se úsečka geometricky rozdělí na dvě nestejně dlouhé části, které jsou k sobě v harmonickém poměru – viz Obrázek 23. Úsečka AB je ve smyslu Zlatého řezu rozdělena bodem E, jestliže větší část, úsečka AE, je středně úměrná k celé úsečce AB a menší, dílčí úsečce EB:

$EB:AE = AE:AB$ (Huthová, Hoffmann, 2006).

Hlavním rysem renesanční architektury jsou sloupové řády. Sloup, pilíř, pilastr, architráv, archivolta a klenba jsou základními jednotkami renesanční architektury, které jsou v rámci stavebního slohu volně používány a kombinovány. Oblíbenými řády byly především řády toskánské a korintské, které svojí zdobností připomínaly slávu antického Říma (Cragoe, 2008). Jednotlivé řády popisuje ve svém díle Pravidla pěti řádů významný italský renesanční architekt Barozzi da Vignola – viz Obrázek 24. Uvádí tabulky a schémata s přesně modulovanými rozměry jednotlivých řádů a jejich prvků (Hájek, 2000).

Obrázek 24 Pět řádů podle architekta Barozzi da Vignola (https://cs.wikipedia.org/wiki/Jacopo_Barozzi_da_Vignola#/media/File:Vignolafiveorders.jpg)

Mezi další prvky vycházející z antického stavitelství a používané v renesanční architektuře patří oblouk, fronton, plochý strop, skrytá střecha a kazetování dveří a stopů (Cragoe, 2008).

Renesanční fasády zakončené lunetovou římsou a domovními štíty či atikami jsou zpravidla ploché, plasticky málo členěné. Dekorovány jsou sgrafity geometrickými, s ornamenty nebo s figurálními motivy. Arkádové fasády mají patrné vrstvení architektonických řádů (Hájek, 2000). Arkády vytváří výtvarný akcent domovního průčelí, a mimo to se vyskytují také na galerijních chodbách či ve formě arkádových ochozů. Časté jsou arkády nádvorní anebo arkády vytvářející kryté vstupy - loggie (Muchka 2001). Ve vrcholné a pozdní renesanci jsou některé tyto prvky používány pouze jako dekorační motiv (Hájek, 2000).

Domovní štíty jsou zdobeny koulemi, čučky, šiškami a lucerničkami. Ve vrcholné renesanci se volí štíty volutové, obloučkové nebo táborské, mohou být členěny pilastry. Atiky jsou zakončeny pilastry, zubatým cimbuřím, zvlněnými křivkami a v pozdní renesanci s bohatší ornamentikou (Hájek, 2000).

Důležitou roli sehraávají v období renesance portály, které plní funkci kompozičního akcentu průčelí (Muchka 2001). Raně renesanční portály jsou lemovány kamennou bosáží. Vrcholně renesanční portály jsou obohaceny o sloupy či pilastry s dřiky, kanelované, s vloženými píšťalami. Pozdně renesanční portály jsou bohatě zdobené – objevují se bosáže prstencovité, rozeklané frontony a typické motivy uší v šambráně portálů i oken.

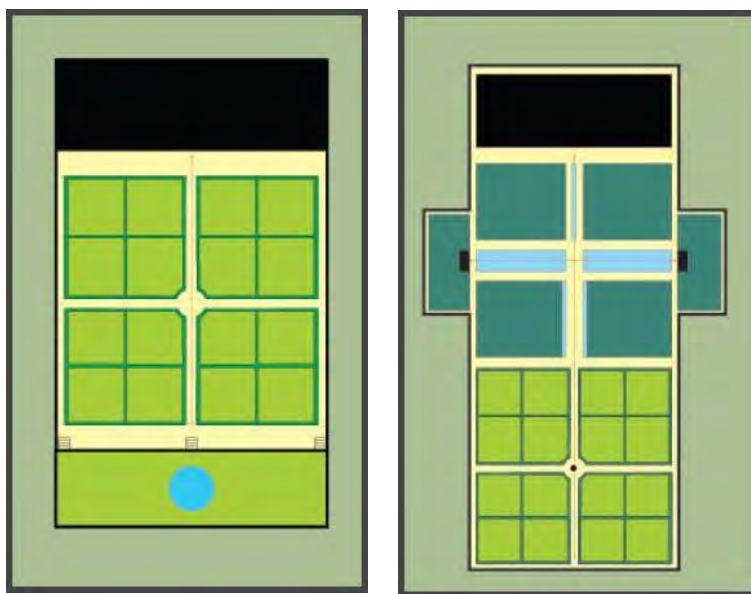
Okna bývají často s rovným nadpražím, zdvojená se společným ostěním a nadokenní římsou, někdy s ostěními i nadpražími profilovanými (Hájek, 2000).

Renesanční architektonické detaily a ornamentika podtrhují výraz celého slohu. Významným detailem je zábradlí s kuželkami – balustrády, které mohou mít různé tvary (Herout, 2002; Hájek, 2000). Ornamentika se uplatňuje především ve sgrafitech, které se staly typickým prvkem renesance na našem území. Psaníčkové sgrafito imituje bosáž kresbou diamantovým řezem, rýhovaným povrchem, obdélníkovým orámováním nebo dvoubarevnými plochami. Další typy sgrafit vyobrazují předměty, rostliny a figurální výjevy s mytologickými a náboženskými. V pozdní renesanci se do architektury dostává stále větší množství ornamentálních prvků, především se zvířecími a rostlinnými motivy. Objevují se plastické festony často tvořící, která je typická především pro pozdní renesanci (Hájek, 2000). V období manýrismu dochází k nahrazování triglyfů v kladí konzolami, svislých architektonických článků, sloupů, polosloupů nebo pilastrů figurami a hermami, pronikání klenáků v portálech do kladí apod. (Herout, 2002).

Skalický (2009) píše, že architektura stála mimo zájem císaře Rudolfa II. Vedoucím stavitelem na dvoře Rudolfa II. byl Ulrico Aostalli de Salla a Giovanni Gargioli.

3.4.4.3. Zahradní architektura rudolfinského období

Princip renesanční zahradní architektury je založen na myšlence humanismu (Waterman, 2009). Jedním ze základních rysů humanismu (životního názoru renesance) byla touha jedince po vlastním svobodném uplatnění a po prosté pozemské radosti ze života. Odklonění se od středověkých církevních dogmat ke smyslové skutečnosti a k antickým principům výrazně ovlivnily všechny umělecké obory, včetně zahradní tvorby (Dokoupil a kol., 1957). Prvním spisem, který popisuje principy raně

Obrázek 25 Púdorys renesanční (vlevo) a manýristické (vpravo) zahrady (Turner, 2008)

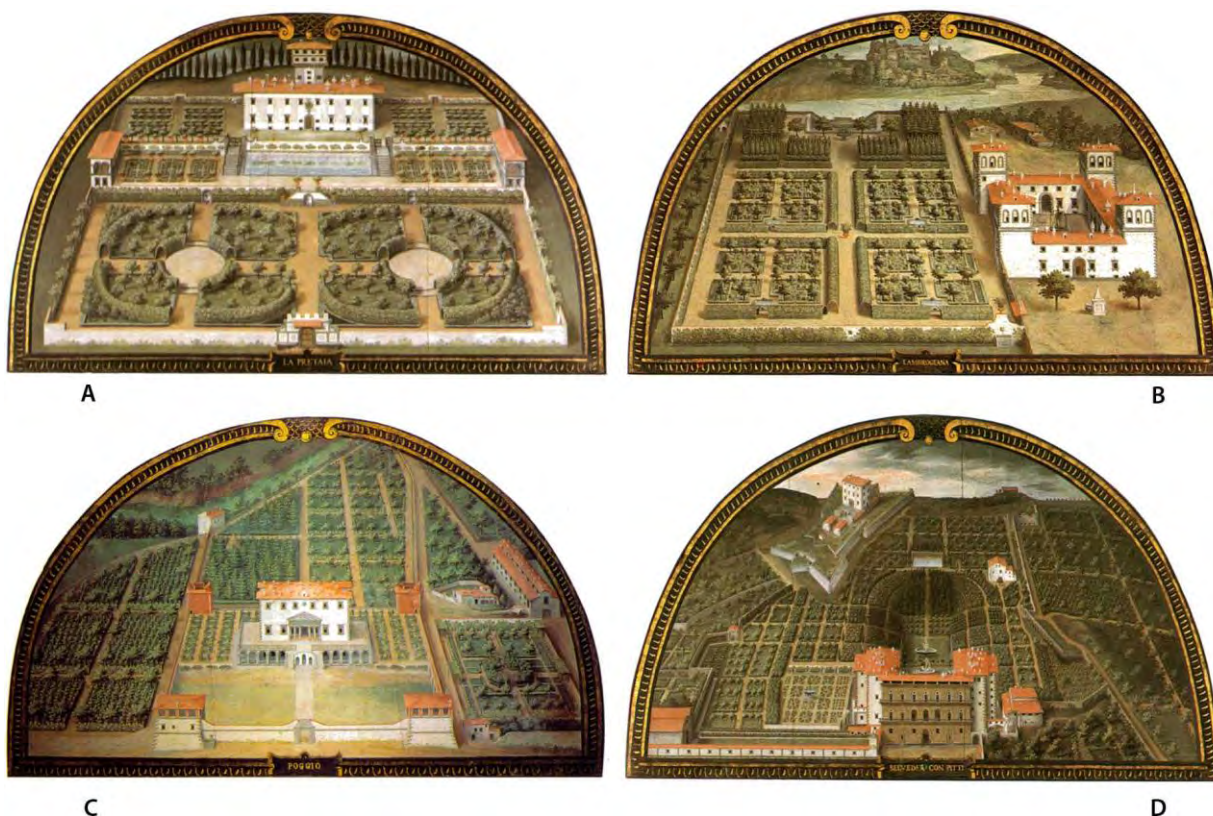
renesanční zahrady jako zahrady plné pozemského potěšení, je Boccacciův Dekameron napsaný v roce 1353 (Thacker, 1979).

„Řečené sídlo leželo na malém kopečku poněkud vzdáleném od našich silnic a porostlém různými stromy a křovisky, jejichž listí se zelenalo, takže naň bylo mílo pohledět. Na vrcholu kopce stál palác s krásným a velkým nádvořím uprostřed, s loggiemi, sály a komnatami, z nichž každá byla sama o sobě překrásná a vyzdobená pozoruhodnými veselými malbami; vůkol se rozkládaly trávníky a líbezné zahrady, studny s nesmírně svěží vodou a sklepy plné drahocenných vín, což by bylo bývalo vhod spíš velkým pijákům než střídmy a počestným paním“ (Boccaccio, 2013).

Renesanční zahrada se zrodila postupným vývojem ze středověké hradní zahrady. Jakmile již bylo bezpečné žít v pohodlných neopevněných vilách, na místo v opevněných kamenných hradech na kopcích, se vytvořil nový prostor pro konstrukci často rozsáhlých a honosných okrasných zahrad – viz Obrázek 25 (Turner, 2008). Na pojetí konceptu renesanční zahrady se postupně podíleli různé profese – básníci, humanističtí vzdělanci, umělci i architekti, jako například Francesco Petrarca, Marsilio Ficino, Francesco Colonna, Vincenzo Scamozzi, Pietro Crescenti, Andrea Palladio, Guilio Romano, Donato Bramante a další (Skalický, 2009).

Architektonická vázanost je nejhlavnějším rysem renesanční zahrady. Ta je protkaná sítí pravoúhlých cest, které jsou lemovány stříhanými plůtky a stěnami ze stálezelených materiálů. Dům se zahradou spojovaly sloupové galerie, které vedly od sala terreny, místnosti v přízemí domu nebo paláce, obvykle otevřené přímo do zahrady. Poblíž domu se rozkládal plochý květinový parter, který působil jako barevný koberec. Zvláštní část renesanční zahrady tvořil bosket, hustě vysázený lesík (bosco) stromů poskytující stín. Podél cest byly rozestaveny dřevěné kbelce či kamenné nebo keramické nádoby s rostlinami, které přes zimní období byly přechovávány ve sklenících, fíkovnách, oranžériích, jež spolu s pavilony,

voliérymi, loggiemi, altány, kasiny tvořily součást zahradní architektury (Pacáková – Hošťálková a kol., 2004). Velmi rozšířené bylo umělecké ztvárnění pramenící vody, fontán, kaskád nebo vodotrysků.

Obrázek 26 Příklady italských renesančních a manýristických zahrad rodu Medici zobrazené na lunetách, autor Giusto Utens, A - Villa Medicea La Petraia, B – Villa Medicea dell’Ambrogiana, C – Villa medicea di Poggio a Caiano, D – Palazzo Pitti a zahrada Boboli (http://it.wikipedia.org/wiki/Giusto_Utens#mediaviewer/File:Pitti_boboli_utens.jpg)

S těmito díly byla spojena také sochařská výzdoba kamenných skulptur i kovových plastik, které se však uplatňovaly i samostatně (Skalická a kol., 2007; Pacáková – Hošťálková a kol., 2004).

Renesanční zahrada v českých zemích však zůstává dlouho sevřena zdmi a její plošné a pravoúhlé členění připomíná spíše užitkovou středověkou zahradu (Bašeová, 1998). Obecně, renesanční zahrada obnovila ve výstavbě princip převzatý z antiky, respektující hmotnost materiálu a konečnost prostoru, z jehož jednotek se skládá. Pravidelnost, osovost a vyváženost tvoří klasickou formální zahradu renesance – viz **Obrázek 26** (Pacáková – Hošťálková a kol., 2004; Hájek, 2000). Úprava renesančních zahradních parterů měla své specifické zákonitosti. Vycházela z uzavřené středověké Hortus Conclusus, její vnitřní rozvrh v renesanci skládaný z pravidelných ideálních útvarů jako čtverec nebo kruh odrážel nejen názory architektonické – kdy utváření zahrady se má řídit stejnými pravidly jako klasická architektura – a myšlení alchymistické a astrologické, ale i botanické – ve smyslu aristotelského studia a třídění jednotlivých botanických druhů, ale i na základě teorie signatur (Dobalová, 2009).

Skalický (2009) uvádí, že první renesanční zahrady u nás vznikaly na svazích Malé strany, na místech bývalých vinic. Ovšem první uváděnou renesanční zahradou u nás je Královská zahrada na Pražském hradě, jejíž budování začalo již v roce 1534 pod vedením Giovanni Spazia. Centrálním bodem zahrady

byl Belvédér, letohrádek královny Anny, který byl inspirován stavbami v Padově, Veroně a Mantově, jehož autorem byl italský stavitel Paolo della Stella.

Vyobrazení zahrad tvořilo nedílnou součást obrazů, jejichž společným motivem byly iluzivní paláce, které vytvářeli zejména nizozemští umělci. Vredeman de Vries se ve svých grafikách ve zvýšené míře věnoval jednotlivým zahradním prvkům jako fontánám, bazénům, besídkám, keřovým loubím, které jsou vyzoborovány ze skutečnosti a odrážejí dobovou módu. Tyto elementy umístil jako klenoty do ornamentálních travnatých záhonů, uspořádaných z pravidelných geometrických útvarů tak, že celek tvoří obrazovou jednotu (Dobalová, 2009).

Když byla myšlenka renesančního umění na vrcholu, umělci i klienti začali být přitahováni myšlenkou překvapení, novoty a podtextu - manýrismem (Turner, 2005). Manýristická zahrada pokračuje ve výtvarných renesančních zahradách a dovádí ji až k jemným finesám formalistního rázu. Manýrismus se přičleňuje k pojmu renesance jako její pozdní subjektivistické stadium a jde o jeho celé panorama, které je nutno postupně řešit (Pacáková – Hošťálková a kol., 2004). Cílem manýristických zahrad byla snaha vyvolat úžas nad svobodou, představivostí a proměnlivostí uměleckého záměru (Skalický, 2009). Hlavním tématem manýristických zahrad jsou alegorie. Nejčastějším stmelujícím prvkem je voda, která putuje celou zahradou (Hendrych a kol., 2011). V manýristické zahradě se už striktně nedodržovalo kolmé uspořádání zahrady (Skalická a kol., 2007). Hlavní rysy manýristické zahrady jsou následující: terasové řešení ve svahu s využitím rovných cest, ramp i schodišť, a až přemíra vodního živlu, který se řítí v kaskádách, vodních schodech, vodotryscích, kašnách, ve vodním divadle a v dalších složitých mechanických hříčkách jako vodní varhany, a pak se zas ztišuje v hladině rybníků a bazénů (Pacáková – Hošťálková a kol., 2004).

Hans Vredeman de Vries vydal v roce 1583 první ilustrované dílo, které se zabývalo zahradami – Hortorum viridariorumque formae. V díle jsou znázorněny obrázky renesančních zahrad, otázkou však je do jaké míry jsou zidealizované a do jaké míry skutečné. Významné dílo věnované Rudolfovi II. *Variae Architecturae Formae* po sobě zchoval také Vredemanův žák Hans Puechfeldner. V jeho díle je patrná návaznost na jeho učitele Hanse Vredemana de Vriese a také vliv klasické antiky a italské renesance (Dobalová, 2009).

V zahradním umění se doba Rudolfa II. projevila vklady do existujících struktur i novými díly vrcholné renesance a manýrismu, které pražský Hrad rozšiřovaly a zkrášlovaly. Rudolf II. získal zahradu Viléma z Rožmberka a přilákal nové architekty – Gambariho, Valentioho, Gargioliho, Fontanu de Brussata, Filippi de Marca. Od roku 1576 doplňoval Královskou zahradu vzácnými rostlinami. Po rozšíření hradního komplexu ve směru západním vznikla za Prašným mostem bažantnice, v jejíž východní části byl zřízen rybník pro chov vodního ptactva a ryb. V Rajské zahradě dal postavit ptačí voliér a letohrádek. V Jelením příkopu, který koupil od Kryštofa Popela z Lobkovic, vysadil vysokou zvěř (Žáček, Vacek, 2008). Speciální zájem Rudolfa se orientoval na úpravy v Královské oboře v Bubenči (Pacáková - Hošťálková, 2004). S Hradem byla Stromovka propojena cestou dlouhou 1,7 km, přesnou přímkou, přičemž stromová alej inspirovaná alejí v Prátru u Vídně zde byla vysazena již roku 1616 z lip a vrb. Další rozvoj architektury byl zapříčiněn výstavbou nových renesančních paláců šlechty, která se do Prahy přesídlila (Muchka, 2001).

Za vlády Rudolfa II. byly upravovány, mimo jiné, zahrady v Brandýse nad Labem, Lysé nad Labem, Přerově nad Labem nebo Chlumci nad Cidlinou. Z popudu šlechty byly zakládány také další zahrady, manýristického charakteru, jako například zahrada v Častolovicích, Dačicích, Doudlebech nebo ve Slatiňanech (Wagner, 1986).

Skalický (2009) dále uvádí, že nejvýznamnějším dílem českého pozdního manýrismu je zahrada Albrechta z Valdštejna, která je součástí jeho paláce na Malé Straně, vybudovaného v letech 1623 – 1630. Pod vlivem renesance a manýrismu také vznikaly zahrady jako Vrtbovská, Vratislavská, Schöbornská a Lobkovická, ale už jsou v jejich koncepci patrné první známky příchodu baroka do českých zemí po období Třicetileté války.

3.5. Prvky renesanční a manýristické zahradní architektury

Článek 4 Florentské charty (1982) definuje kompozici historické zahrady a udává, že do této kompozice patří „*plán zahrady včetně vegetační složky a její reliéf, její rostlinná hmota: dřeviny, jejich objem, barevnost, rozmístění, vzájemné poměry, její stavební a dekorační prvky, její tekoucí i stojaté vody s příslušným zrcadlením.*“ Impelluso (2005) uvádí, že jednou z nejdůležitějších charakteristik renesančních zahrad byl správný výběr umístění vily / paláce se zahradou. Dle Albertiho (1956) má vila stát v krajině s dobrým klimatem, v místě bohatém na vodu. Má být správně postavená ke světovým stranám i vanoucím větrům. Impelluso (2005) dále uvádí, že podle italských architektů měla být vila se zahradou umístěna na vyvýšeném místě, s dobrou dostupností do města, ale zároveň v soukromí, na slunci, s výhledem do krajiny, na město, hory, moře. Měla být místem klidu, pohody a plná přátelské atmosféry.

3.5.1. Technické a umělecké prvky renesanční a manýristické zahradní architektury

3.5.1.1. Cestní síť a terén zahrady

Cesty v zahradě mají často smysl symbolu, nahrazují ornament anebo záměrně vedou směr pohledu (Slepička, Jakubcová, 2013). K nejstarším metodám zpevnění cestních povrchů patří úprava šterková a mlatová. V renesanci, manýrismu a posléze i baroku se v bezprostředních okolí staveb uplatňovaly povrchy dlážděné (Pacáková – Hošťálková, 2013). V renesanční zahradě se také uplatňovaly pískované cesty do čtverců, kruhů a obdélníků (Hájek, 2000).

Kupka (2006) udává, že výrazným renesančním prvkem byla variace terénu, která v období vrcholné renesance a manýrismu přecházela k terasovitému členění zahrady. Renesanční terasovitá zahrada bývala opatřena systémem dvojramenných ramp a schodišť, které jednotlivé terasy zpřístupňovaly (Kupka, 2006; Alberti, 1956).

3.5.1.2. Architektonická a umělecká výzdoba

Kupka (2006) udává, že renesanční zahrada byla doplňována o umělecká díla, která ji spojovala s architekturou domu. Zároveň se v tomto období ujal fenomén umělecké zahrady, která sloužila jako muzeum pod otevřeným nebem. Většinou se sbírky skládaly z rostlin, zvířat, přírodnin, soch a fontán. Umělecká výzdoba renesanční zahrady byla tvořena především z dnes nedochovaných nástěnných maleb, mozaik, sgrafit, keramických váz, balustrád a plastik. V oblibě byla grotta – umělá jeskyně, v níž byl použit přírodní materiál, jako tuf, láva, škeble, mušle a mramor (Pacáková – Hošťálková, 2004). Skalický (2009) dokonce udává, že grotta byla nedílnou součástí manýristické zahrady. Byly zdobeny mozaikou, malbou či sochařskou výzdobou. Představovali alegorii zrození světa z chaosu, člověka z jeskyně. Opěrné zdi terasovitých zahrad bývaly zdobeny slunečními hodinami (Skalická a kol., 2007).

Důležitým prvkem v renesanční zahradě byla voda (Pacáková – Hošťálková, 2004). Kupka (2006) udává, že vodní prvek rané renesance tvořily obvykle jednoduché nádrže, fontány a studny. Ve vrcholné renesančních zahradách a především v manýristických zahradách byl na vodní prvek kladen větší důraz a v zahradě se nacházely sochařsky propracované kašny, fontány, trysky, vodní varhany, kaskády, řetězy a jiné vodní hříčky. Fontány byly především kamenné, s vodotryskem, někdy s přepady vody, často s náročnou sochařskou výzdobou (Hájek, 2000).

Motivem sochařské výzdoby v renesanční zahradě byla mytologická antická a pohanská témata, která se v manýristických zahradách stala základem ikonografického programu zahrady (Dobalová, 2009; Skalický, 2009). V renesanční zahradě nestály sochy v zahradě samostatně, ale vázaly se k architektonickým a kompozičním prvkům, jako například k vodním prvkům, vedení cest či k rohům záhonů (Dobalová, 2009). Skalický (2009) udává, že sochařská výzdoba manýrismu byla určena těmi motivy, které bylo možné oživovat pro současné citění doby. Představy manýrismu byly znázorňovány bizarní a překvapující formou.

Skalický (2009) a Dobalová (2009) dále popisují projevy antických motivů v manýristické zahradě. Hlavní sochou fontán a vodotrysků byl obvykle římský bůh vod a moří Neptun, totožný s řeckým bohem Poseidonem, doprovázený vodními nymfami. Socha Herkula hrála v zahradách programově významnou roli – takováto zahrada symbolizovala potěšení z krásy a zároveň byla alegorií na zahradu ráje. Fontány byly dále obohacovány o boha hlubokých vod – Okeána, často byly ztvárňovány Harpyje. Sochařskou výzdobu taktéž obohacovala vyobrazení různých zvířat. V manýristických zahradách se dále podle Skalického (2009) často vyskytoval maskaron jakožto tvář člověka odhalujícího taje života v historickém kontextu.

3.5.1.3. Stavby v zahradě

V pozdějších renesančních zahradách se dostalo místa i obrozené antické touze po kráse a zdatnosti těla – k zahradám přibýly míčovny. Na mnohé zahrady navazovaly obory, v nichž se chovala lovná zvěř a ptactvo. V renesanční zahradě vzniklo drobné giardinetto s růžovým loubím, sedátkem a stolkem, vykládaným mozaikou z leštěných barevných mramorů či dokonce polodrahokamů. Taková místa se nazývala giardini segreti, soukromé zahrady nebo též giardini segreti, oddělené zahrady (Pacáková – Hošťálková a kol., 2004).

Charakteristickými stavbami v renesanční zahradě byly dle Muchky (2001) a Hájka (2000) letohrádky, míčovny, jízdárny, oranžerie, altány, pisciny, voliéry a grotty. Kvůli nutnosti vytvoření stínu v zahradách vznikaly v renesanci kryté chodby – konstrukce popnuté rostlinami – loubí (Dobalová, 2009). Později vznikaly „tajné“ chodby umožňující spojení venkovních areálů a interiérů (Muchka, 2001).

3.5.1.4. Oplocení

Renesanční zahrada je uzavřena a přesně vymezena vysokou zdí, která definuje půdorys zahrady. Např. zeď vymežující prostor Královské zahrady na Pražském hradě měla podle pramenů výšku asi 570 cm – i se základy. Obvyklé byly arkády, které vedly po obvodu zdi. Zdi často bývaly obohaceny výzdobou, např. slepými arkádami či mělkými výklenky, které sloužily pro umístění soch, anebo, jako v případě zdi Královské zahrady na Pražském hradě, byly zdobeny stlačenými volutovými štíty (Dobalová, 2009). Obvodové zdi byly opatřeny nárožními věžičkami. Niky a výklenky navíc udávaly ideu rytmu a pravidelnosti vnitřního uspořádání zahrady (Muchka, 2001). Renesanční opevnění bylo realizováno převážně z cihel (Hájek, 2000). Mohlo být také omítnuto, jako v případě Královské zahrady (Dobalová, 2009). Stěny mohly být vytvořeny ale také z živého materiálu. V italských renesančních zahradách bylo časté zakrytí vnitřní strany zdi živými ploty či proucími dřevinami (Dobalová, 2009; Pacáková – Hošťálková, 2004).

3.5.2. Biotické prvky renesanční a manýristické zahradní architektury

Zmínky o pěstování a užívání rostlin v Čechách v období renesance a manýrismu jsou zachyceny v herbářích italského přírodovědce a lékaře Pietra Andrey Mattioliho ze Sieny, který v letech 1554 až 1568 působil na pražském královském dvoře (Pavlátová, Ehrlich, 2004).

3.5.2.1. Sortiment rostlin

Křesadlová (2007) uvádí typologii dřevinných vegetačních prvků podle použití v renesančních zahradách takto:

- „albert“ / „bosco“ = skupina stromů, které nebyly tvarovány řezem
- štěpnice = plošná výsadba ovocných dřevin v pravidelném sponu
- ovocné dřeviny tvarované v řadové výsadbě
- solitérní dřeviny:
 - solitéry volně rostoucí
 - solitéry tvarované
 - v nádobách
 - ve volné půdě
- popínavé dřeviny sloužící k ozelenění zdí, pergol a jiných konstrukcí
- zelená architektura = zahradní stavby ze živých rostlin, složitě tvarované živé ploty s nikami a jinými ozdobami)
- živé ploty (jednoduchého kubického tvaru bez ozdob)
 - výška nad 1,5 m = pohledové clony, vymezení okraje zahrad, zakrytí obvodových zdí

- tvarované řezem
- volně rostoucí
- výška 0,5 – 1,5 m = labyrinty, vymezení větších plošných celků
 - tvarované řezem
 - volně rostoucí
- výška do 0,5 m = vymezení záhonů, ornamenty
 - tvarované řezem
 - volně rostoucí

Křesadlová (2007) dále vymezuje typologii bylinných vegetačních prvků podle použití v renesančních zahradách, a tou je:

- záhonová výsadba
- výsadba solitér do travnatých ploch
- knotenbeet
- výsadba do nádob
- popnutí konstrukcí a vymezení záhonů

Sortiment rostlin v typické renesanční zahradě zahrnoval především keře, listnaté stromy a vyskytovaly se také jehličnany. K základním druhům patřily myrta (*Myrtus* sp.), cesmína (*Ilex* sp.), vavřík (*Laurocerasus nobilis*), stálezelený dub (*Quercus ilex*), zimozelený buxus (*Buxus sempervirens*), cypřiš (*Cupressus* sp.) a borovice pinie (*Pinus pinea*). Sortiment býval obohacen o cizokrajné výpěstky dovážené ze zámořských výprav. Exotické rostliny, kterými byly citroníky, kávovníky, pomerančovíky a ananasovníky, byly pěstované v přenosných dřevěných, keramických nebo kamenných nádobách. Tyto rostliny byly přes léto situovány před významná místa, a na zimu se ukládaly do oranžérií, skleníků, fíkoven či ananasoven. V nádobách se podle Křesadlové (2007) pěstovaly *Ficus carica*, *Laurus nobilis*, *Punica granatum*, *Myrtus communis*, *Citrus limon*, *Citrus aurantium*, *Nerium oleander*, *Rosmarinus officinalis*, *Santolina chamaecyparissus* a *Cupressus sempervirens*.

Z květin se pěstovaly sedmikráska (*Bellis perennis*), plané mečíky (*Gladiolus*), kosatce (*Iris*), hvozdíky (*Dianthus*), prvosenky (*Primula*), růže (*Rosa*), zvonky (*Campanula*) a fialy (*Viola*) (Pavlátová a Ehrlich, 2004). Křesadlová (2007) dodává, že v renesančních zahradách se z letniček a dvouletek pěstovaly následující druhy rostlin: *Alcea rosea*, *Amaranthus*, *Antirrhinum majus*, *Calendula officinalis*, *Campanula media*, *Carthamus tinctorius*, *Celosia argentea*, *Consolida regalis*, *Cyanus segetum*, *Dianthus caryophyllus*, *Erysimum cheirii*, *Helianthus annuus*, *Iberis umbellata*, *Matthiola incana*, *Mirabilis jalapa*, *Moluccella laevis*, *Nigella damascena*, *Papaver somniferum*, *Ricinus comunis*, *Tagetes erecta*, *Tropaeolum minus*, *Viola tricolor*. Nejčastěji pěstovanými trvalkami v období renesance byly: *Acanthus mollis*, *Achillea ptarmica*, *Aquilegia vulgaris*, *Bellis perennis*, *Helleborus nigra*, *Hesperis matronalis*, *Lychnis coronaria*, *Paeonia officinalis*, *P.mascula*, *Primula veris*, *Salvia officinalis* a *Viola odorata*. Z cibulnatých a hlíznatých rostlin se pěstovaly *Allium ursinum*, *Galanthus nivalis*, *Iris germanica*, *Iris sibirica*, *Leucojum vernum*, *Lilium bulbiferum*, *L.candidum*, *L.martagon* a později *Anemone coronaria*, *Canna indica*, *Crocus flavus*, *Fritillaria meleagris*, *Fritillaria imperialis*, *Gladiolus communis*, *Gladiolus imbricatus*, *Hemerocallis fulva*, *Hyacinthus orientalis* a *Tulipa* ssp.

Křesadlová (2007) dále uvádí, že k vyplnění volných ploch v uzlovém záhoně se využívaly rostliny *Viola odorata*, *Viola tricolor*, *Cyclamen* ssp., *Primula* ssp., *Nigella damascena* a *Aquilegia vulgaris*.

V našich podmínkách se v období renesance hojně vyskytoval morušovník (*Morus* sp.), suchomilný dřín (*Cornus*) k výrobě kompotů a povidel, líska (*Corylus avellana*), jahodník (*Fragaria*), ale i smokvoně (*Ficus carica*), a to díky teplotnímu optimu, které v 16. století zasáhlo střední Evropu. Z koření je doložen kopr (*Anethum graveolens*), libeček (*Levisticum officinale*), petržel (*Petroselinum*), šalvěj (*Salvia officinalis*), koriandr (*Coriandrum sativum*), lebeda (*Atriplex*), kmín (*Carum carvi*) a další druhy (Skalická a kol., 2007).

Křesadlová (2007) definuje výčet solitérních dřevin využívaných v období renesance, který čítá *Tilia* ssp., *Ulmus* ssp., *Taxus baccata*, *Carpinus betulus*, *Juniperus* sp., *Buxus sempervirens* a další.

Na živé stěny se nejvíce používal habr (*Carpinus betulus*), tis (*Taxus baccata*) nebo zimostráz (*Buxus sempervirens*). Velmi vysoké tvarované stěny bývaly z lípy (*Tilia* sp.) a v jižních krajích se uplatňovala cesmína (*Ilex* sp.) (Skalická a kol., 2007). Křesadlová (2007) doplňuje výčet sortimentu dřeviny využívaných pro živé ploty o *Ulmus* sp., *Berberis vulgaris*, *Crataegus* sp., *Ilex aquifolium*, *Rosa* ssp., *Ribes uva-crispa*, *Prunus spinosa*, *Ligustrum vulgare*, *Corylus avellana*, *Ribes rubrum*, *Artemisia arboratum*, *Buxus sempervirens*, *Hyssopus officinalis*, *Lavandula angustifolia*, *Origanum vulgare*.

Novými ozdobnými prvky, které se ve středověku nepoužívaly, jsou zejména pergoly na mramorových sloupech porostlé vinnou révou (*Vitis vinifera*). Křesadlová (2007) doplňuje výčet popínavých rostlin o další druhy: *Cardispermum halicacabum*, *Calystegia sepium*, *Ipomoea nil*, *Phaseolus vulgaris*, *Clematis vitalba*, *Vlematis viticella*, *Hedera helix*, *Lonicera caprifolium*, *Lonicera periclymeum*, *Rosa* ssp a *Rubus* ssp.

Nové byly také nejrůznější objekty vytvarované řezem z vavřínu (*Laurus* sp.), citroníků (*Citrus* sp.) a jalovců (*Juniperus* sp.), které rovněž čerpají z antických vzorů ars topiaria (umělecké zahradnictví). Stromy v zahradě byly vysázeny v přesných řadách, nejčastěji podle schématu quincunx, odvozeného z antiky a odpovídajícímu rozmístění bodů čísla pět na hrací kostce. Rostliny se tvarovaly pravidelným řezem, kterým se udržovaly v jednotné výšce, a koruny stromů byly zastříhovány do pravidelných tvarů, přičemž rohy a křižovatky cest mohly být zvýrazněny vyššími stromy s odlišně zbarvenými listy. Plochy mezi cestami byly vyplněny komplikovanými geometrickými vzory, vytvořenými z bylin nebo zimostrázů, z kterých vyrůstaly jednotlivé květiny s dlouhými stonky. Majoránka (*Origanum majorana*), yzop (*Hyssopus officinalis*), máta (*Mentha*), tymián (*Thymus vulgaris*), levandule (*Lavandula* sp.) a jiné vonné byliny tvořili zelené pozadí pro lilie (*Lilium*), růže (*Rosa*), kosatec (*Iris*) nebo karafiát (*Dianthus*) – což byly květiny zdomácnělé v Evropě už od křižáckých výprav, a později také pro nové, z cizích zemí přivezené rostliny, jako hyacint (*Hyacinthus*), sasanka (*Anemone*), pryskyřník (*Ranunculus*) a především tulipán (*Tulipa*) (Kalusok, 2004).

Součástí renesančních zahrad byl bosket (Vlček, 1994), v našich podmínkách nahrazován štěpníci ovocných stromů, a to především jabloní (*Malus* sp.), hrušní (*Pyrus* sp.), třešňi (*Prunus avium*), višňi (*Prunus cerasus*), broskvoní (*Prunus persica*), slivoní a švestek (*Prunus domestica*), mišpulí (*Mespilus germanica*), mandloní (*Amygdalus communis*) a kdouloní (*Cydonia oblonga*) (Pacáková – Hošťálková,

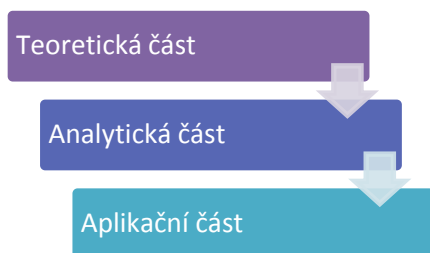
2004). Křesadlová (2007) dodává další druhy: *Sorbus domestica*, *Sorbus aucuparia*, *Ribes rubrum*, *Ribes uva-crispa*, *Castanea sativa*, *Corylus avellana*, *Juglans* sp., *Prunus armeniaca* a další.

Historické období renesance a baroka zpočátku využívalo květinové výzdoby jen v menší míře, protože přísně tvarované rostliny a tvary půdorysného uspořádání nevytvářely vhodné podmínky pro jejich uplatnění. Navzdory tomu přišlo oproti středověku k cílenému uplatňování květinových výsadeb jako neoddělitelné složky zahradního umění. V českých zemích to bylo období vlády Rudolfa II. (1576 - 1608), kdy v jeho zahradách kvetlo množství nádherných květin včetně tulipánů, které byly do Evropy dovezené mezi prvními. Doposud není jednoznačně doložené, zda první tulipány v Evropě kvetly v Holandsku anebo v Praze (Machovec, Jakábová, 2006).

Křesadlová (2007) píše, že trávníky v renesančních zahradách navazovaly na tradici středověké květinové louky. V blízkosti sídel se nacházely trávníky udržované, jako součást parteru. Větší travnaté plochy sloužily pro odpočinek a hry. Dále od sídel se nacházely větší travnaté plochy s pravidelně vysázenými ovocnými stromy.

4. Zvolené metody zpracování

Předkládaná práce se drží obvyklých zásad vědecké práce. Je rozdělena do tří základních částí:

4.1. Teoretická část

Teoretická část předkládané doktorské disertační práce je zaměřena na sběr teoretických poznatků využitelných při obnově památek zahradního umění, a to především z tištěných publikací, monografií, tištěných či elektronických odborných periodik a archiválií. Specifická oblast legislativy a možnosti čerpání dotací z evropských a národních finančních zdrojů byla vypracována na základě informací dostupných na oficiálních internetových stránkách příslušných ministerstev, fondů, agentur a organizací.

V rámci zpracování přehledu o současném stavu problematiky byly v úvodu kapitoly definovány zásady památkové péče a její projevy, obnova a ochrana historických zahrad na našem území, a dále také na evropské úrovni. Kapitola Obnova a ochrana historických zahrad v evropském měřítku, zejména potom podkapitola Portugalsko, vznikla v rámci zahraničního výjezdu podpořeného interním fakultním grantem Fakulty agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů České zemědělské univerzity v Praze na jaře roku 2015. Tato část práce byla vypracována pod vedením externího školitele, kterým byl Luís Paulo Ribeiro z Instituto Superior de Agronomia z Lisabonské univerzity. Ostatní podkapitoly v rámci kapitoly Ochrana a obnova historických zahrad v evropském měřítku byly vypracovány, a jednotlivé zahrady navštíveny, autorkou doktorského studia na Katedře zahradní a krajinné architektury, Fakulty agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů, České zemědělské univerzity v Praze v období 2009 až 2015, v rámci mezinárodních exkurzí, workshopů a stáží během autorčina magisterského a doktorského studia.

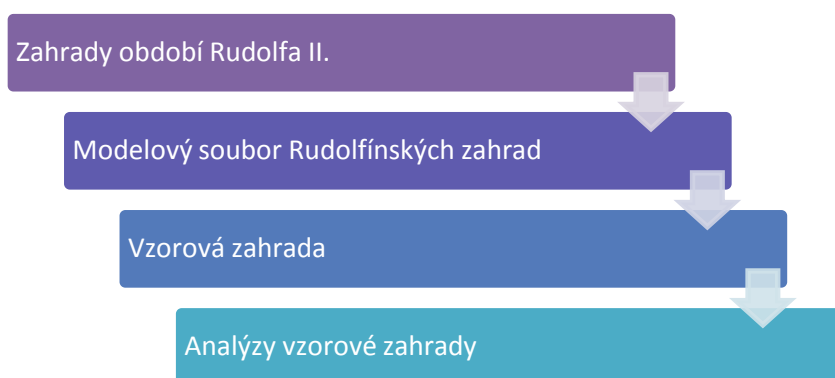
Kapitola Management památek zahradního umění se věnuje samotné správě památek zahradního umění. Nastiňuje specifčnost, zranitelnost a křehkost památky zahradního umění a popisuje problematiku management planu. Důležitou součástí kapitoly je podkapitola Financování obnovy památek zahradního umění, která vyjmenovává možné zdroje financování obnov těchto specifických památek ze státních a evropských finančních alokací. Součástí kapitoly je také podkapitola Péče o památky zahradního umění, která upozorňuje na důležitost této problematiky a zaměřuje se na péči o vegetační prvky zahrad.

Dále bylo definováno a popsáno období zahrad císaře Rudolfa II. z různých aspektů – kapitola se věnuje jak sociálnímu a politickému pozadí, tak také popisu přírodních poměrů a především projevů umění a architektury tohoto vymezeného období. V rámci kapitoly je kladen důraz na popis projevů zahradní architektury tohoto specifického období – rudolfínského manýrismu.

V závěru kapitoly Přehled současného stavu problematiky byly popsány projevy renesanční a manýristické stavební architektury a zahradní architektury. Definovány byly determinační prvky určující toto období, které byly nutnými vstupními údaji pro navazující analytickou část.

Pro vytvoření přehledu o současném stavu problematiky byly použity pouze zdroje, které jsou uvedeny v seznamu literatury, a které jsou citovány podle vnitřních předpisů Fakulty agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů České zemědělské univerzity v Praze.

4.2. Analytická část

Analytická část předkládané doktorské disertační práce je prezentována v kapitole 5 – Výsledky. Konkrétně se jedná o podkapitulu Zahrady období Rudolfa II., ve které je obsažena analýza jednotlivých zahrad pojících se s osobou císaře Rudolfa II. a výběr souboru modelových zahrad, se kterým předkládaná doktorská disertační práce operuje. Dalšími podkapitoly jsou Zhodnocení podkladových údajů a Průzkum a rozbor modelových zahrad, v rámci kterých jsou řešeny konkrétní zahrady ze souboru vybraných modelových zahrad pro účely této doktorské disertační práce.

4.2.1. Analýza zahrad období Rudolfa II.

V analytické části výzkumu byly dle Dobalové (2009) zmapovány zahrady pojící se k osobě císaře Rudolfa II. Tyto zahrady byly zaznamenány do mapy České Republiky a dle geografické polohy seskupeny do čtyř základních skupin – Praha, oblast Polabí, jižní Čechy a Křivoklátsko.

Subjektivní analýzou byl na základě sebraných a vyhodnocených dat rámcově zhodnocen současný stav všech jednotlivých zahrad, a to jak z kulturního hlediska, tak také byly vyhodnoceny základní přírodní charakteristiky jednotlivých sídel.

Kulturní hledisko bylo hodnoceno na základě těchto kritérií:

- přítomnost zahrady u stavebního objektu
- charakter využití zahrady (zda je zahrada přístupná pro veřejnost)
- charakter stavebního objektu
- charakter historické zahrady

Základní přírodní charakteristiky jednotlivých sídel byly hodnoceny na základě těchto kritérií:

- zařazení sídla do příslušného bioregionu (dle Culka, 1996)
- klimatické oblasti (dle VÚKOZ)
- vegetačního stupně (dle Zlatníka, 1978)
- charakteristika sídla potenciální přirozenou vegetací (dle Neuhäuslové a kol., 2001)

Dále v rámci analýzy zahrad byly všechny jednotlivé zahrady popsány a doplněny ilustrativním snímkem z mapového portálu mapy.cz a jednotlivá data byla zanesena do tabulky.

4.2.2. Výběr souboru modelových zahrad období Rudolfa II.

Z tohoto výčtu zahrad pojících se s osobou panovníka císaře Rudolfa II. bylo na základě další analýzy provedeno rozdělení jednotlivých zahrad nejvíce se k sobě podobajících. Jednotlivé skupiny byly zaneseny do tabulek a dále vyhodnoceny. K dalšímu zpracování byla vybrána taková skupina sídel, která lze popsat výchozími charakteristikami pro výzkum řešící tuto předkládaná disertační práce – mají zachován renesanční ráz, je u nich zachována zahrada (případně prostor, ve kterém se zahrada nacházela) a vyznačují se analogickými přírodními charakteristikami. Z takového souboru zahrad byla vybrána modelová zahrada, která byla podrobně zpracována.

4.2.3. Podrobné zpracování vybrané modelové zahrady

U vybrané zahrady z modelového souboru byly dále provedeny podrobnější analýzy na základě studia archivních materiálů a toto modelové území bylo využito pro dosažení cílů doktorské disertační práce. Metodologie analytické části práce je založena na studiu dostupných archivních materiálů, analýze dobových pramenů, terénním průzkumu vybrané zahrady a dílčích metodických postupů věnujícím se obnově a ochraně památek zahradního umění. Syntéza těchto činností umožní podrobnou charakteristiku historického vývoje a současného stavu zahrady.

Pro detailnější deskripci vybrané zahrady byla zvolena upravená metodika stavebně-historického průzkumu památek zahradního umění dle Šubra a Šubrové (2005). Jelikož je tato metodika obecnou směrnicí pro zpracování standardního nedestruktivního průzkumu památky zahradního umění, byla zjednodušena, neboť cílem této disertační práce není zpracování stavebně-historického průzkumu, ale dosažení stanovených cílů definovaných v kapitole 2. Cíle práce s hypotézy. Z této metodiky vychází struktura kapitol výsledkové části – pro každou zahradu byla zpracována kapitola Zhodnocení podkladových údajů vybrané zahrady a Průzkum a rozbor vybrané zahrady, tedy z metodiky stavebně-

historického průzkumu památek zahradního umění dle Šubra a Šubrové (2005) vyplynula dále tato struktura podkapitoly Zhodnocení podkladových údajů vybrané zahrady:

- Základní údaje
 - Název území, Místo, Výměra, Kategorie památkové výměry, Jiný druh ochrany
- Charakteristika území
 - Zeměpisné údaje, Klimatické podmínky, Reliéf terénu, Geologické poměry, Půdní poměry, Hydrologické poměry, Biota (Biogeografická poloha, Vegetační stupeň, Přírodní společenstva, Druhovú skladba lesů), ÚSES
- Historie památky zahradního umění
- Stavební historie
- Historické prameny
- Obrazová a plánová příloha

Popis historie a vývoje památky (obecně i zahradního umění) byl vypracován na základě webového portálu MonumNet spravovaného Národním památkovým ústavem či bádání v archivech Národního památkového ústavu v Praze, Ústředního odborného pracoviště Střední Čechy v Praze, anebo v archivu státního zámku Brandýs nad Labem. Konkrétně podle následujících projektových dokumentací a průzkumů:

- Horová, L., Hora, D. 2002. Rekonstrukce zámecké zahrady v Brandýse nad Labem. Studie zahradní úpravy. Textová část A.;
- Kadlec, J., Rozhoň, F. 1945. Úprava zámecké zahrady v Brandýse nad Labem.
- Kubeša, P. 2007. Stavebně historický průzkum zámeckého parku v Brandýse nad Labem. I. díl;
- Ondřejová, V. 1967. Průvodní zpráva k návrhu rekonstrukce zámecké zahrady v Brandýse nad Labem;
- Pešta, J. 2006. Stavebně historický průzkum zámeckého parku v Brandýse nad Labem. III. díl;

Podle Šubra a Šubrové (2005) je dále charakterizován obsah plánové a obrazové části doktorské disertační práce pro každou vybranou modelovou zahradu, nacházející se jako podkapitoly Obrazová a plánová příloha v kapitole Zhodnocení podkladových údajů. Obsah podkapitoly Obrazová a plánová příloha podle Šubra a Šubrové (2005) je následující:

- A. Dokumentace historického vývoje památky zahradní architektury (reprodukce nalezených archivních map příslušného výřezu a plánů hodnocené památky zahradní architektury v potřebném rozsahu podle úrovně zpracovávaného stavebně-historického průzkumu; reprodukce historické ikonografie v potřebném rozsahu)
- B. Dokumentace současného stavu (minimálně situace památky zahradního umění s vyznačením základních informací o dochované kompozici, pokud možno kompozičních a hmotových vztahů prvků zeleně, hodnotných detailů a památkových závad, vhodná je i situace s vyznačením pohledů a detailů, zobrazených v obrazové a fotografické dokumentaci)

Z upravené metodiky stavebně-historického průzkumu památek zahradního umění dle Šubra a Šubrové (2005) vyplynula také struktura podkapitoly Průzkum a rozbor vybrané zahrady:

- Širší vztahy
- Kompoziční a provozní vazby
- Současný stav biotických prvků
- Současný stav technických a uměleckých prvků
- Současný stav managementu zahrady

V kapitole Průzkum a rozbor vybrané zahrady byla podkapitola Širší vztahy vytvořena na základě vlastní metodiky. Z dostupných mapových podkladů byly do analýzy širších vztahů zaznamenány vazby a vztahy, které má vybraná modelová zahrady s okolím a které mohou ovlivnit návštěvnost a důležitost zahrady.

V rámci kapitoly Průzkum a rozbor vybrané zahrady, podkapitoly Kompoziční a provozní vazby, byla provedena analýza kompozice zahrady podle Metodiky prostorové analýzy (Křesadlové a kol., 2015c). Kompozice vybrané památky zahradního umění byla rozčleněna nižší kompoziční jednotky:

- Areál
 - Území zahrnující jednu či více památek zahradního umění a objekty nebo plochy, které s nimi funkčně, provozně či kompozičně tvoří jeden celek. Například zámecký či klášterní areál zahrnující obytné a hospodářské budovy, užitkové zahrady, bažantnice, obory aj.
- Hlavní kompoziční jednotky
 - Jasně vymezená se specifickou náplní či funkcí. V rámci hlavní kompoziční jednotky se definují hlavní vývojové etapy, slohové zařazení, vývoj půdorysu a měřítko kompozice, vývoj a současný stav přírodních a umělých kompozičních součástí, hlavní dominanty uměle utvářené, vegetační, vodní, terénního reliéfu, hlavní kompoziční osy, pohledové vazby, body a linie výhledů.
- Dílčí kompoziční jednotky
 - Relativně uzavřené, jasně vymezené a ucelené kompoziční jednotky. Na této úrovni se podrobněji popisuje historický vývoj a stávající stav jednotlivých kategorií přírodních součástí (reliéf, vegetace, voda) i umělých součástí kompozice (stavby, umělecká a uměleckořemeslná díla, vybavenost). Jsou identifikovány dominanty uměle utvářené, vegetační, vodní, terénního reliéfu, kompoziční osy, pohledové vazby. Dominanty, osy a vazby identifikované na této kompoziční úrovni jsou v rámci analýzy prostorových vazeb řazeny mezi jevy doplňkové.
- Kompoziční součást
 - Jednotlivý strukturální prvek památky zahradního umění nebo útvar složený z více prvků, který se podílí na utváření její kompozice.

Kompozice vybrané zahrady byla dále popsána podle metodiky Identifikace, uchopování a obnova kompozice památek zahradního umění (Weber a kol., 2016). Sledovány byly následující kompoziční principy a složky:

- Kompoziční linie a osy
- Pohledové vazby
- Vyhlídky
- Porosty dřevin, skupin stromů, liniové výsadby a solitérní stromy
- Terénní modelace
- Terasy
- Vodní systém
- Stavby a drobná architektura, umělecké artefakty
- Cestní síť

Dále byl v rámci kapitoly Průzkum a rozbor vybrané zahrady, podkapitoly Současný stav biotických prvků, zpracován dendrologický průzkum a hodnocení potenciálu dřevin nacházejících se v jednotlivých modelových historických zahradách podle zjednodušených metodických principů Šimka (2001). V jednotlivých modelových objektech byly zdokumentovány všechny stromy o průměru kmene nad 10 cm ve výčetní výšce, hodnotné keřové skupiny či keřové solitéry. Zjištěné údaje byly zaznamenány a graficky znázorněny v programu Adobe Photoshop 5.0. Podkladem pro tuto analýzu byla inventarizace provedená v roce 2002 Ing. Petrem Kubešou. Bylo hodnoceno:

- Sadovnická hodnota: udává celkovou hodnotu jedince a vyjadřuje biologický aspekt dendrologického potenciálu jedince, hodnota je výslednicí hodnocení několika vlastností, v tomto případě je zohledněno vývojové stádium, vitalita a zdravotní stav, v rámci výzkumu je použita následující klasifikace:
 - 1 Velmi hodnotný strom, zcela zdravý. Má charakteristické znaky příslušného taxonu.
 - 2 Nadprůměrně hodnotný strom. Případné nedostatky významně nesnižují hodnotu stromu.
 - 3 Průměrně hodnotný strom s předpokladem střední až dlouhodobé existence
 - 4 Podprůměrně hodnotný strom s předpokladem krátkodobé existence.
 - 5 Jedinec odumírající nebo odumřelý.
 - V mapě jsou jednotlivé stupně vyjádřeny následovně: 1 – červená, 2 – modrá, 3 – zelená, 4 – hnědá, 5 – žlutá
- Celkový potenciál vegetačního prvku, v rámci výzkumu je použita následující klasifikace:
 - 1 Vysoký potenciál – složený vegetační prvek je dlouhodobě stabilní
 - 2 Snížený potenciál – složený vegetační prvek v částečném rozpadu, nebo je rozpad aktuálně možný
 - 3 Nízký potenciál – složený vegetační prvek v rozpadu
 - V mapě jsou jednotlivé stupně vyjádřeny následovně: 1 – červená, 2 – zelená, 3 – žlutá

Prvky zeleně byly dále podrobněji analyzovány podle certifikované metodiky Péče o dřeviny a jejich zachování v památkách zahradního umění (Velebil a kol., 2016):

- podle prostorového uspořádání do tří skupin – bod, linie a tvar
- podle estetického vyjádření – habitu, textury a zbarvení

V rámci kapitoly Průzkum a rozbor vybrané zahrady, podkapitoly Současný stav abiotických prvků, byl analyzován a inventarizován sortiment abiotických prvků podle Šubra a Šubrové (2005). Popsány byly:

- Terénní modelace
- Cesty a zpevněné plochy
- Vodní plochy a vodoteče
- Mosty, můstky a propusty
- Oplocení parku a brány
- Parkový mobiliář
- Osvětlení a další technické vybavení
- Drobná architektura a výtvarná díla

Jako součást kapitoly Průzkum a rozbor vybrané zahrady byla vypracována podkapitola Současný stav managementu zahrady, ve které je podle metodiky Křesadlové a kol. (2015b) Management plan ochrany památkových hodnot památek zahradního umění analyzován současný stav managementu zahrady, a vypracována SWOT analýza problematiky. Podle této metodiky (Křesadlová a kol., 2015b) má ve SWOT analýze dojít ke konfrontaci údajů týkajících se identifikovaných hodnot a intenzity využívání jednotlivých kompozičních jednotek s úrovní péče, která je jim věnována. Čím hodnotnější a více navštěvovaný prostor, tím kvalitnější péče by mu měla být věnována, aby byly chráněny jak hmotné, tak nehmotné hodnoty památky a byla naplňována očekávání návštěvníků.

Charakteristika uživatelů zahrady byla vytvořena na základě přímého pozorování v terénu a formou krátkých rozhovorů s náhodně vybranými jedinci, které proběhlo nárazově v letech 2012, 2013 a 2014, a to především v letních měsících (květen – říjen), kdy se dá předpokládat nejvyšší návštěvnost zahrady. Pozorovanými jevy a procesy byly:

- pohyb návštěvníků po zahradě
- chování a aktivity návštěvníků v zahradě
- délka pobytu návštěvníků v zahradě

Rozhovor byl veden ve třech fázích:

1. úvod – byl představen smysl rozhovoru, jeho účel a časová náročnost
2. jádro rozhovoru – byly kladeny otázky:
 - Bydlíte v Brandýse nad Labem anebo jeho blízkém okolí?
 - Jak často zahradu navštěvujete?
 - Z jakého důvodu navštěvujete / jste dnes navštívil/a zahradu?
 - Jaký je Váš názor na zahradu v Brandýse nad Labem?
3. závěr rozhovoru – shrnutí odpovědí respondenta

4.3. Aplikační část

Vyhodnocení analýz vybrané modelové zahrady

Východiska pro obnovu zahrad z období Rudolfa II.

Aplikační část výzkumu navazuje na předchozí části práce. V předkládané doktorské disertační práci je tato část prezentována podkapitolou Vyhodnocení analýz vybrané modelové zahrady a Východiska pro obnovu zahrad z období Rudolfa II.

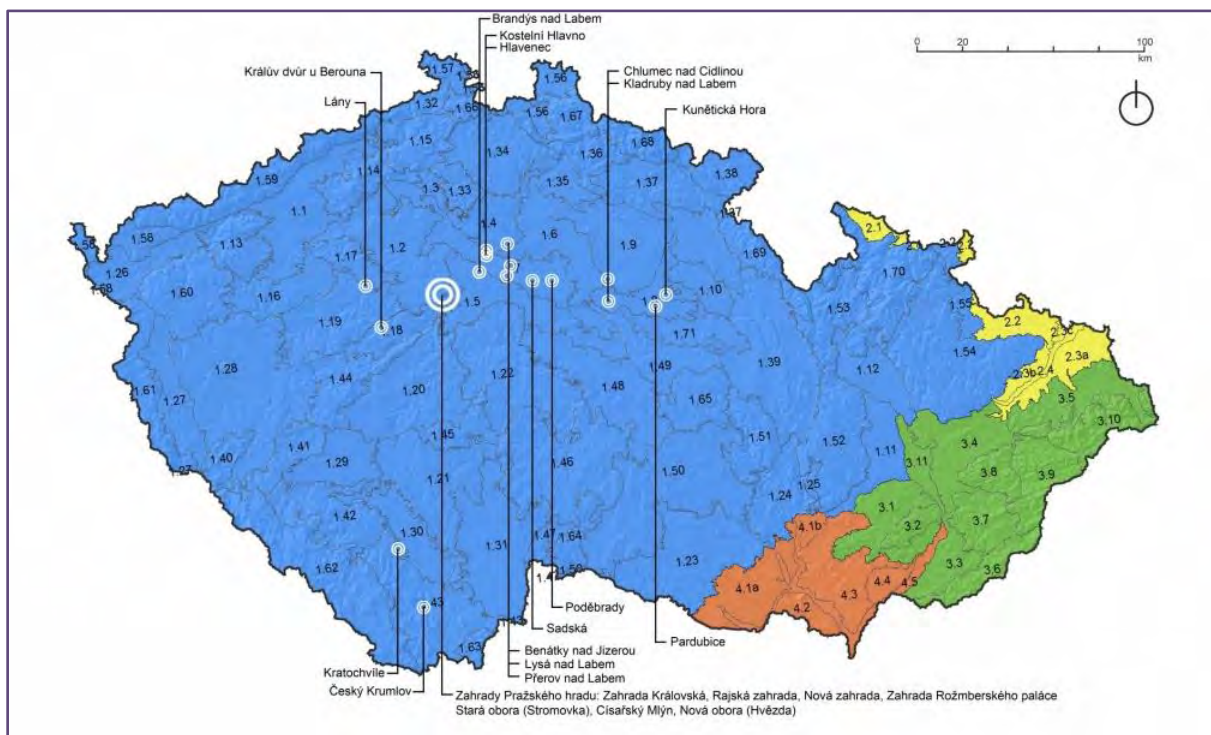
V rámci podkapitoly Vyhodnocení analýz vybrané modelové zahrady jsou interpretovány poznatky, kterých bylo dosaženo v analytické části výzkumu. Popsány byly doporučení na obnovu jednotlivých atributů vybrané zahrady z modelového souboru (obnova kompozičního uspořádání, obnova biotických prvků, obnova abiotických prvků, plán péče obnovené historické zahrady a management obnovené historické zahrady).

Podle metodiky Webera a kol. (2016) byly pro vybranou zahradu z modelového souboru vyhodnoceny východiska pro uchování a obnovu její kompozice. Na základě metodiky Velebila a kol. (2016) byla navržena obnova vegetačních prvků ve vybrané modelové zahradě. Obnova abiotických prvků v zahradě byla navržena na základě inventarizace a analýzy jednotlivých abiotických prvků nacházejících se v zahradě a možnostech současné doby. Podle Křesadlové a kol. (2015b) byl navržen plán péče a managementu zahrady, který má konkrétně obsahovat:

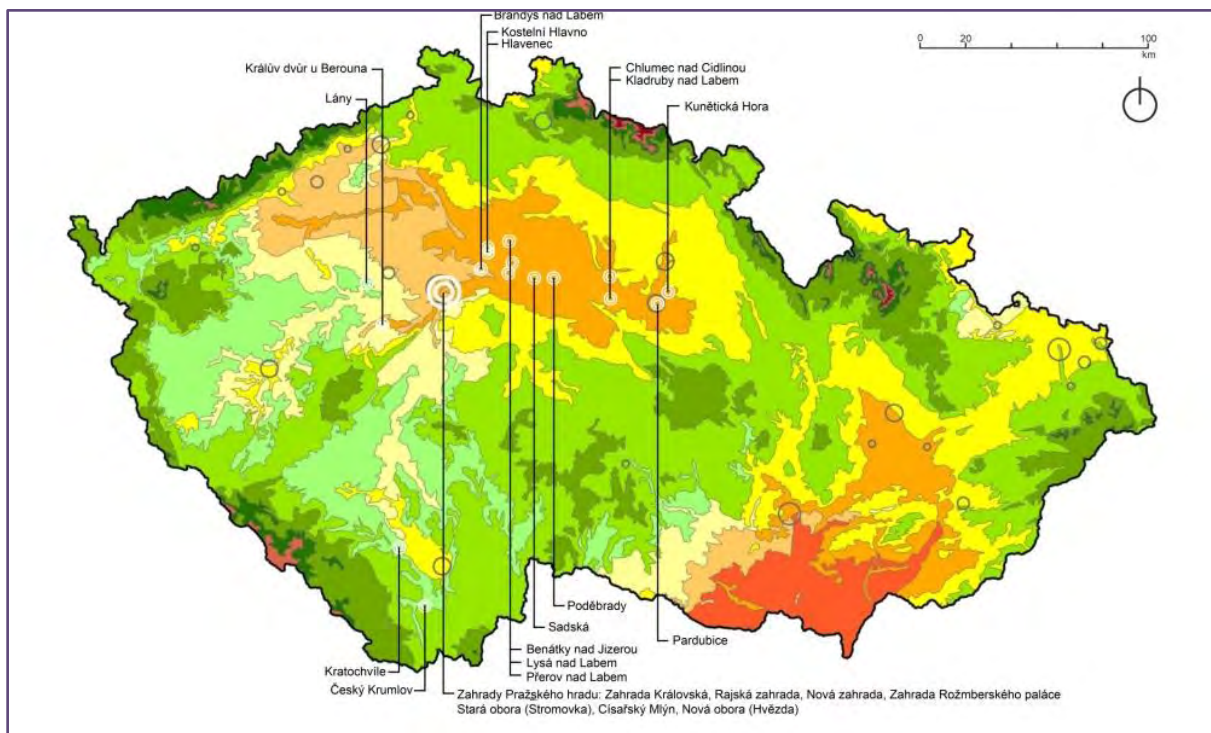
- návrh technologií péče pro všechny kategorie strukturálních prvků (dle oborových standardů a norem, v případě potřeby i zahraničních);
- návrh intenzity zásahů;
- návrh optimálních termínů;
- nezbytné technické zabezpečení;
- nezbytné personální zajištění;
- finanční náročnost.

Podkapitola Východiska pro obnovu zahrad z období Rudolfa II. obsahuje zobecnění dosažených výsledků a jejich ověření na dalších zahradách z modelového souboru. V rámci podkapitoly Zobecnění zahradně-architektonických úprav Rudolfínských zahrad jsou tyto výsledky porovnány s legislativními možnostmi současné doby. Stanoveny jsou obecné principy obnovy historických zahrad vážící se k období Rudolfa II. na našem území a z těchto principů vycházejí zahradně-architektonické úpravy pro obnovu Rudolfínských zahrad.

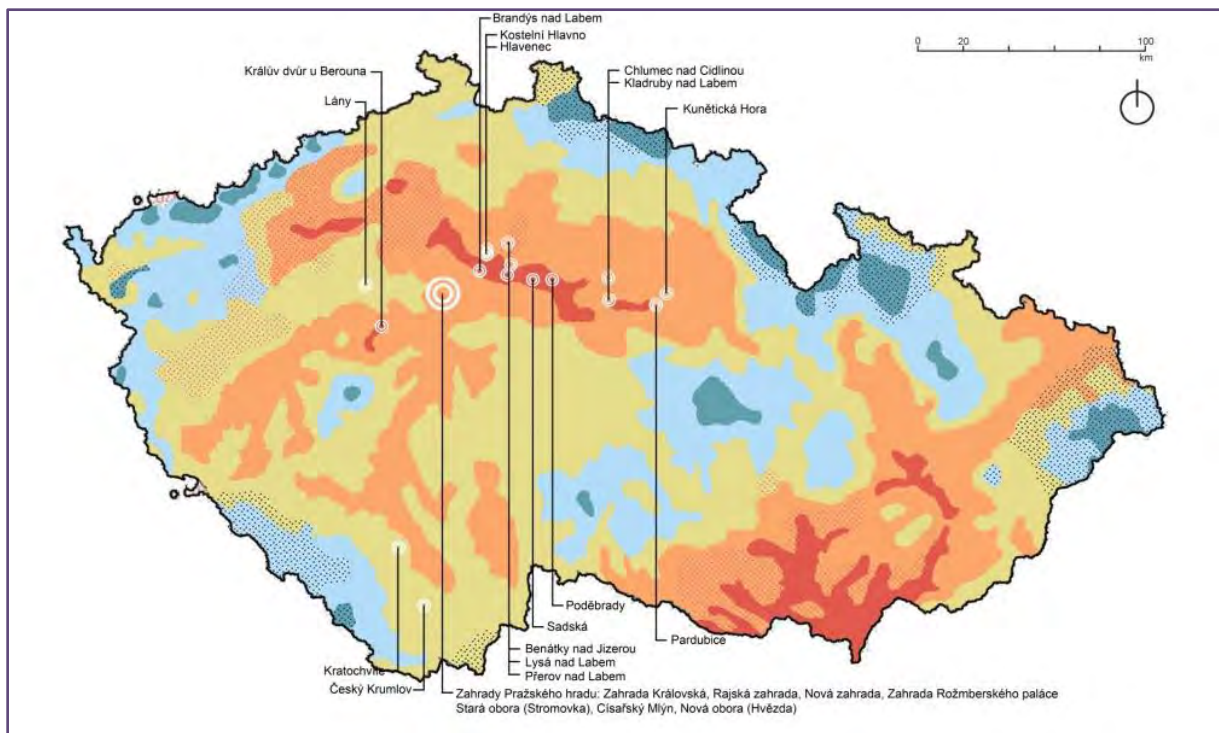
Podkapitola Ověření zahradně-architektonických úprav Rudolfínských zahrad obsahuje vyhodnocení aplikace zobecněných výsledků předkládané disertační práce do prostředí dalších zahrad z modelového souboru Rudolfínských zahrad. Důraz je ovšem kladen na individualitu každé takovéto zahrady a jejího fyzikálního prostředí.

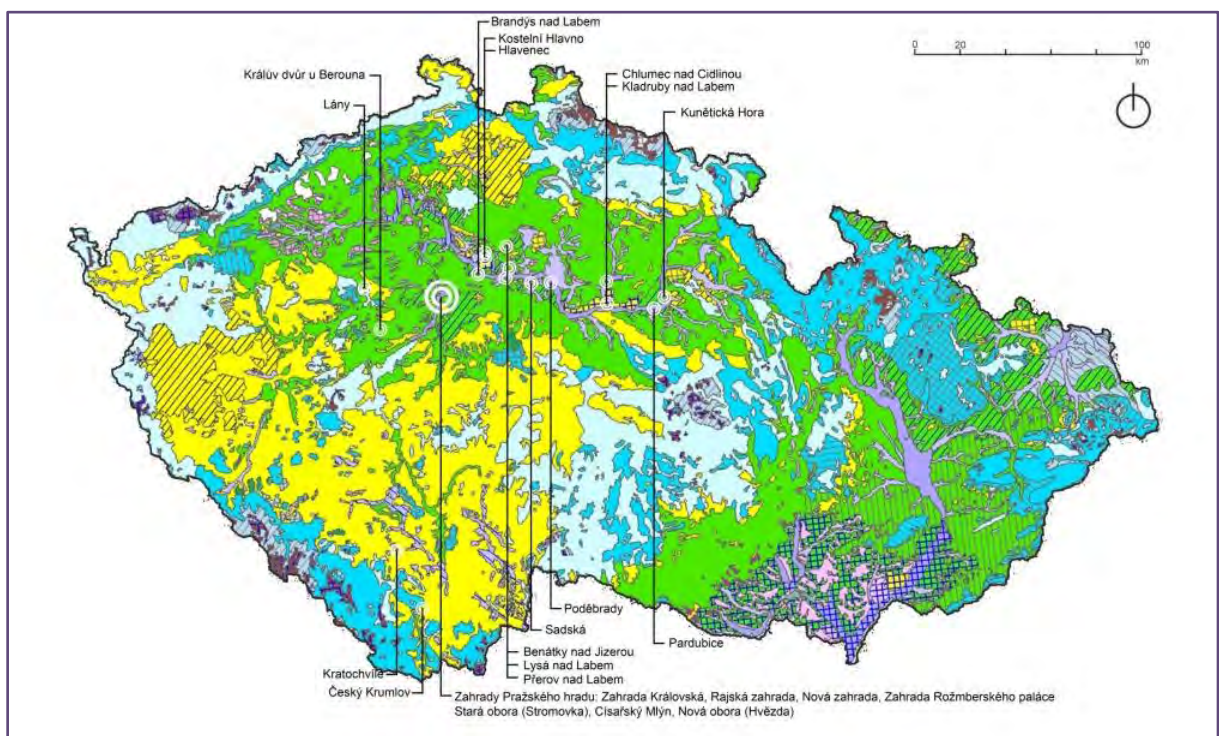
Mapa 2 Mapa bioregionů dle Culka (1996), (autorka, 2014)

Mapa 3 Mapa klimatických oblastí dle VÚKOZ, (autorka, 2014)

Mapa 4 Mapa vegetačních stupňů dle Zlatníka (1978), (autorka, 2014)

Mapa 5 Mapa potenciální přirozené vegetace dle Neuhäuslové a kol. (2001), (autorka, 2014)

5.1.1. Analýza zahrad období Rudolfa II.

Benátky nad Jizerou

Benátky nad Jizerou náleží do Středočeského kraje – viz [Mapa 1](#), leží v nadmořské výšce asi 225 m. Zámek v Benátkách nad Jizerou byl postaven kolem roku 1526 na místě původního kláštera. V roce 1599 jej koupil Rudolf II. pro Tychona de Brahe, který zde vybudoval hvězdárnu (Kupka a kol, 2011; Pacáková – Hošťálková, 2004). Po roce 1650 byl zámek rozšířen o barokní křídlo a ohradní zeď zahrady. Po roce 1720 proběhly barokní úpravy (Kupka a kol, 2011). Objekt má v současnosti zachován renesanční charakter. Nádvoří fasády jsou pokryty figurálními sgrafity z roku 1599 (Pacáková – Hošťálková, 2004). Zahrada obklopující zámek je komponována v krajinářském

Obrázek 27 Zámek s okolím v Benátkách nad Jizerou, mapy.cz

duchu s barokním parterem, který byl vytvořen ve druhé polovině 19. století (Kupka a kol, 2011) – viz [Obrázek 27](#). Objekt zámku slouží nyní jako muzeum a obecní úřad, zahrada je veřejně přístupná. Vzhledem ke své poloze spadají Benátky nad Jizerou do Benátského bioregionu 1.4 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží v teplé srážkově chudé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří lužní lesy, konkrétně asociace střemchové jaseniny *Pruno-Fraxinetum* (Neuhäselová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Brandýs nad Labem

Brandýs nad Labem náleží do Středočeského kraje – viz [Mapa 1](#), leží v nadmořské výšce asi 169 m. Původně zde stával středověký hrádek, postupně přestavěný na renesanční zámek (Pacáková – Hošťálková, 2004). Zámek v Brandýse nad Labem má v současnosti zachován renesanční charakter. Zahrada u zámku byla náznakově zrekonstruována v renesančním duchu. Pro císaře Rudolfa II. zde byly vystavěny stavby – míčovna a letohrádek (Pacáková – Hošťálková, 2004), ty však byly strženy během třicetileté války (Kupka a kol, 2011). Objekt zámku slouží jako turistický cíl, zahrada zastává funkci veřejného městského parku. I přes úpravy v období

Obrázek 28 Zámek se zahradou v Brandýse nad Labem, mapy.cz

baroka, klasicismu a novodobé rekonstrukce, je v současnosti zřetelná její původní dispozice a osovost (Kupka a kol, 2011) – viz [Obrázek 28](#). Vzhledem ke své poloze spadá Brandýs nad Labem do Polabského bioregionu 1.7 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží ve velmi teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa](#)

3, náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří lipové doubravy, asociace *Tilio-Betuletum* (Neuhäslová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Český Krumlov

Český Krumlov náleží do Jihočeského kraje – viz [Mapa 1](#), leží v nadmořské výšce asi 492 m. Původně zde stával hrad vystavěný ve 13. století, který postupem času prošel složitým stavebním vývojem (Pacáková – Hošťálková, 2004). Zámecký komplex je kulturní památkou zapsanou na seznamu Světového dědictví UNESCO. Zahrada u zámku je doložena k roku 1555, kdy je uveden záznam v kronice o stavbě Lusthausu. V 19. století byla zahrada přebudována na anglický park s barokní dispozicí. Ve 20. století byly při rekonstrukci parku obnoveny barokní broderie (Pacáková – Hošťálková, 2004) – viz [Obrázek 29](#).

Obrázek 29 komplex hradu a zámku se zahradami v Českém Krumlově, [mapy.cz](#)

V současnosti je v krajinářském duchu s barokními prvky. Český Krumlov spadá do Českokrumlovského bioregionu 1.43 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží v mírně teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 4. bukového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří dubohabřiny, asociace *Stellario-Tilietum* (Neuhäslová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Hlavenec

Hlavenec náleží do Středočeského kraje – viz [Mapa 1](#), leží v nadmořské výšce asi 195 m. Zámek v Hlavenci byl za Rudolfa II. proměněn na lovecký zámeček se čtyřmi věžičkami a po císařově smrti nebyl obýván (Dobalová, 2009). Zámek má v současnosti mansardovou střechu a objekt nemá zachován jednotný architektonický charakter (Obec Hlavenec, 2008). Ve 20. století byl objekt upraven pro účelové využití. Zahrada u zámku se nenachází – viz [Obrázek 30](#). V 16. století bývaly v Hlavenci vinice, z nichž jedna byla přímo pod zámek, vymezena vysokým plotem (Dobalová, 2009). Vzhledem ke své poloze spadá Hlavenec do Benátského bioregionu 1.4 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#),

Obrázek 30 bývalý Rudolfův zámeček s okolím v Hlavenci, [mapy.cz](#)

leží v teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří teplomilné doubravy, asociace *Festuco ovinae-Quercetum roboris* (Neuhäslová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Chlumeck nad Cidlinou

Chlumeck nad Cidlinou náleží do Královéhradeckého kraje – viz [Mapa 1](#), leží v nadmořské výšce asi 223 m. Původní Starý zámek (Vodní zámek) v Chlumci nad Cidlinou byl vystavěn v 15. století. Za komorní správy Habsburků byl renesančně upravován a později přestavěn na zámek. Hrad v 18. století vyhořel a poslední zbytky valů byly zbořeny v roce 1964 (Dobalová, 2009). Podle [Hrady.cz](http://www.hrady.cz) (<http://www.hrady.cz/?OID=550>) stával původní vodní hrad jižně od náměstí a kostela – dnes jej připomínají akorát názvy ulic městské zástavby. Nově byl vystavěn barokní zámek Karlova Koruna. Vzhledem ke své poloze spadá Chlumeck nad Cidlinou do Cidlinsko-Chrudimského bioregionu 1.4 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží v teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří hercynské dubohabřiny, asociace *Melampyro nemorosi-Carpinetum* (Neuhäselová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Kladruby nad Labem

Kladruby nad Labem náleží do Pardubického kraje – viz [Mapa 1](#), leží v nadmořské výšce asi 206 m. Zámek s dvorem jsou v současnosti využívány hřebčín starokladrubského bělouše. Objekt má barokní charakter. Zahrada s bažantnicí je krajinářsky komponována, což je výsledek ztvárnění parku ve 20. letech. 19. století. Předchůdcem parku byla barokní zahrada vybudovaná v rámci barokní přestavby původně renesančního zámku s hřebčínem (Pacáková – Hošťálková, 2004). Objekt zámku slouží jako turistický cíl, zahrada zastává funkci veřejného městského parku – viz [Obrázek 31](#). Vzhledem ke své poloze spadají Kladruby nad Labem do Pardubického bioregionu 1.8 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží ve velmi teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří lužní lesy, konkrétně asociace střemchové jaseniny *Pruno-Fraxinetum* (Neuhäselová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Obrázek 31 zámecký komplex v Kladrubech nad Labem, mapy.cz

Kostelní Hlavno

Kostelní Hlavno je obec ležící ve Středočeském kraji – viz [Mapa 1](#), v nadmořské výšce asi 194 m. Ve 14. století byla v obci vystavěna tvrz a statek. Rudolf II. koupil Kostelní Hlavno v roce 1580 a připojil jej k panství v Brandýse nad Labem (Obec Kostelní Hlavno, 2010). V současné době se v obci nenachází objekt zámku, ani zahrada. Vzhledem ke své poloze spadá Hlavno do Benátského bioregionu 1.4 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží v teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří teplomilné doubravy, asociace *Festuco ovinae-Quercetum roboris* (Neuhäselová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Králův Dvůr u Berouna

Králův Dvůr náleží do Středočeského kraje – viz Mapa 1, leží v nadmořské výšce asi 240 m. Zámek v soukromém vlastnictví má zachován renesanční charakter. Zahrada u zámku se nenachází viz Obrázek 32. Vzhledem ke své poloze spadá Králův Dvůr do Křivoklátského bioregionu 1.19 (Culek, 1996) – viz Mapa 2, leží ve velmi teplé oblasti (VÚKOZ) – viz Mapa 3, náleží do 3. dubobukový stupně (Zlatník, 1978) – viz Mapa 4. Potenciální přirozenou vegetací tvoří hercynské dubohabřiny, konkrétně asociace *Melampyro nemorosi-Carpinetum* (Neuhäslová a kol, 2001) – viz Mapa 5.

Obrázek 32 zámek v Králově Dvoře u Berouna, mapy.cz

Kratochvíle

Kratochvíle náleží do Jihočeského kraje – viz Mapa 1, leží v nadmořské výšce asi 430 m. Zámek je příkladem panské rekreační vily na venkově, která se jako jediná ve své původní renesanční formě na našem území dochovala viz Obrázek 33 (Pacáková – Hošťálková, 2004). Zahrada je obnovena v renesančním duchu podle návrhu Ing. Arch. Otakara Kuči. Hieke (1984) evidoval v areálu zahrady, před její obnovou, 12 taxonů jehličnanů a 48 listnáčů. Kratochvíle spadá do Českokrumlovského bioregionu 1.43 (Culek, 1996) – viz Mapa 2, leží v mírně teplé oblasti (VÚKOZ) – viz Mapa 3, náleží do 4. bukového stupně (Zlatník, 1978) – viz Mapa 4. Potenciální přirozenou vegetací tvoří bikové a jedlové doubravy, asociace *Luzulo albidae-Quercetum petraeae*, *Abieti-Quercetum* (Neuhäslová a kol, 2001) – viz Mapa 5.

Obrázek 33 zámecký areál Kratochvíle, mapy.cz

Lány

Lány náleží do Středočeského kraje – viz Mapa 1, leží v nadmořské výšce asi 421 m. Zámek získal Rudolf II. jako zázemí k lovu v křivoklátských lesích (Kupka a kol, 2011). Stavební objekt i zahrada byly později přebudovány a do té doby mají zachován barokní charakter s tím, že zahrada přechází do krajinářského řešení v anglickém stylu – viz Obrázek 34 (Pacáková – Hošťálková, 2004). Lány spadají do Džbánského

Obrázek 34 zámecký areál Lány, mapy.cz

bioregionu 1.17 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží v mírně teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 4. bukového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří bikové a jedlové doubravy, asociace *Luzulo albidae-Quercetum petraeae*, *Abieti-Quercetum* (Neuhäselová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Lysá nad Labem

Lysá nad Labem náleží do Středočeského kraje – viz [Mapa 1](#), leží v nadmořské výšce asi 183 m. Původně zde stával hrad, který byl renesančně přestavěn v letech 1560 – 1564. Po třicetileté válce byla provedena přestavba barokní a byla také zřízena nová barokní zahrada (Pacáková – Hošťálková, 2004). Zámek v Lysé nad Labem má zachován renesanční charakter. Zahrada u zámku je barokního charakteru a přechází do přírodně krajinářského parku v anglickém sytlu – viz [Obrázek 35](#). Ten vznikl patrně z původní dančí obory ve 2. polovině 19. století díky významnému zahradnímu architektovi Eduardu Petzoldovi (Pacáková – Hošťálková, 2004). Vzhledem ke své poloze spadá Lysá nad Labem do Polabského bioregionu 1.7 (Culek,

Obrázek 35 zámecký areál v Lysé nad Labem, [mapy.cz](#)

1996) – viz [Mapa 2](#), leží ve velmi teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří hercynské dubohabřiny, konkrétně asociace *Melampyro nemorosi-Carpinetum* (Neuhäselová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Pardubice

Pardubice náleží do Pardubického kraje – viz [Mapa 1](#), leží v nadmořské výšce asi 237 m. Původní gotický vodní hrad v Pardubicích byl přestavěn na zámek, který má v současnosti zachován renesanční charakter. Zahrada obklopující zámek je v krajinářském duchu – viz [Obrázek 36](#) (Pacáková – Hošťálková, 2004). Vzhledem ke své poloze spadají Pardubice do Pardubického bioregionu 1.8 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží ve teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří hercynské dubohabřiny, konkrétně asociace *Melampyro nemorosi-Carpinetum* (Neuhäselová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Obrázek 36 zámecký areál v Pardubicích, [mapy.cz](#)

Poděbrady

Poděbrady náleží do Středočeského kraje – viz [Mapa 1](#), leží v nadmořské výšce asi 185 m nad mořem. Zámek v Poděbradech byl původně gotický vodní hrad, od roku 1545 přestavován na renesanční zámek a později barokně upraven (Pacáková – Hošťálková, 2004). Stavební objekt má v současnosti zachován renesanční charakter. Zahrada u zámku je v krajinářském duchu – viz [Obrázek 37](#). Vzhledem ke své poloze spadají Poděbrady do Polabského bioregionu 1.7 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží ve velmi teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří tvrdé luhy nížinných řek, konkrétně asociace *Quercus-Ulmetum* (Neuhäslová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Obrázek 37 zámecký areál v Poděbradech, [mapy.cz](#)

Praha

Praha je kulturní metropolí celé České republiky a Evropské město kultury 2000. Leží v nadmořské výšce asi 177 - 399 m nad mořem. Vzhledem k důležitosti sídelního města Prahy, je kladen velký důraz na jednotlivé památky a péči o ně. Neobyčejné množství a koncentrace dochovaných architektonických památek je mimo jiné zapříčiněno relativně minimálním poškozením za druhé světové války (na rozdíl od mnoha ostatních evropských velkoměst). Pražská památková rezervace (PPR) zahrnuje městské části s největší koncentrací památek. S rozlohou 8,66 km² patří mezi největší rezervace svého druhu na světě. Na území Prahy je celkem 37 národních kulturních památek (z toho 28 na území PPR). V areálu Pražského hradu, mimochodem největšího hradního komplexu na světě, se nachází stavby z různých časových epoch a celý komplex hradu je svým architektonickým charakterem velice rozmanitý. Stejně tak je to i se zahradami nacházejícími se v tomto prostředí. [Královská zahrada](#) obklopuje stavby převážně renesančního charakteru (Letohrádek královny Anny, Míčovna), sama je koncipovaná v duchu krajinářském s barokními a renesančními prvky. [Nová Rajská zahrada](#) a [zahrada Rožmberského paláce](#) jsou přebudovány do moderního pojetí. Severovýchodně od komplexu Pražského hradu se nachází [Císařský mlýn](#), na kterém již památky doby Rudolfa II. byly setřeny a v současnosti se zde zahrada nenachází. Sousedící [Stará obora \(Stromovka\)](#) je veřejným městským parkem v krajinářském a historizujícím pojetí. Parku dominuje původně renesanční, nyní novogotický lovecký letohrádek. [Nová obora \(Hvězda\)](#) obklopuje renesanční stavbu letohrádku na půdorysu šesticípé hvězdy, a samotná je krajinářsky řešena s barokními osami a prvky. V průběhu 19. století byly větší plochy obory zalesněny, v roce 1937 bylo upraveno prostranství před letohrádkem (Pacáková – Hošťálková, 2004). Vzhledem své poloze spadá Praha severovýchodní částí do Džbánského bioregionu 1.17 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží v teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří tvrdé luhy nížinných řek, konkrétně asociace *Quercus-Ulmetum* (Neuhäslová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Přerov nad Labem

Přerov nad Labem náleží do Středočeského kraje – viz [Mapa 1](#), leží v nadmořské výšce asi 178 m nad mořem. Zámek v Přerově nad Labem má v současnosti zachován renesanční charakter. Areál zahrady je v okolí zámku zachován viz [Obrázek 38](#). Vzhledem ke své poloze spadá Přerov nad Labem do Polabského bioregionu 1.7 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží ve velmi teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří lipové doubravy, asociace *Tilio-Betuletum* (Neuhäselová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Obrázek 38 zámecký areál v Přerově nad Labem, [mapy.cz](#)

Sadská

Sadská je obec ležící ve Středočeském kraji – viz [Mapa 1](#), v nadmořské výšce asi 185 m nad mořem. V současné době se v obci nenachází objekt zámku, ani zahrada. Vzhledem ke své poloze spadá Sadská do do Polabského bioregionu 1.7 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží ve velmi teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří lužní lesy, konkrétně asociace střemchové jaseniny *Pruno-Fraxinetum* (Neuhäselová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Kunětická Hora

Kunětická Hora je hrad ležící v Pardubickém kraji – viz [Mapa 1](#), v nadmořské výšce asi 305 m nad mořem. Stavba má charakter hradu, zahrada je taktéž hradního typu viz [Obrázek 39](#). Vzhledem ke své poloze spadá Sadská do Pardubického bioregionu 1.8 (Culek, 1996) – viz [Mapa 2](#), leží ve teplé oblasti (VÚKOZ) – viz [Mapa 3](#), náleží do 2. bukodubového stupně (Zlatník, 1978) – viz [Mapa 4](#). Potenciální přirozenou vegetací tvoří lipové doubravy, asociace *Tilio-Betuletum* (Neuhäselová a kol, 2001) – viz [Mapa 5](#).

Obrázek 39 hrad Kunětická Hora, [mapy.cz](#)

Současný stav zahrady				Přírodní charakteristiky zahrady				
sidlo	Zahrada	Charakter využití zahrady	Charakter stavebního objektu	Charakter historické zahrady	Bioregion (Culek, 1996)	Klimatická oblast (VÚKOZ)	Vegetační stupeň (Zlatník, 1978)	Potencionální přirozená vegetace (Neuháslová a kol., 2001)
Benátky nad Jizerou	✓	veřejný	renesanční	barokní, krajinářský	1.4	T-S0	2. bukovodubový	Pruno-Fraxinetum
Brandýs nad Labem	✓	veřejný	renesanční	renesanční	1.7	VT	2. bukovodubový	Tilio-Betuletum
Český Krumlov	✓	veřejný	nejednotný	barokní, krajinářský	1.43	MT	4. bukový	Stellario-Tilletum
Hlavenec	X	X	nejednotný	X	1.4	T	2. bukovodubový	Festuco ovinae-Quercetum roboris
Chlumeck nad Cidlinou	X	X	X	X	1.9	T	2. bukovodubový	Melampyro nemorosi-Carpinetum
Kladruby nad Labem	✓	soukromý	barokní	krajinářský	1.8	VT	2. bukovodubový	Pruno-Fraxinetum
Kostelní Hlavno	X	X	X	X	1.4	T	2. bukovodubový	Festuco ovinae-Quercetum roboris
Králov Dvůr u Berouna	X	X	renesanční	X	1.19	VT	3. dubobukový	Melampyro nemorosi-Carpinetum
Kratochvíle	✓	veřejný	renesanční	renesanční	1.43	MT	4. bukový	Luzulo albidae-Quercetum petraeae, Abieti-Quercetum
Lány	✓	soukromý	barokní	barokní, krajinářský	1.17	MT	4. bukový	Luzulo albidae-Quercetum petraeae, Abieti-Quercetum
Lysá nad Labem	✓	veřejný	renesanční	barokní, krajinářský	1.7	VT	2. bukovodubový	Melampyro nemorosi-Carpinetum
Pardubice	✓	veřejný	renesanční	krajinářský	1.8	T	2. bukovodubový	Melampyro nemorosi-Carpinetum
Poděbrady	✓	veřejný	renesanční	krajinářský	1.7	VT	2. bukovodubový	Querco-Ulmetum
Praha: Císařský mlýn	X	X	X	X	1.17	T	2. bukovodubový	Querco-Ulmetum
Praha: Královská zahrada	✓	veřejný	nejednotný	barokní, krajinářský	1.17	T	2. bukovodubový	Querco-Ulmetum
Praha: Nová Obora	✓	veřejný	renesanční	barokní, krajinářský	1.17	T	2. bukovodubový	Querco-Ulmetum
Praha: Nová zahrada	✓	veřejný	nejednotný	moderní	1.17	T	2. bukovodubový	Querco-Ulmetum
Praha: Rajská zahrada	✓	veřejný	nejednotný	moderní	1.17	T	2. bukovodubový	Querco-Ulmetum
Praha : Stará obora	✓	veřejný	novogotika		1.17	T	2. bukovodubový	Querco-Ulmetum
Praha: Zahrada Rožmberského paláce	✓	veřejný	barokní	moderní	1.17	T	2. bukovodubový	Querco-Ulmetum
Přerov nad Labem	✓	soukromý	renesanční	krajinářský	1.7	VT	2. bukovodubový	Tilio-Betuletum
Sadská	X	X	X	X	1.7	VT	2. bukovodubový	Pruno-Fraxinetum
Kunětická Hora	X	X	hradní	X	1.8	T	2. bukovodubový	Tilio-Betuletum

Tabulka 3 Zahrady období Rudolfa II. (autorka, 2015)

5.1.2. Soubor modelových zahrad

Parametry jednotlivých sídel pojících se k osobě císaře Rudolfa II. byly zaznamenány do tabulky (Tabulka 6). Z Tabulky 6 jsou patrné jednotlivé porovnávané parametry zahrad z období Rudolfa II. - současný stav (přítomnost zahrady u stavebního objektu, zda je zahrada přístupná veřejnosti, charakter stavebního objektu a charakter samotné zahrady) a přírodní charakteristiky (zařazení sídla do bioregionu dle Culka, 1996, klimatické oblasti dle VÚKOZ, vegetačního stupně dle Zlatníka, 1978 a charakteristika sídla potenciální přirozenou vegetací dle Neuhäuslové a kol., 2001). Zřejmé je, že

Na základě porovnání těchto kritérií byly jednotlivé zahrady seskupeny do souborů s podobnými vlastnostmi (současným stavem a přírodními charakteristikami), a z těchto souborů byly vybrány modelové zahrady pro potřeby předkládané doktorské disertační práce. Celkově bylo analyzováno 16 „venkovských“ sídel vážících se k osobě Rudolfa II. a areály nacházející se v Praze. Již z tohoto rozdělení je patrné, že nejenom kvůli rozmanitosti přírodních charakteristik, ale především těch kulturních, nelze venkovská sídla porovnávat s hlavním městem Prahou, která prošla odlišným vývojem. Z šestnácti venkovských sídel bylo u třech – Kostelní Hlavno, Sadská a Chlumec nad Cidlinou zjištěno viz Tabulka 7, že původní renesanční objekty, ani zahrady, které k nim přiléhaly, se v současné době již na území nenachází. S těmito objekty tedy nelze dále v doktorské disertační práci pracovat.

sídlo	současný stav zahrady				přírodní charakteristiky			
	zahrada	charakter využívání zahrady	charakter stavebního objektu	charakter historické zahrady	bioregion (dle Culka a kol., 1996)	klimatické oblasti (dle VÚKOZ)	vegetační stupeň (dle Zlatníka, 1978)	potenciální přirozená vegetace (dle Neuhäuslové a kol., 2001)
Chlumec nad Cidlinou	x	x	x	x	1.IX	T	2. bukovodubový	Melampyro nemorosi-Carpinetum
Kostelní Hlavno	x	x	x	x	1.IV	T	2. bukovodubový	Festuco ovinae-Quercetum roboris
Sadská	x	x	x	x	1.VII	VT	2. bukovodubový	Pruno-Fraxinetum

Tabulka 4, (autorka, 2015)

Stejně tak nelze pracovat se sídly, u kterých byl potřen a zastavěn prostor zahrady. Takovými sídly jsou Hlavenec a Králův Dvůr u Berouna Tabulka 8.

sídlo	současný stav zahrady				přírodní charakteristiky			
	zahrada	charakter využívání zahrady	charakter stavebního objektu	charakter historické zahrady	bioregion (dle Culka a kol., 1996)	klimatické oblasti (dle VÚKOZ)	vegetační stupeň (dle Zlatníka, 1978)	potenciální přirozená vegetace (dle Neuhäuslové a kol., 2001)
Hlavenec	x	soukromý	nejednotný	x	1.IV	T	2. bukovodubový	Festuco ovinae-Quercetum roboris
Králův dvůr u Berouna	x	soukromý	renesanční	x	1.19	VT	3. dubobukový	Melampyro nemorosi-Carpinetum

Tabulka 5, (autorka, 2015)

Sídlo Kunětická Hora, viz [Tabulka 9](#), je specifickým hradním prostorem, u kterého nebyla renesanční zahrada v pravém slova smyslu založena. Jedná se o hradní prostor se středověkou dispozicí, a proto není vhodné se tímto sídlem v doktorské disertační práci dále zabývat.

sídlo	současný stav zahrady				přírodní charakteristiky			potenciální přirozená vegetace (dle Nueháslové a kol., 2001)
	zahrada	charakter využívání zahrady	charakter stavebního objektu	charakter historické zahrady	bioregion (dle Culkaa kol., 1996)	klimatické oblasti (dle VUKOZ)	vegetační stupeň (dle Zlatníka, 1978)	
Kunětická Hora	x	x	hradní	x	1.VIII	T	2. bukovodubový	Tilio-Betuletum

Tabulka 6, (autorka, 2015)

Sídla Lány a Kladruby nad Labem, viz [Tabulka 10](#), jsou v současnosti charakterizovány jako barokní objekty s významnými barokními osově komponovanými přiléhajícími parky.

sídlo	současný stav zahrady				přírodní charakteristiky			potenciální přirozená vegetace (dle Nueháslové a kol., 2001)
	zahrada	charakter využívání zahrady	charakter stavebního objektu	charakter historické zahrady	bioregion (dle Culkaa kol., 1996)	klimatické oblasti (dle VUKOZ)	vegetační stupeň (dle Zlatníka, 1978)	
Kladruby nad Labem	✓	soukromý	barokní	krajinářský	1.VIII	VT	2. bukovodubový	Pruno-Fraxinetum
Lány	✓	soukromý	barokní	barokní, krajinářský	I.17	MT	4. bukový	Luzulo albidae-Quercetum petraeae, Abieti-Quercetum

Tabulka 7, (autorka, 2015)

Sídla v jižních Čechách – Kratochvíle a Český Krumlov, patří mezi nejdůležitější historické stavební památky na našem území, viz [Tabulka 11](#). Mají společné přírodní charakteristiky, ale jedná se o památky natolik významné a opečovávané, že se lze jimi pouze inspirovat v podmínkách této doktorské disertační práce.

sídlo	současný stav zahrady				přírodní charakteristiky			potenciální přirozená vegetace (dle Nueháslové a kol., 2001)
	zahrada	charakter využívání zahrady	charakter stavebního objektu	charakter historické zahrady	bioregion (dle Culkaa kol., 1996)	klimatické oblasti (dle VUKOZ)	vegetační stupeň (dle Zlatníka, 1978)	
Český Krumlov	✓	veřejný	nejednotný	barokní, krajinářský	I.43	MT	4. bukový	Stellario-Tilietum
Kratochvíle	✓	veřejný	renesanční	renesanční	I.43	MT	4. bukový	Luzulo albidae-Quercetum petraeae, Abieti-Quercetum

Tabulka 8, (autorka, 2015)

Pardubice se v porovnání s ostatními sídly velmi liší v přírodních podmínkách, nešlo by tedy výzkum zobecňovat pro určité přírodní poměry. V porovnání s ostatními sídly nacházejícími se v Polabí, Benátky

nad Jizerou jsou situovány v rozdílné klimatické oblasti – dochází tam tedy k rozdílnému průběhu teplot a navíc k redukci úhrnu srážek. Viz [Tabulka 12](#).

sídlo	současný stav zahrady				přírodní charakteristiky			potenciální přirozená vegetace (dle Nueñaslové a kol., 2001)
	zahrada	charakter využívání zahrady	charakter stavebního objektu	charakter historické zahrady	bioregion (dle Culkaa kol., 1996)	klimatické oblasti (dle VÚKOZ)	vegetační stupeň (dle Zlatníka, 1978)	
Benátky nad Jizerou	✓	veřejný	renesanční	barokní, krajinářský	1.IV	T -S0	2. bukovodubový	Pruno-Fraxinetum
Pardubice	✓	veřejný	renesanční	krajinářský	1.VIII	T	2. bukovodubový	Melampyro nemorosi-Carpinetum

Tabulka 9, (autorka, 2015)

Pro potřeby doktorské disertační práce byly jako nejhodnější modelové objekty vybrány sídla Brandýs nad Labem, Lysá nad Labem, Poděbrady a Přerov nad Labem. Tato sídla se vyznačují několika jednotlivými faktory – jedná se o sídla období Rudolfa II. s dochovanými prostory zahrad jednotlivých sídel nacházejícími se v bezprostřední blízkosti stavebních objektů, stavební objekty – zámky, jsou svým charakterem renesanční – mají renesanční fasády či jiné renesanční determinační prvky a dále se také tyto sídla se zahradami dají popsat podobnými přírodními charakteristikami.

Pro potřeby doktorské disertační práce byl vybrán modelový soubor zahrad nacházejících se v [Brandýse nad Labem](#), [Lysé nad Labem](#), [Poděbradech](#) a v [Přerově nad Labem](#) – viz [Tabulka 14](#).

sídlo	současný stav zahrady				přírodní charakteristiky			potenciální přirozená vegetace (dle Nueñaslové a kol., 2001)
	zahrada	charakter využívání zahrady	charakter stavebního objektu	charakter historické zahrady	bioregion (dle Culkaa kol., 1996)	klimatické oblasti (dle VÚKOZ)	vegetační stupeň (dle Zlatníka, 1978)	
Brandýs nad Labem	✓	veřejný	renesanční	renesanční	1.VII	VT	2. bukovodubový	Tilio-Betuletum
Lysá nad Labem	✓	veřejný	renesanční	barokní, krajinářský	1.VII	VT	2. bukovodubový	Melampyro nemorosi-Carpinetum
Poděbrady	✓	veřejný	renesanční	krajinářský	1.VII	VT	2. bukovodubový	Quercu-Ulmetum

Tabulka 10, (autorka, 2015)

Pro samotnou potřebu naplnění cílů doktorské disertační práce byla pro podrobnější analýzu vybrána modelová zahrada v [Brandýse nad Labem](#), jelikož byl zahradě v minulosti věnován velký zájem, zahrada prošla několika neúspěšnými obnovami, a tudíž principy obnovy se mohou jevit zřetelnější než u zbývajících tří zahrad z modelového souboru.

5.2. Zhodnocení podkladových údajů vybrané zahrady

Vybranou modelovou zahradou pro účely předkládané doktorské disertační práce je pozdně renesanční a manýristická Rudolfínská zahrada u zámku v Brandýse nad Labem. Ačkoliv je zahrada v současnosti v zanedbaném stavu, v prostoru zahrady jsou zřetelné stopy renesanční koncepce.

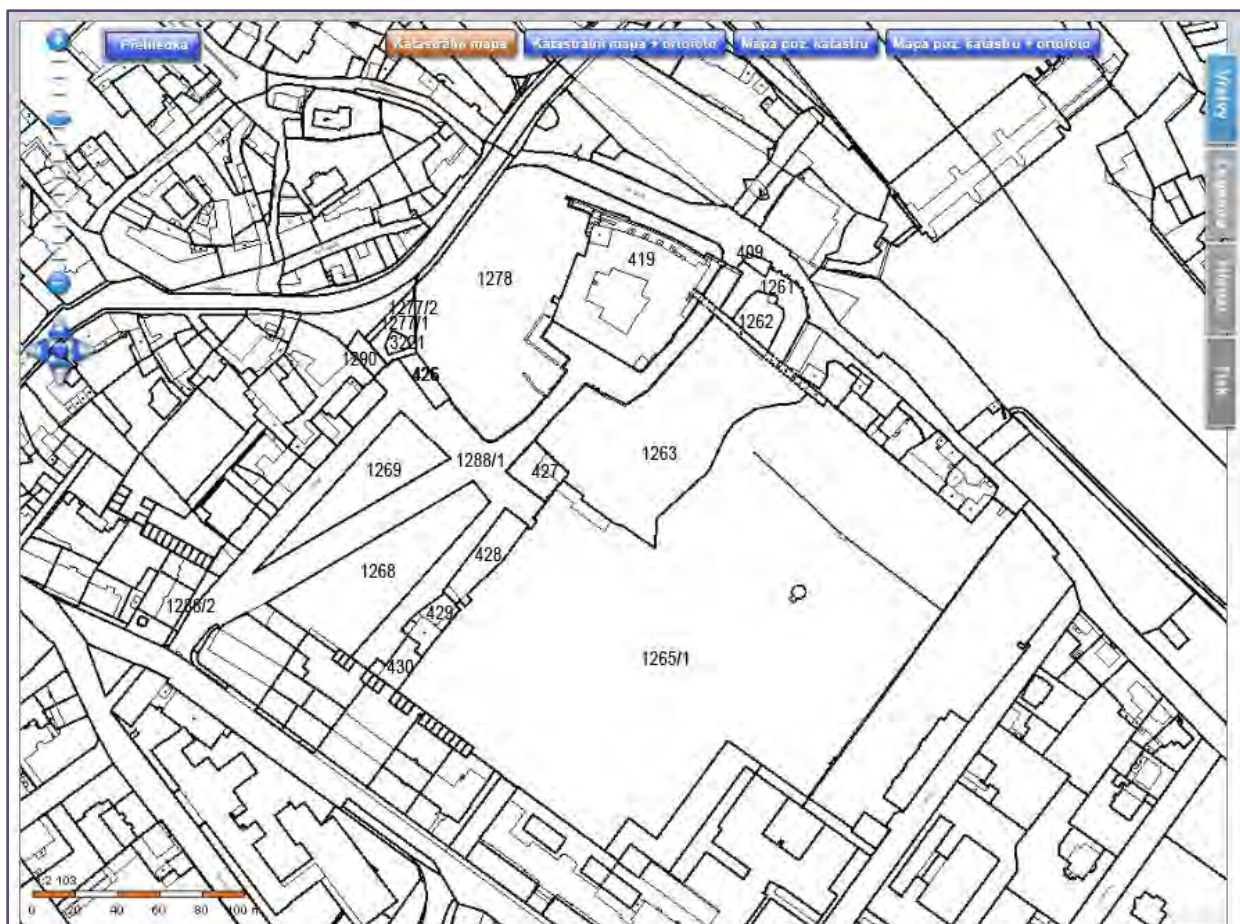
5.2.1. Základní údaje

Obec Brandýs nad Labem – Stará Boleslav spadá do historické země Čechy, Středočeského kraje, do okresu Praha – Východ. Sídelním útvarem i katastrálním územím areálu zámku je Brandýs nad Labem. Adresa je Plantáž 402/8. Zámek je společně se zámeckým parkem národní kulturní památkou od roku 1958 a v majetku města od roku 1995. Do státního seznamu národních kulturních památek byl zámecký areál zapsán před rokem 1988 a je veden pod číslem rejstříku 18017/2-2002. Výměra zahrady je cca 3,3 ha a v současné době funguje jako součást městského systému zeleně. Umístění zahrady a zámku je znázorněno na Obrázku 40.

Obrázek 40 Umístění zámeckého areálu ve městě Brandýs nad Labem

Areál zámku je tvořen budovami a jinými nemovitými objekty na pozemcích vymezených prostorovými identifikačními znaky, včetně těchto pozemků (viz Obrázek 41). Parcelní čísla pozemků náležejících k zámeckému areálu: 409, 419, 426, 427, 428, 429, 430, 3221, 1261, 1262, 1263, 1265/1, 1268, 1269, 1277/1, 1277/2, 1278, 1288/1, 1288/2 a 1290. Oplocené zámecké zahradě náleží číslo parcely: 1265/1. Dalšími reprezentativními prostory s formální parkovou úpravou jsou parcely 428, 429, 430 a také 1268 a 1269, které vytváří vstupní prostor do zámeckého areálu. Hradní příkopy mají parcelní čísla: 1263 a 1278. Nemovité součásti areálu zámku jsou: samotný objekt zámku s krytou chodbou Rudolfinkou, ohradní zdi a fortifikační zařízení zámku, altán, kašna, terasa, opěrná zeď s balustrádou, brány a most.

Obrázek 41 Katastrální mapa zámeckého areálu (zdroj ČÚZAK, upravenou autorkou, 2016)

5.2.2. Charakteristika území

Zahrada v areálu Brandýského zámku se rozkládá na vyvýšené terase nad řekou Labe v otevřené lesozemědělské krajině. Řešené území se nachází v oblasti České vysočiny, náleží do celku Jizerské tabule. Nadmořská výška zámecké zahrady se pohybuje v rozmezí 185 – 192 m n. m. Oblast spadá dle Qitta (1971) do klimatické oblasti teplé, mírně suché T2. Výrobní hospodářský typ je kukuřičný. Průměrná roční teplota činí 8,6 °C, průměrný úhrn srážek 530 mm. Vegetační období je více než 170 dní. Dnů se sněhovou pokrývkou je 40. Geologický základ tvoří mezozoické horniny – tedy pískovce a jíly. Půdy jsou těžké, jílovito-hlinité, antropogenní. Dle Culka (2005) spadá řešené území do 1.7 Polabského bioregionu, pro který je definován vegetační stupeň 2. bukovo-dubový. Přirozená potenciální vegetace je představována černýšovou dubohabřinou.

5.2.3. Historie památky zahradního umění

Na výstavbě zahrady se v období Rudolfa II. podíleli Ulrico Aostalli, Giovanni Gargioli a Ettore de Vaccani, díky nimž vznikla terasovitá zahrada italského typu. Ve druhé polovině 16. století byly vztyčeny obvodové zdi zahrady, byly vystavěny terasy, míčovna, letohrádek, voliéra, kašny, fontány a jiné vodní hrátky a vivárium. Z historických dokladů a z dochované dispozice je zřejmé, že zahrada byla komponována ve formálním, pravidelném slohu, ve velmi hodnotné renesanční koncepci. Přesná podoba

Brandýské pozdně renesanční a manýristické zámecké zahrady není přesně známa, ale dá se předpokládat konceptuální provázání pražské zahrady Královské se zahradou brandýskou, ale zahrada u Brandýského zámku byla podstatně prostěji založena. Celková expozice zahrady je k severu, což je jednak podmíněno daným terénem svažujícím se k Labi, ale také je to jedna ze základních charakteristik italských renesančních zahrad. Dá se tedy dedukovat, že zahrada byla zakládána italskými zahradníky. Zahrada měla být inspirována italskou zahradou Villa Castello di Medici.

Historické dokumenty mluví o tom, že zahrada byla rozdělena na dvě části. Šlo tedy o renesanční terasovitou zahradu italského typu ve zjednodušené formě. Symetričnost prvků opěrné zdi s renesanční balustrádou napovídá, že zahrada byla komponována na osu některé ze zaniklých staveb. S vlastním zámkem souvisela zahrada pouze dlouhou krytou chodbou. Tato poloha zahrady je charakteristickým znakem našich renesančních zahrad, kdy při jejich budování ještě přežívala středověká odloučenost budov od zahrady. Dá se předpokládat, že do smrti císaře Rudolfa II (1614) nebyly prováděny podstatné změny koncepce. Barokní podoba zahrady vycházela z renesanční koncepce. Obnova barokní zahrady se udála za přítomnosti architektů Kaňky a Dienzenhoffer, kteří v zahradě zanechali určitý podíl autorství. V této době vznikla v zahradě alej a jiné barokní prvky (point de vue, barokní partery). Asi kolem roku 1850 byla změněna pravidelná koncepce zahrady v duchu přírodě-krajinářského parku. Tato nová úprava popřela zřejmý pravidelný půdorys celé zahrady a byly odstraněny některé prvky zahradní architektury (křídlová schodiště). Volně vzrostlé stromy také během let vzaly zahradě úměrné měřítko a společně se zanedbanou údržbou zahrada zpuskla. Dnešní podoba je výsledkem nedokončené náznakové rekonstrukce Ondřejové ze 70. let 20. století. Zahrada byla v roce 1967 rekonstruována na základě plánů zahrady pocházející z pozdější doby, než doby Rudolfínské. Jelikož byla část zahrady včetně navazující obory zastavěna budovami, zbyly na zahradu pouze asi 4 hektary.

Současný sortiment zámecké zahrady v Brandýse nad Labem je odrazem částečné realizace projektů, které byly pro tuto zahradu vypracovány. Pro obnovu zahrady byly vytvořeny celkem tři projekty. Každý projekt přistupuje k obnově historické zahrady v Brandýse nad Labem jiným způsobem - navrhovány jsou různé programy zahrady, různé kompozice i různý sortiment dřevin a rostlin. Seznamy navrhovaného sortimentu jsou vypracovány v [Tabulce 11](#). Prvním návrhem je studie obnovy zahrady od autorů Kadlece a Rozhoně z roku 1954. Studie se zabývá obnovou celého areálu zahrady a snaží se navrátit zahradní kompozici zpět do barokního období s tím, že také využívá prvků přírodního krajinářského parku 19. století. V návrhu je zahrada obohacena o několik prvků poplatných době, ve které vznikl – např. růžová zahrada, letničkové květinové záhony a široký sortiment okrasných parkových kvetoucích dřevin. Druhý návrh vytvořila autorka Ondřejová v roce 1967. Navržená zahradní kompozice Ondřejové odráží principy renesanční kompozice zahrady. Zahrada byla navrhována jako variace renesančního tématu s využitím moderních prvků a značného množství rostlinného sortimentu. Návrh se zabývá rozšiřováním letničkových květinových záhonů. Prostor štěpnice je řešen jako prostor s okrasnými ovocnými dřevinami využitými jako reminiscence bývalého ovocného sadu. Třetí projekt navrhl kolektiv autorů Hora a Horová v roce 2002. Ti předložili návrh částečné rekonstrukce renesančního parteru a zahrady. Koncepci zahrady obohatili o renesanční a manýristické prvky, jako "giardinetto segreto", mříže, podloubí, pergoly s popínavými rostlinami a kontejnery s rostlinami. Štěpnici navrhovali navrátit do původní funkce ovocného sadu s ovocnými stromy standardního tvaru.

	Kadlec a Rozhoň, 1954	Ondřejová, 1967	Hora a Horová, 2002
Soliterní stromy	<i>Magnolia x soulangeana</i> <i>Aesculus hippocastanum</i>	<i>Magnolia x soulangeana</i> <i>Aesculus carnea</i> <i>Aesculus hippocastanum</i> <i>Pawlonia tomentosa</i>	<i>Aesculus hippocastanum</i>
Ovocné dřeviny	<i>Juglans nigra</i> <i>Juglans regia</i> <i>Pyrus</i> <i>Malus sieboldii</i> <i>Armeniaca</i> <i>Castanea sativa</i> <i>Amygdalus nana</i>	<i>Malus speciosa</i> 'Albiplena' <i>Malus atropurpurea</i> <i>Prunus subhirtella</i> <i>Prunus serotina</i> <i>Prunus cerasus</i>	<i>Pyrus</i> <i>Malus</i> <i>Prunus cerasus</i> <i>Prunus cerasifera</i>
Alej	<i>Tilia cordata</i> <i>Tilia platyphyllos</i>	<i>Tilia cordata</i> <i>Tilia euchlora</i> <i>Cydonia oblonga</i>	<i>Tilia cordata</i> <i>Tilia platyphyllos</i>
Živé ploty	<i>Buxus sempervirens</i> <i>Taxus baccata</i> <i>Carpinus betulus</i> <i>Cotoneaster floribunda</i> <i>Ligustrum vulgare</i> Roses	<i>Buxus sempervirens</i> <i>Carpinus betulus</i> <i>Acer campestre</i> <i>Ligustrum vulgare</i> <i>Ribes alpinum</i> Roses	<i>Taxus baccata</i> <i>Chamaecyparis pisifera</i> <i>Chamaecyparis lawsoniana</i> <i>Carpinus betulus</i> <i>Acer campestre</i> <i>Ligustrum vulgare</i>
Kvetoucí keře	<i>Syringa vulgaris</i> <i>Deutzia</i> sp. <i>Weigela</i> <i>Hydrangea sargentii</i> <i>Philadelphus</i> sp. Roses <i>Rhodotypos scandens</i>	<i>Syringa vulgaris</i> <i>Lonicera tatarica</i> <i>Chaenomeles</i> <i>Spiraea x vanhouttei</i> Roses	<i>Rhus typhina</i>
Květiny	jednoletky	jednoletky	popínavky pereny
Ostatní dřeviny	<i>Tilia cordata</i> <i>Acer platanoides</i> <i>Acer dasycarpum</i> <i>Cydonia communis</i>	<i>Tilia cordata</i> <i>Betula pendula</i> <i>Pseudotsuga douglasii</i> <i>Laburnum anagyroides</i> <i>Sorbus aria</i> <i>Larix decidua</i> <i>Sophora japonica</i>	<i>Acer pseudoplatanus</i> <i>Robinia pseudoacacia</i> <i>Fraxinus excelsior</i> <i>Fagus sylvatica</i> <i>Betula pendula</i> <i>Pseudotsuga menziesii</i> <i>Picea pungens</i> <i>Picea omorika</i> <i>Ulmus minor</i> <i>Larix decidua</i>

Tabulka 11 Navrhovaný sortiment rostlin z jednotlivých projektů na rekonstrukci/obnovu zahrady při státním zámku v Brandýse nad Labem, archiv NPÚ (autorka, 2016)

5.2.4. Stavební historie

Na místě původního hradu (941) střežícího most do Staré Boleslavi byl v 15. století postupně vybudován renesanční zámek patřící rodu Krajířů z Krajku. Z důvodu jejich účasti v povstání jim byl objekt zabaven a byl zapsán do zemských desek jako královský majetek (1547). Český král Ferdinand I. si vybral zámek v Brandýse nad Labem za své letní sídlo a začal s jeho opravami a přestavbou, kterou vedl Matteo Borgorelli podle návrhu Paola della Stelly. Byla vystavena zeď mezi zámkem a východním valem, čímž byl dán základ pro výstavbu spojovací chodby a nové zahrady za hradebním příkopem. Do dnešní podoby byl zámek upraven pod dozorem Hanse Tyrola a Mattea Borgorelliho v roce 1572. Za vlády Rudolfa II. byl zámek panovníkem velmi oblíben a využíván.

Jelikož byl v období Rudolfa II. zámek v Brandýse na Labem již dostavěn, soustředila se stavební činnost spíše na zahradu. Za Rudolfa II. byla původně dřevěná spojovací chodba přestavěna na kamennou tzv. Rudolfinku. Ve směru jejího pokračování vedla arkádová chodba k letohrádku. Dále byla v zahradě vystavěna míčovna přístupná po sklepní chodbě.

Renesančních úprav se dočkalo také okolí zámku, kdy byly v předpolí zámku vybudovány stáje, konírny, sýpky, psinec a dům zahradníka. Pod zámkem byl vystavěn kamenný most přes řeku a mlýn.

Po roce 1721 pracoval na obnově a úpravách zámku Jan Maxmilián Kaňka a Kilián Ignác Dienzenhoffer, kteří zámek i zahradu obohatili o barokní prvky.

5.2.5. Historické prameny

Z období od založení zahrady do její nejstarší historie se dochovaly prameny písemné, bohužel ne grafické. Clol (syn nizozemského zahradníka starající se o Královskou zahradu) popisuje zahradu následovně *„zahradu hořejší“, větší, na které by Jeho Cisařská Milost štěpí vysazeno ráda měla a druhou zahradu „pod tou menší“, která se při pavlačí vyrovnává a na které se mají kořenné byliny rozsazovati.*

Balbín v roce 1614 označuje zahradu za nádhernou, hned vedle zahrady pražského hradu a píše: *„Byla rozdělena na dvě části – větší horní většinou se štěpy a menší dolní s kořennými bylinkami, blíže určené jako olivy, palmy, cedry, vlašské květiny, stejně jako květiny asijské včetně čínských.“*

Z období třicetileté války, kdy byl zámek obsazen polním maršálkem Bannerem, pochází rytina od Carla Cappiho, která zachycuje opevnění zámku a mimo to je zachycena také zámecká zahrada s velmi jednoduchou dispozicí. Rytina pravděpodobně pouze stylizovaně znázorňuje existenci zahrady.

Další vyobrazení zahrady pochází až z roku 1740, kdy je pravděpodobně zachycena další slohová vývojová etapa, barokní úprava. Základní rozvržení ploch pravděpodobně pochází z původní renesanční koncepce. Plán podrobně znázorňuje dispozici zahrady, která je v horní části jednoduché koncepce řad stromů (asi ovocných), na nižším stupni má obdélníkové členění plochy s bohatě ornamentálním parterem ze čtyř přibližně čtvercových ploch s bohatými rozvilinovými kresbami. Ještě blíže k Labi je menší pruh rozdělený obdobně na 4 plochy. Ve středech kompozic jsou bazény.

5.2.6. Obrazová a plánová příloha

A. Dokumentace historického vývoje památky zahradní architektury

Obrázek 44 Vyobrazení zámku se zahradou asi z roku 1640 (zdroj NPÚ)

Obrázek 42 Barokní plány zahrady v Brandýse nad Labem z poloviny 18. století (zdroj NPÚ)

Obrázek 43 Plán zahrady z roku 1842 (zdroj NPÚ)

Obrazové materiály dokumentující vývoj zahrady v Brandýse nad Labem jsou následující:

- Vyobrazení zahrady z poloviny 17. století, které dokumentuje pouze prezenci a umístění zahrady (viz Obrázek 44).
- Vyobrazení zahrady z poloviny 18. století, které zachycuje její barokní koncepci (viz Obrázek 43).
- Vyobrazení přírodně krajinářského parku z první poloviny 19. století (viz Obrázek 42).

B. Dokumentace současného stavu

Současný stav je zdokumentován fotografiemi, které jsou přiloženy k této práci jako příloha (viz Příloha 1 – Fotodokumentace Brandýs nad Labem). Fotografie zobrazují současný stav zahrady v roce 2015. Na fotografiích jsou patrné kompoziční principy současného vzezření zahrady a hmotové vztahy prvků zeleně a dalších. Fotografie dále zachycují hodnotné prvky a detaily (kamenné zdi s nikami, zřetelné kompoziční osy prezentované cestní sítí a alejemi, pískovcová balustráda), stejně tak negativní dominanty a památkové závady („novodobé“ oplocení, budova Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, veřejné osvětlení a parkový mobiliář, betonové obrubníky a jiné betonové prvky, dětské hřiště), které se v zahradě nacházejí.

5.3. Průzkumy a rozbor vybrané zahrady

5.3.1. Širší vztahy

Obrázek 45 Mapa širších vztahů (zdroj mapy.cz, upraveno autorkou)

Město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav leží na vyvýšené terase nad řekou Labe a nad městskou částí Stará Boleslav, v okrese Praha – východ, asi 20 km severovýchodně od Prahy. Město je dopravním komunikačním uzlem – přímo v jeho středu se protínají významné komunikace II/610, II/101 a II/245, v jeho blízkém okolí prochází dálnice D10. V samotném městě jsou tři železniční zastávky – vlaková stanice Brandýs nad Labem, vlaková stanice Brandýs nad Labem-Zápská a vlaková stanice Brandýs nad Labem zastávka. Frekventovaná je také autobusová doprava realizována prostřednictvím PID. Město taktéž protíná významný cyklotrasa – Labská vedoucí podél řeky Labe. Městem vedou turistické trasy – zelená a modrá a naučná stezka Krajinou Rudolfa II.

V rámci města se, mimo zámek, nachází taktéž další památky zapsané do státního seznamu národních kulturních památek - Brandýská katovna, tvrz Vrábí, kostel sv. Vavřince, kostel Obrácení sv. Pavla, kostel sv. Petra a Vartenská kaple. Pod úkony památkové péče také spadá historické jádro města, nacházející se v okolí zámku na Masarykova náměstí. Díky památkám (především státnímu zámku Brandýs nad Labem a historickému sídlu se silným křesťanským významem Staré Boleslavi) je město navštěvováno turisty.

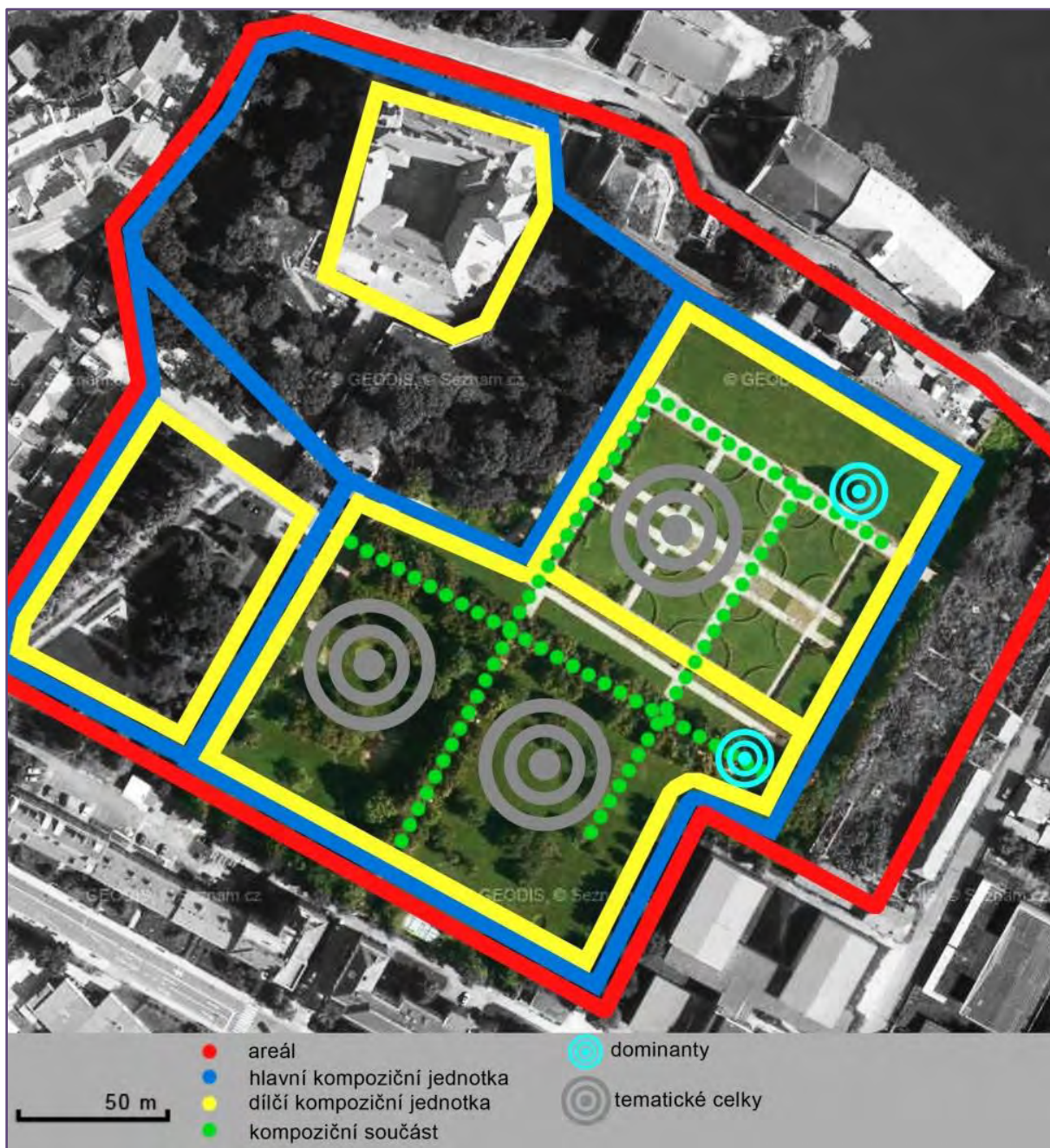
Město disponuje vlastním společenským, podnikatelským, obchodním a kulturním životem a veškerou občanskou vybaveností – nachází se zde mateřské školy, základní školy, střední školy a pobočku zde má Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy. Ve městě se nachází nemocnice, sportovní areál s krytým bazénem, hřbitov, židovský hřbitov, aj.

5.3.2. Kompoziční a provozní vazby

Zahrada v Brandýse nad Labem byla koncipována jako renesanční zahrada italského typu, prostorově rozčleněna na čtyři terasy – spodní terasu, prostřední terasu vrchní terasu a štěpnici (viz Obrázek 46).

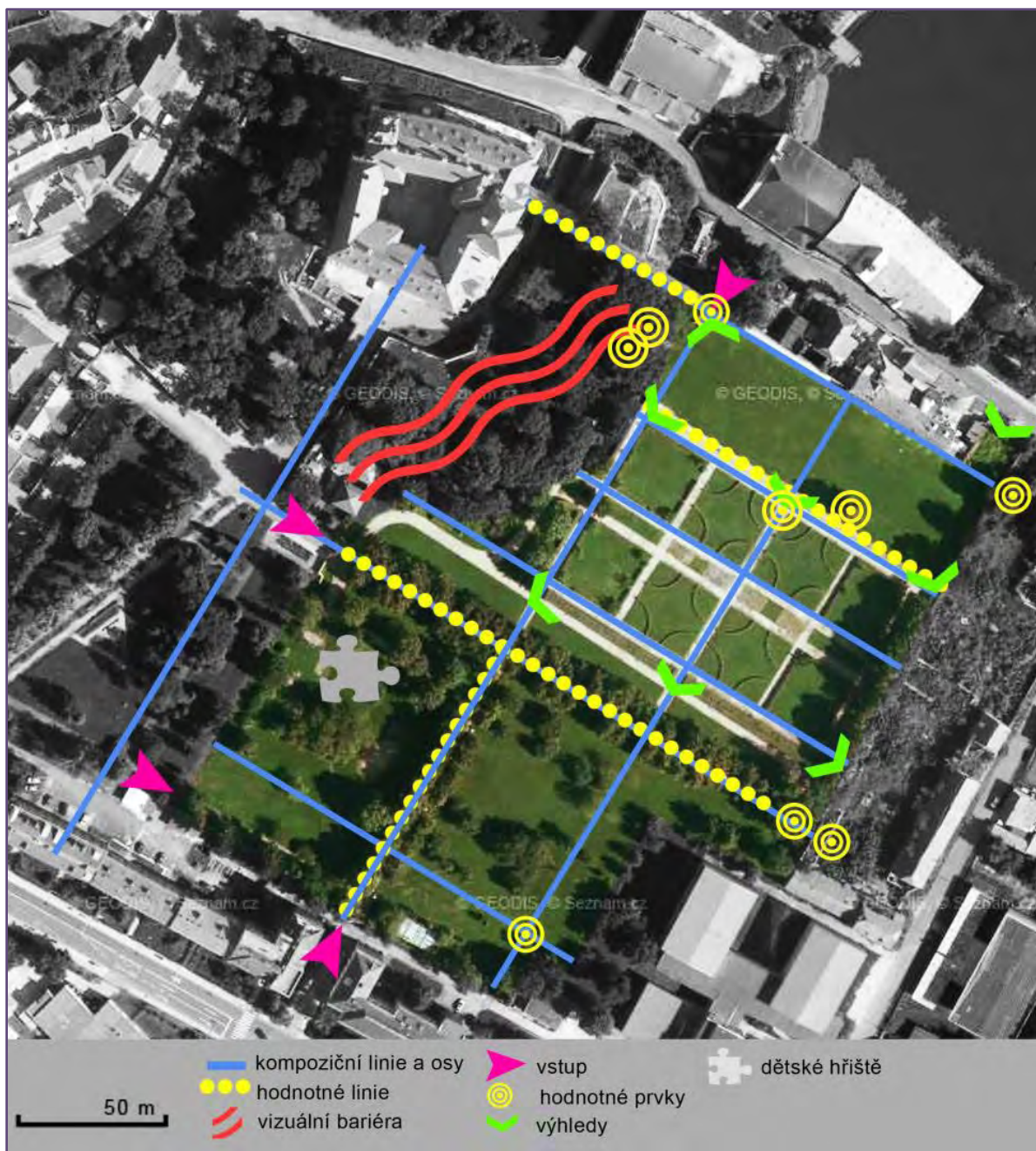

Obrázek 46 členění zahrady v Brandýse nad Labem (zdroj mapy.cz, autorka)

Obrázek 47 Kompoziční a provozní vazby (podklad mapy.cz, autorka, 2016)

Kompoziční a provozní vazby jsou znázorněny na Obrázku 47. Areál zahrnuje celý zámecký areál Brandýského zámku vycházející z historického půdorysu. V areálu byly definovány tři hlavní kompoziční jednotky, a to řešená zahrada, vstupní prostor a samotný zámek s přílehlými hradními příkopy. Dílčí kompoziční jednotky byly definovány celkem čtyři – a to samotný zámek, vstupní prostor zámeckého areálu a v zahradě prostor štěpnice a prostor s terasami. Definovanými kompozičními součástmi jsou kompoziční osy nacházející se v samotném prostoru zahrady. V zahradě byly dále definovány tři tematické celky, a to dětské hřiště, štěpnice a formální terasovitá zahrada. Dominanty v zahradě jsou prezentovány vegetačními komponenty (jírovec, lípa).

Obrázek 48 Rozbor kompozice zahrady, (podklad mapy.cz, autorka, 2016)

Rozbor kompozice zahrady v Brandýse nad Labem je znázorněn na Obrázku 48. Jak již bylo popsáno výše, jedná se o renesanční zahradu italského typu. Jedná se tedy o zahradu formální koncepce, komponovanou podle kompozičních os protínajících významná místa v zahradě. Tyto osy jsou v půdoryse zahrady i v terénu zřetelné, neboť jsou zvýrazněny cestní sítí a alejemi. Typické je postranní postavení zámku a zahrady, tady je navíc zahrada se zámek vizuálně oddělena bariérou tvořenou vzrostlými stromy v hradním příkopě. Do zahrady vedou celkem čtyři vstupy, z čehož jsou tři běžně využívané. Vzhledem k terasovitému uspořádání je v prostoru zahrady několik hodnotných výhledů nabízející pohledy na nižší terasy a do údolí řeky Labe. Významným kompozičním prvkem je taktéž dětské hřiště, které zaujímá podstatnou část prostoru štěpnice. Mezi hodnotné prvky zahradní kompozice patří

vegetační a architektonické komponenty. Z vegetačních prvků se jedná zejména o vzrostlé a památné stromy – jasna pod Rudolfinkou, jírovec u opěrné zdi s balustrádou, dub Ludvíka Salvátora a Lípa císaře Františka I. Z architektonických prvků jde potom o pískovcovou opěrnou zeď s balustrádou a dvě niky nacházející se ve východní zdi zahrady.

5.3.3. Současný stav biotických prvků

V areálu zámecké zahrady byl proveden dendrologický průzkum a hodnocení potenciálu dřevin. Celkem bylo popsáno 252 stromů a keřů a 16 keřových skupin, jak je vidět na Obrázku 49.

Obrázek 49 Dendrologický průzkum a hodnocení potenciálu dřevin, (podklad mapy.cz, autorka, 2016)

Dendrologické průzkumy poskytly popis vegetačních prvků nacházejících se v zahradě. Nejjižnější a zároveň nejvyšší terasa je využívána jako ovocný sad – jedná se o původní štěpnici. V současné době se v těchto místech nachází průměrně hodnotní jedinci s průměrnou vitalitou. Sortiment ovocných dřevin zahrnuje následující druhy: *Pyrus communis*, *Malus*, *Prunus cerasus*, *Prunus avium*, *Corylus colurna* a *Juglans regia*. Štěpnici podél jižní stěny dotváří výsadba živého plotu z *Chamaecyparis lawsoniana* 'Alumii'. Jihovýchodní část prostoru štěpnice je pokryta náletovými dřevinami. V okolí hřiště jsou vysázeny okrasné kvetoucí keře (*Syringa vulgaris*, *Philadelphus coronarius*, *Spiraea x vanhouttei*, *Cornus alba*). Štěpnice je prostorově rozdělena na dvě části a od zbytku zahrady oddělena lipovými alejemi (*Tilia cordata*). Alej je průběžně dosazována a je převážně tvořena velmi hodnotnými, plně vitálními stromy. Okolo zdí a plotů se v prostoru štěpnice nacházejí volně rostoucí listnaté dřeviny (*Fraxinus excelsior*, *Acer platanoides*, *Robinia pseudoacacia* a *Quercus robur*).

Vrchní terasa zahrady je tvořena zbytky bývalé broderie s travnatým podkladem. Sortiment dřevin parterových plůtků je prezentován následujícími druhy: meruzalka alpská (*Ribes alpinum*), ptačí zob (*Ligustrum vulgare*) a javor babyka (*Acer campestre*). Plůtky broderie jsou doplněny výsadbou jedinců *Magnolia x soulangeana*.

Prostřední terasa zahrady je vymezena živým plotem z javoru babyka (*Acer campestre*). Výsadbu lemující východní hranici prostřední terasy tvoří listnaté opadavé stromy (*Aesculus hippocastanum*, *Fraxinus excelsior*, *Acer pseudoplatanus*, *Tilia cordata* a *Quercus robur*) a jehličnany (*Taxus baccata*, *Pinus sylvestris*). Podél západní hranice se nachází listnaté opadavé stromy (*Fraxinus excelsior*, *Fraxinus diversifolia* a *Quercus robur*) a jehličnany (*Taxus baccata*, *Pinus sylvestris*). Přechod mezi prostřední a vrchní terasou je realizován formou schodiště a vegetačního doprovodu stříhanou vegetací habru (*Carpinus betulus*). Na ni horizontálně navazuje zelený pás z tvarovaných dřevin javoru babyka (*Acer campestre*).

Spodní terasa je v současnosti bez výsadby, nachází se zde pouze jeden soliterní jírovec maďal (*Aesculus hippocastanum*). Všechny terasy jsou pokryty trávnikem. V prostoru štěpnice se nachází trávnik lučního charakteru s nízkou úrovní údržby. Ostatní terasy pokrývá parterový trávnik, avšak nedostatečně udržovaný, zaplevelený a místy holý. V zahradě se v současnosti nenachází žádná květinová výsadba.

Analýza vegetačních prvků podle prostorového uspořádání je popsána v [Tabulce 12](#). Podle prostorového uspořádání byly vegetační prvky kompozice rozděleny do tří základních skupin – bod, linie a tvar, které jsou charakteristické pro renesanční a manýristické zahrady. Bod je zastoupen soliterními dřevinami. Nejvýznamnějšími solitérami jsou *Aesculus hippocastanum* a *Magnolia x soulangeana*. Linie jsou zastoupeny alejemi a živými ploty. Nejdominantnější linií zahrady jsou dvě na sebe kolmé aleje tvořené lípou srdčitou (*Tilia cordata*). Další linie jsou zastoupeny živými ploty z *Chamaecyparis lawsoniana* 'Alumii', *Ribes alpinum*, *Acer campestre* a *Carpinus betulus*. Tvar je reprezentován skupinami stromů a keřů. Důležitým tvarem nacházejícím se v zahradě je štěpnice. Dalšími zřetelnými tvary v zahradní kompozici jsou skupiny kvetoucích keřů a skupiny dřevin nacházející se podél hranic zahrady.

Prostorové uspořádání	Prvek
Bod	<i>Aesculus hippocastanum</i> <i>Magnolia x soulangeana</i>
Linie	Alej tvořená <i>Tilia cordata</i> Živý plot tvořený <i>Ribes alpinum</i> Živý plot tvořený <i>Acer campestre</i> Živý plot tvořený <i>Carpinus betulus</i> Živý plot tvořený <i>Chamaecyparis lawsoniana</i> 'Alumii'
Tvar	Štěpnice s ovocnými dřevinami Skupiny kvetoucích keřů Skupiny dřevin podél zdi

Tabulka 12 Analýza vegetačních prvků podle prostorového uspořádání, (autorka, 2016)

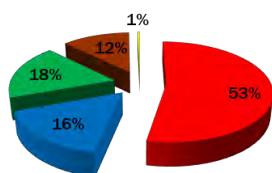
Prvek	Habitus	Textura	Barva
<i>Aesculus hippocastanum</i>	rozložitý / vejčitý	hrubá	tmavě zelená
<i>Acer</i> sp.	kónický / vejčitý	hrubá	svěže zelená
<i>Magnolia soulangeana</i> x	rozložitý	hrubá	svěže zelená
<i>Carpinus betulus</i>	rozložitý	spíše hrubá	svěže zelená
<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> 'Alumii'	kónický	jemná	žlutošedá
<i>Fraxinus</i> sp.	rozložitý	spíše hrubá	tmavě zelená
<i>Quercus</i> sp.	rozložitý / půlkulatý	spíše hrubá	tmavě zelená
<i>Ribes alpinum</i>	rozložitý / půlkulatý	spíše jemná	tmavě zelená
<i>Robinia</i> sp.	rozložitý	spíše jemná	světle zelená
<i>Tilia</i> sp	rozložitý / půlkulatý	jemná	svěže zelená
Ovocné dřeviny	Závislý na řezu kulatý / rozložitý / vzpřímený	spíše hrubá / hrubá	svěže zelená
Kvetoucí keře	rozložitý / vzpřímený	jemná / spíše jemná	světle zelená
Jehličnaté dřeviny	vzpřímený	jemná	tmavě zelená

Tabulka 103 Charakter estetického vyjádření dřeviny, (autorka, 2016)

Dalším analyzováním vegetačních prvků v zahradě byly tyto prvky popsány na základě svého estetického vyjádření. Charakter estetického vyjádření dřeviny je závislý na jejím druhu či kultivaru a jejich vlastnostech. Jak je patrné z Tabulky 13, popsán byl habitus dřeviny, textura listů a barva listů během vegetačního období. Jelikož byly dřeviny v zahradě vysázeny v 70. letech minulého století, je většina rostlin považována za vitální a se sadovnickou hodnotou, jak je patrné z grafů na Obrázku 50.

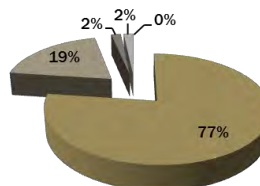
sadovnická hodnota

- 1 velmi hodnotný strom
- 2 nadprůměrně hodnotný strom
- 3 průměrně hodnotný strom
- 4 podprůměrně hodnotný strom
- 5 odumírající či odumřelý strom

vitalita

- 1 strom plně vitální
- 2 mírně snížená vitalita
- 3 středně snížená vitalita
- 4 silně snížená vitalita
- 5 bez fyziologické vitality

Obrázek 50 Grafy znázorňující sadovnickou hodnotu a vitalitu dřevin v zahradě v Brandýse nad Labem, (autorka, 2016)

Obrázek 51 Autenticita dřevin, (podklad mapy.cz, autorka, 2016)

Současný sortiment zeleně byl také hodnocen z hlediska autenticity. Jednotlivé dřeviny byly rozděleny do tří skupin, jak je vidět na [Obrázku 51](#). Celkově bylo popsáno 252 stromů a keřů a 16 keřových skupiny a rozlišeno 36 druhů dřevin. Z nich 12 druhů bylo klasifikováno jako autentický renesanční a manýristický sortiment, 10 druhů bylo označeno jako domácí dřeviny a 14 druhů bylo zařazeno do skupiny okrasné parkové dřeviny.

Autentické druhy dřevin renesančního a manýristického sortimentu jsou takové druhy, které mohly být pěstovány v období císaře Rudolfa II. Přítomnost těchto druhů dřevin podporuje charakter pozdně renesanční a manýristické Rudolfské zahrady a zdůrazňuje její pravost. Jsou vyznačeny na [Obrázku 51](#). Největší podíl těchto autentických druhů se nachází v prostoru štěpnice. Jedná se zejména o lipové aleje a ovocné dřeviny. Alej tvořená z *Tilia cordata* může být charakterizována jako živá stěna o výšce nad 1,5 metru, což znamená, že rámuje zorné pole diváka a vymezuje osu zahrady. Pěstovanými ovocnými dřevinami autentického charakteru jsou v této části zahrady *Malus* sp., *Pyrus communis*, *Prunus avium*, *Prunus cerasus*, *Juglans regia*, *Corylus colurna*. Vrchní a prostřední terasa obsahuje zbytky tvarovaných nebo volně rostoucích živých plotů o výšce 0,5 až 1,5 metru, které uzavírají menší zahradní kompartmenty. Jsou tvořeny z *Taxus baccata*, *Carpinus betulus* a *Ligustrum vulgare*. Podél zdí zahrady se nacházejí *Tilia platyphyllos* a *Ulmus carpiniifolia*.

Kategorie domácí sortiment dřevin zahrnuje druhy dřeviny, které jsou v této oblasti původními druhy přírodních lesů. Jako takové jsou vhodné pro přírodní a klimatické podmínky dané oblasti. Řešená oblast se nachází v oblasti potenciální přírodní vegetace dubové lesy a spadá do fytoecologického sdružení Tilio-Betuletum. Tyto domácí druhy jsou lokalizovány především podél plotů a zdí zahrady a vytvářejí zelenou rám celého prostoru. Druhy spadajícími do fytoecologického svazku Tilio-Betuletum jsou: *Tilia cordata*, *Tilia platyphyllos*, *Acer campestre*, *Quercus robur* a *Carpinus betulus*. Z domácích dřevin jsou zde také dále zastoupeny druhy *Acer platanoides*, *Acer pseudoplatanus* a *Fraxinus excelsior*. Stejně tak se v zahradě nachází domácí druhy některých jehličnanů, např. *Picea abies*, *Pinus sylvestris* a *Larix decidua*. Zbytky bývalé okrasné broderie jsou tvořeny domácím druhem *Ribes alpinum*. Přechod mezi prostřední a vrchní terasou je tvořen porostem *Acer campestre* a *Carpinus Betulus*. Jsou vyznačeny na [Obrázku 51](#).

Okrasný parkový sortiment dřevin v sobě zahrnuje druhy dřevin, které díky svému celkovému estetickému výrazu nezapadají do renesanční a manýristické zahradní kompozice. Jsou vyznačeny na [Obrázku 51](#). Takovéto druhy dřevin byly uplatněny zejména v pozdějších obdobích vývoje zahradní architektury. Do této kategorie lze zařadit exempláře *Aesculus hippocastanum*, které se v zahradě nacházejí. Jírovce byly používány především v barokní zahradní kompozici na počátku 17. století a dodnes slouží jako odkaz baroka. Broderii na střední terase doplňuje výsadba soliterně stojících *Magnolia x soulangeana*. Další dřeviny, které se nacházejí v zahradě, a to především ve skupinách podél zahradních zdí, jsou *Robinia pseudoacacia* a *Fraxinus diversifolia*. Jehličnany pěstovanými v zahradě a spadajícími do této kategorie parkových okrasných dřevin jsou *Picea pungens* 'Glauca', *Picea omorika*, *Pseudotsuga menziesii* a živé ploty tvořící *Chamaecyparis lawsoniana* 'Alumii' a *Thuja occidentalis* 'Malonyana'. Na horní terase kolem dětského hřiště se nachází sortiment kvetoucích keřů tvořený *Syringa vulgaris*, *Philadelphus coronarius*, *Spiraea x vanhouttei*, *Berberis atropurpurea* a *Berberis thunbergii*.

5.3.4. Současný stav technických a uměleckých prvků

Obrázek 52 Současný stav technických a uměleckých prvků, (podklad mapy.cz, autorka, 2016)

V areálu zámecké zahrady v Brandýse nad Labem byl proveden průzkum materiálů a technických prvků vyskytujících se v zahradě. Zaznamenané technické a umělecké prvky jsou graficky zaznamenány na Obrázku 52.

Dřevěné a kovové oplocení vymežující prostor zahrady je znázorněn jednoduchou růžovou linkou, kamenné zdi potom dvojitou linkou. Znázorněny jsou také jednotlivé brány.

Cesty a zpevněné plochy jsou znázorněny žlutou barvou. Ve formálním prostoru zámeckého parku se nacházejí pískové až štěrkové cesty vymezené betonovými obrubníky. Obrubníky v některých částech

chybí, a proto dochází k rozvolnění cesty směrem do vegetační plochy. V jižní části zahrady – neformální, jsou obrubníky šterkových cest kamenné anebo chybí. Cesta na nejnižší terase vedoucí ve směru pokračování chodby Rudolfinky je vydlážděná kamennou dlažbou. Betonové dlaždice se nachází v prostoru štěpnice jakožto relikv pozdějších úprav zahrady. V zahradě se dále nacházejí živelné cesty vzniklé v prostoru štěpnice.

Z drobné architektury a uměleckých artefaktů se v zahradě nachází kamenná schodiště propojující jednotlivé terasy, pískovcová opěrná zídka s balustrádou a oválnými pískovcovými nádobami, niky v ohradní zdi a zbytky kamenného bazénu nacházející se v prostoru štěpnice.

Zahrada, jelikož slouží jako městský park, je taktéž vybavena městským parkovým mobiliářem. Při vstupu do zahrady se na hlavní ose nachází veřejné osvětlení a dřevěné lavičky včetně odpadkových košů. Lavice se nachází taktéž v terasovité části zahrady. Mobiliář zahrady je nejednotný.

5.3.5. Současný stav managementu zahrady

V současnosti je zahrada v areálu zámku v Brandýse nad Labem využívána jako veřejný městský park. Zahrada je oplocena, řídí se návštěvnickým režimem a má návštěvnický řád. Vstup je volný, vstupné se nevybírání. V zahradě funguje informační systém v podobě tabule u hlavní brány do zahrady se základními informacemi o památce zahradního umění. V zahradě se pořádají některé akce, např. svatby anebo tradiční akce jara Audience u císaře Rudolfa II. V zahradě bylo v letech 2012 – 2014 v období květen – říjen provedeno sociologické šetření stávající se z pozorování a z rozhovoru s vybranými jedinci. Pozorování proběhlo v definovaném období celkově 17x, a to tak aby byly pokryty všechny dny v týdnu – pracovní dny, víkendy, státní svátky a prázdniny. V rozhovoru bylo celkově tázáno 182 respondentů, z čehož 34 nechtělo odpovídat. Odpovědi zbývajících 148 respondentů byly vyhodnoceny.

Z pozorování bylo zjištěno, že jednotliví návštěvníci zahrady strávili v zahradě různý čas v intervalu 15 – 60 minut (nejčastěji však 20 min). Nejčastějšími aktivitami, které návštěvníci zahrady praktikovali, bylo procházení, posezení na lavičce anebo hra na dětském hřišti a přilehlých travnatých plochách. Pohyb návštěvníků parku byl nejkoncentrovanější v prostoru dětského hřiště a v prostoru vzrostlé aleje podél hlavní cesty. V této části zahrady se návštěvníci zdržovali nejdéle. Terasovitá část zahrady byla navštívena pouze některými návštěvníky. Návštěvníci se v této části zahrady příliš nezdržovali. Pouze procházeli, anebo krátce poseděli na lavičce – ne déle než 15 minut. Jako vstup do zahrady byla nejvíce využita severozápadní hlavní brána v předpolí zámku a dále brána v jihozápadní části zahrady. Většina návštěvníků se pohybovala po vymezených cestách, ale zbytek se pohyboval volně po travnatých plochách a vyšlapaných živelných cestách, někteří návštěvníci využívají zahradu pro venčení psů.

Z jednotlivých rozhovorů bylo zjištěno, že hlavní skupinou uživatelů parku jsou místní obyvatelé různých věkových skupin vyhledávající zahradu jako prostor pro rekreaci v klidném zeleném prostředí města a dále turisté a zároveň návštěvníci státního zámku Brandýs nad Labem, kteří zavítají do zahrady po prohlídce interiérů. Zahradu a především dětské hřiště a přilehlé travnaté plochy využívá místní školní družina. Děti ze školní družiny tráví v zahradě průměrně 60 minut. Návštěvníci zahrady v Brandýse nad Labem jsou především z řad laické veřejnosti. Návštěvníci zahrady jsou z různých věkových skupin.

SWOT	
Silné stránky	Slabé stránky
<p>Národní kulturní památka</p> <p>Zachovalý stav budovy zámku</p> <p>Unikátní genius Loci</p> <p>Pořádání akcí</p> <p>Hodnotná renesanční koncepce</p> <p>Patrné stopy původní koncepce v terénu</p> <p>Zpracované návrhy na obnovu zahrady</p> <p>Kvalitní půdní a klimatické podmínky</p> <p>Vitální dřeviny</p>	<p>Chybějící archivní a grafické dobové materiály</p> <p>Změna fyzikálního prostředí zahrady</p> <p>Absence květinových a nádobových výsadeb</p> <p>Nedostatečná údržba cestní sítě a povrchu cest</p> <p>Používání novodobých levných materiálů</p> <p>Neurčitost a popření zahradní koncepce</p> <p>Veřejný park</p> <p>Dětské hřiště</p> <p>Oplocení</p>
Příležitosti	Hrozby
<p>Vypracování management planu</p> <p>Vypracování projektu obnovy zahrady</p> <p>Podpora autentického vyjádření zahrady</p> <p>Využití autentických materiálů</p> <p>Propagace zahrady</p> <p>Dosažení na dotační tituly</p> <p>Odkoupení pozemků patřící Univerzitě Karlově</p>	<p>Ztráta historické hodnoty</p> <p>Rozklad stromového patra</p> <p>Nedostatek finančních prostředků na obnovu</p> <p>Neadekvátní využívání historické zahrady</p> <p>Nedostatečná údržba historické zahrady</p> <p>Neodborné zásahy do kompozice zahrady</p> <p>Vandalismus</p>

Tabulka 14 SWOT analýza (autorka, 2016)

Jednotlivé silné a slabé stránky, příležitosti a hrozny zahrady v Brandýse nad Labem jsou zachyceny v Tabulce 14. Z tabulky je zřejmé, že zahrada jako taková má velký potenciál, kterého lze využít při dodání vyšší intenzity údržby, v opačném případě hrozí rozpad hodnotné renesanční koncepce a popření významnosti zahrady. Jak je z tabulky patrné, zahrada disponuje širokou škálou příležitostí, z nichž asi nejdůležitější je odkoupení pozemků od Pedagogické fakulty Univerzity Kalovi a tím zvětšit prostor zahrady až k přílehlým budovám. Zahrada u zámku v Brandýse nad Labem také disponuje celou škálou slabých stránek a hrozeb, které mohou nastat, nezlepší-li se současný stav celého prostoru a jeho využívání.

Zahradě je věnována minimální péče o biotické, technické a umělecké prvky. Díky této nedostatečné péči působí zahrada velice zanedbaným a zchátralým dojmem. Na základě odpovědí jednotlivých respondentů z rozhovoru lze konstatovat, že většina návštěvníků zahrady cítí důležitost samotné zahrady a její potenciál. Všichni pocítují nedostatečnou péči o zahradu a absenci kvalitních zahradnických úprav. Respondenti nevěděli, jestli zahradu přijmout jako městský park s nedostatečným zázemím pro rekreaci – uvítali by více mobiliáře, kvalitnější plochy zeleně pro hru, odpočinek, anebo jako historickou zahradu bez umělecké a zahradnické výzdoby. Všichni respondenti ocenili volný vstup do zahrady pro veřejnost.

5.4. Vyhodnocení analýz vybrané modelové zahrady

5.4.1. Obnova kompozičního uspořádání zahrady

Na základě sebraných archiválií je možné definovat jednotlivé fáze vývoje historické zahrady: renesance – baroko – krajinářský styl. Stopy jednotlivých fází vývoje zahrady je také možné najít přímo v terénu zahrady. Jelikož nelze upřednostňovat jedno vývojové období před druhým, je nutné hodnotné reliкty zanechat jakožto stopy vývoje památky zahradního umění. Jak již bylo zmíněno výše, zahrada v Brandýse nad Labem je mimo jiné velmi ceněna pro svoji renesanční koncepci. Pro obnovu jejího kompozičního uspořádání proto musí být vybrán vhodný postup obnovy zahrady. Procesy **rekonstrukce** a **restaurování** nelze využít pro nedostatek archiválií, které by dokládaly přesné vymzení a vzhled zahrady. Pro obnovu kompozice zahrady v Brandýse nad Labem by tedy měl být využit proces, který šetrným způsobem přiblíží památku zahradního umění návštěvníkovi, bude evokovat historické prostředí, ale také se návštěvníkovi přizpůsobí, aby ji mohl také nadále rekreačně využívat. Pro obnovu zahrady v Brandýse nad Labem se tedy nabízí proces obnovy, který kombinuje reminiscenci na pozdně renesanční a manýristické téma, restituci zahrady a její revitalizaci. Vycházet by se mělo z důležitosti a nutnosti obnovit historickou zahradu v renesančním duchu a také z využití zahrady jako městského parku. Vzhledem k prostorovému členění zahrady do dvou dílčích kompozičních jednotek lze zahradu i nadále rozčlenit na dvě kompoziční jednotky a to na zahradu pozdně renesanční a manýristickou terasovitou svažující se k Labi a na štěpnici využívanou jako park a místo pro odpočinek tamějších obyvatel. V rámci stanovení možných postupů pro renovaci zahrady v Brandýse nad Labem, byly vtipovány tyto procesy:

- **Reminiscence** je kompoziční řešení objektu zeleně, ve kterém se využijí charakteristické stylové prvky evokující pozdně renesanční a manýristickou zahradu. Při využití reminiscence lze podpořit jednotlivé reliкty dokládající vývoj památky zahradního umění přímo v terénu. Podpořena bude pozdně renesanční a manýristická tematika reminiscence za využití determinačních prvků definovaných v kapitole 3.5. Prvky renesanční a manýristické zahradní architektury. Proces reminiscence bude aplikován v prostoru terasovité zahrady.
- **Restituce** jakožto uvedení objektu zeleně do pozdně renesanční a manýristické podoby odstraněním prvků, které původní vzhled změnily nebo zakryly, bude v případě zahrady v Brandýse nad Labem realizována prostřednictvím očištění zahrady od novodobějších prvků, kterými jsou betonové konstrukce, betonová dlažba, nevhodný parkový mobiliář, nevhodné výsadby, kovové oplocení aj. Proces restituce bude aplikován v obou dílčích kompozičních jednotkách – jak v prostoru terasovité zahrady, tak v prostoru štěpnice.
- **Revitalizace** jako úprava objektu zeleně směřující k obnově jeho funkcí a zvýšení užitné hodnoty bude aplikována v obou dílčích kompozičních jednotkách – jak v prostoru terasovité zahrady, tak v prostoru štěpnice. Při aplikaci bude respektován charakter objektu zeleně a všechny zachované hodnoty.

5.4.2. Obnova biotických prvků

Podle Florentské charty (1982) má být proveden výběr takového sortimentu do obnovených historických zahrad, který se snaží o zachování původních druhů, a s přihlédnutím na stanovené zvyklosti. Při obnovách historických zahrad byl téměř vždy v našich podmínkách využíván sortiment rostlin, který byl ovlivněn dobou, ve které byl navrhován. V některých případech došlo ke ztrátě charakteru výsadby a posléze i kompozičního záměru, a tím i autenticity celé historické zahradní kompozice. Stejně tak tomu bylo v zámecké zahradě v Brandýse nad Labem. Navrácení určité míry autenticity může fungovat prostřednictvím aplikace vhodného rostlinného materiálu.

Moderní sortiment rostlin využívaný v současné zahradní a krajinářské architektuře je pro naši dobu ověřený a udržitelný. Jeho aplikace do památek zahradní architektury však může být problematická, protože současné standardy (velikost výsadbového materiálu, technologie výsadby a managementu) nemusí být vhodné pro historické prostředí. Stejně tak se některé kultivary původních rostlin od čistých liší významnými znaky a jejich aplikovatelnost do historického prostředí je tím značně omezena.

Návrh sortimentu rostlin využitelných pro obnovu zámecké zahrady v Brandýse nad Labem musí být založen na skutečnosti, že chybí historické seznamy konkrétních rostlin, které byly právě v této zahradě pěstovány. Z tohoto důvodu musí být návrh rostlin pro obnovu zahrady založen na známém sortimentu rostlin pěstovaných v zahradách během pozdní renesance a manýrismu v Českých zemích.

V rámci katalogizace sortimentu rostlin vhodných pro využití při obnově renesančních zahrad v našich soudobých podmínkách, byl vytvořen seznam těch rostlin, které lze využít v současných podmínkách pro obnovu manýristické historické zahrady v Brandýse nad Labem z období císaře Rudolfa II. Tento soupis rostlin je popsán v [Tabulce 15](#) a [Tabulce 16](#). Jelikož je historická zahrada mnohvrstevnatou památkou a nelze jedno období upřednostňovat před druhým, a v zámecké zahradě v Brandýse nad Labem je tato vlastnost rozeznatelná, navrhován je taktéž sortiment podtrhující barokní autenticitu. Jedná se především o významné formy zeleně vyskytující se v zahradě v Brandýse nad Labem, jako jsou aleje a solitéry.

- Část I je vymezena prostorem štěpnice. Vzhledem k vícevrstevným úpravám zahrad je nutné vyčistit nové prvky s nízkou architektonickou a sadovnickou hodnotou a naopak posílit a podpořit stávající hodnotné dřeviny nacházející se v daném prostoru. Navrhovaný sortiment rostlin je svým charakterem přizpůsoben pro využívání daného prostoru jako městského parku s tematikou ovocného sadu (pravidelný spon) a rozčleněného liniemi alejí. Jak je patrné z [Tabulky 15](#), navrhovaný sortiment se skládá převážně z ovocných dřevin, navrhovány nejsou žádné jedovaté druhy. Faktor, který ovlivňuje výběr rostlin pro tuto historickou zahradu, je úroveň údržby, která v případě zámecké zahrady v Brandýse nad Labem není intenzivní. Vegetační povrch prostoru štěpnice bude udržován jako květnatá louka.
- Část II, je prostor zahrady s terasami, který byl navržena na obnovu jako reminiscence manýristické zahrady z Rudolfinského období. Navrhovaný rostlinný sortiment je v souladu se sortimentem rostlin, který byl pěstován v době Rudolfinského manýrismu v oblasti Čech, čímž je podpořena autentičnost obnovené pozdně renesanční a manýristické zahrady. Navrhované druhy rostlin lze vyčíst z [Tabulky 16](#). Sortiment květinových záhonů je navrhován s ohledem na

charakter zahrady a skládá se z cibulovin, letniček a trvalek. Sortiment letniček zahrnuje tyto druhy: *Alcea rosea*, *Amaranthus*, *Anthirrhium majus*, *Calendula officinalis*, *Campanula media*, *Carthamus tinctorius*, *Celosia argentea*, *Consolida regalis*, *Cyanus segetum*, *Dianthus caryophyllus*, *Erysimum cheirii*, *Helianthus annuus*, *Iberis umellata*, *Matthiola incana*, *Mirabilis jalapa*, *Molucella laevis*, *Nigella damascena*, *Papaver somniferum*, *Ricinus comunis*, *Tagetes erecta*, *Tropaelum minus*, *Viola tricolor*. Navrhovanými trvalkami jsou *Acanthus mollis*, *Achillea ptarmica*, *Aquilegia vulgaris*, *Bellis perennis*, *Helleborus nigra*, *Hesperis matronalis*, *Lychnis coronaria*, *Paeonia officinalis*, *Paeonia mascula*, *Primula veris*, *Salvia officinalis* a *Viola odorata*. Cibuloviny navrhované do květinových záhonů jsou *Allium ursinum*, *Galanthus nivalis*, *Iris germanica*, *Iris sibirica*, *Leucojum vernum*, *Anemone coronaria*, *Canna indica*, *Crocus flavus*, *Fritillaria meleagris*, *Fritillaria imperialis*, *Gladiolus communis*, *Gladiolus imbricatus*, *Hemerocallis fulva*, *Hyacinthus orientalis* a *Tulipa* ssp. Mimo cesty a záhony bude povrch tvořit parkový trávník.

Část I – Štěpnice			
Prostorové uspořádání	Forma zeleně	Autenticita	Prvek
Bod	Solitérní strom	Renesanční a manýristická	<i>Malus</i> sp. <i>Pyrus</i> sp. <i>Prunus avium</i> <i>Prunus domestica</i> <i>Juglans</i> sp. <i>Tilia cordata</i> <i>Carpinus betulus</i> <i>Ulmus</i> ssp.
	Kontejner	Renesanční a manýristická	<i>Laurus nobilis</i> <i>Ficus carica</i> <i>Punica granatum</i> <i>Citrus limon</i> <i>Citrus aurantium</i>
Linie	Alej	Barokní	<i>Tilia cordata</i>
	Živé ploty od 0,5 do 1,5 m	Renesanční a manýristická	<i>Carpinus betulus</i> <i>Ribes rubrum</i> <i>Ligustrum vulgare</i> <i>Ribes uva-crispa</i>
Tvar	Štěpnice	Renesanční a manýristická	<i>Malus</i> sp. <i>Pyrus</i> sp. <i>Prunus avium</i> <i>Prunus cerasus</i> <i>Prunus cerasifera</i> <i>Prunus domestica</i> <i>Corylus avellana</i> <i>Juglans</i> sp.
	Popínavé dřeviny	Renesanční a manýristická	<i>Vitis vinifera</i> <i>Lonicera caprifolium</i> <i>Clematis vitalba</i>

Tabulka 15 Seznam vhodných rostlin pro obnovu prostoru štěpnice (autorka, 2017)

Part II – Terasy			
Prostorové uspořádání	Forma zeleně	Autenticita	Prvek
Bod	Soliterní strom	Barokní Renesanční a manýristická	<i>Aesculus hippocastanum</i> <i>Taxus baccata</i> <i>Buxus sempervirens</i> <i>Juniperus communis</i>
	Kontejnery	Renesanční a manýristická	<i>Myrtus communis</i> <i>Nerium oleander</i> <i>Cupressus sempervirens</i>
Linie	Živé ploty – do 0,5 m	Renesanční a manýristická	<i>Buxus sempervirens</i>
	Živé ploty od 0,5 do 1,5 m	Renesanční a manýristická	<i>Ribes alpinum</i>
	Živé ploty – od 1,5 m	Renesanční a manýristická	<i>Carpinus betulus</i> <i>Taxus baccata</i>
Tvar	Popínavé dřeviny	Renesanční a manýristická	<i>Hedera helix</i> <i>Cardiospermum halicacabum</i> <i>Calystegia sepium</i> <i>Clematis vitalba</i> <i>Lonicera caprifolium</i> <i>Lonicera periclymeum</i>
	Květinové záhony		

Tabulka 16 Seznam vhodných rostlin pro obnovu prostoru terasy (autorka, 2017)

5.4.3. Obnova technických a uměleckých prvků

Florentské charta se v článku 14 věnuje obnově technických prvků a říká, že každá historická zahrada musí být uchována v odpovídajícím prostředí a je třeba odmítnout veškeré změny fyzikálního prostředí zahrady, které by mohly ohrozit její ekologickou rovnováhu – což platí pro veškerou infrastrukturu (vnitřní i vnější). Fyzikální prostředí zahrady v Brandýse nad Labem změněno bylo, a to především výstavbou a začleněním zámeckého areálu do intravilánu města. Tato změna je již nezvratná a zahrada jako taková ji musí akceptovat a rozvíjet se dále na přesně vytyčeném zbývajícím prostoru. V rámci obnovy technických a uměleckých prvků vznikou také díla nová, která budou do prostředí historické zahrady umístěna. Jelikož se tedy jedná o soudobou tvorbu, její výraz bude takéž novodobý, nikoli historizující.

- Jako základ obnovy technických a uměleckých prvků je třeba provést úpravu a revizi, případně vytvoření sítí – je nutné zajistit kabelové vedení podél hlavní cesty vedoucí od hlavní brány kvůli obnově osvětlení, dále přívod přívody vody vodním prvkům v terasovité části zahrady a následné odvody do kanalizace. Dalším počinem by měla být úprava terénu v rámci jemných terénních modelací při kterých dojde k vyrovnání ploch jednotlivých teras a štěpnice.
- Důležitým atributem pozdně renesanční a manýristické zahrady je jejich přesně definované vymezení prostoru ohradní zdí (oplocením). Půdorys zahrady v Brandýse nad Labem je vymezen zdmi, které jsou v některých částech nahrazeny ploty dřevěnými a kovovým. Proces

obnovy oplocení areálu spočívá s očištění stávajících zdí s nikami od znečištění a jejich sjednocení. Mohou být také omítnuty. Jihovýchodní hranici zahrady lze na základě historických podkladů taktéž pevně definovat, a to dostavbou cihlové ohradní zdi. Dojde tak k jasnému vymzení prostoru obnovené památky zahradního umění od okolní městské zástavby bytových domů. V ostatních případech, kdy zahradní zdi nelze realizovat, je nutné formu oplocení sjednotit a použít takové oplocení, které je vhodné pro prostor historické zahrady u zámku v Brandýse nad Labem. Využit lze forma treláží s popínavými rostlinami, neboť zelené stěny byly v období renesance a manýrismu v zahradách populární a často využívané.

- Obnova cestní sítě v sobě zahrnuje regeneraci stávajících cest a dotvoření cest na nejnižší, severní terase. Cesty budou s měkkým povrchem (ty frekventované s povrchem mlatovým, vedlejší, méně frekventované cesty s povrchem pískovým, případně šterkovým). Cesty budou zřetelně odděleny od okolních porostů. To bude docíleno použitím ocelových pásů plnicích funkci skrytých obrubníků. Navíc budou hranice cesty pravidelně udržovány a odplevelovány. Stávající betonové obrubníky budou odstraněny. Ostatní zpevněné plochy budou řešeny v mlatovém provedení. Schodiště budou regenerována a očištěna.
- Z drobné architektury a uměleckých artefaktů, které budou v zámecké zahradě v Brandýse nad Labem obnovovány jsou pískovcová zeď, která bude očištěna od graffiti a niky v ohradní zdi po západní hraně zahrady, které budou obnoveny v rámci obnovy ohradní zdi. Stejně tak je do zahrady navrhována další drobná architektura, především ve formě pergol a loubí, a to na nejnižší a nejvyšší terasu.
- Vzhledem k důležitosti přítomnosti vody v pozdně renesančních a manýristických zahradách bude v centrálním prostoru prostřední terasy obnoven bazén. Další obnovenou vodní plochou bude oválný bazén v prostoru štěpnice v místě protnutí dvou významných kompozičních os. V prostoru štěpnice budou dále umístěna další vodní hříčky, a to ve formě pítek pro ptáky.
- Jelikož je prostor štěpnice a nejvyšší terasa využívána jako rekreační zázemí obyvatel Brandýsa nad Labem, bude tomuto prostoru nadále ponechán parkový charakter. Prostor bude vybaven kvalitním mobiliářem, a to s ohledem na kulturní hodnotu celého prostoru. Dětské hřiště jako takové bude eliminována, avšak do prostoru štěpnice budou umístěny herní prvky z přírodních materiálů. Nově osazené bude taktéž veřejné osvětlení.

Klasické a prověřené postupy a technologie by měly převažovat nad využitím nových, v čase neověřených, postupů a technologií. Dodržovány musí být zásady vycházející ze závazných dokumentů, kterými jsou například Florentské charty, památkový zákon 20/1987 Sb., o státní památkové péči, České technické normy, aj. Využity by měly být autentické materiály.

- Kámen bude při obnově zahrady využíván především k opravám a dodělkám kamenných konstrukcí, jako jsou schody, zídky apod. Novodobá kamenná díla, která budou aplikována do zahrady budou z pískovce, jelikož se v zámecké zahradě v Brandýse nad Labem nachází architektonické prvky z pískovce (opěrná zeď s balustrádou, oválné místy, schodiště) a tím dojde ke sjednocení materiálů a barevnosti v prostoru historické zámecké zahrady v Brandýse nad Labem.

- Dále bude při obnově zahrady využít písek a štěrk jakožto povrch cest.
- Mlat bude dalším z materiálů, ze kterých budou tvořeny cesty, a to především ty cesty, které jsou frekventované. Z mlatu budou také zpevněné plochy.
- Dřevo, jakožto dočasný materiál bude využít především pro konstrukci pergol a loubí ve formální části zahrady a dále potom v prostoru štěpnice. Tam budou vhodně umístěny dřevěné herní prvky.

Využití novodobých materiálů je v historických zahradách takéž žádoucí, avšak je nutné tyto materiály vhodně využít na novodobých prvcích. Z novodobých materiálů budou využívány zejména kovy, a to především ocelové pásy, které budou vytvářet skryté obruby mezi travnatými plochami, záhony a cestami. Dále budou v zahradě použita ocelová lanka pro popnutí popínavými rostlinami a jako kotvící systémy. Naopak, materiály, které jsou laciné, nestálé, rychle se degradující (betony, plasty) nebudou v zahradě využity.

5.4.4. Udržení obnovené historické zahrady

V rámci udržení obnovené historické zahrady je nutné vytvořit plán péče a managementu zahrady. Plán péče a managementu zahrady v Brandýse nad Labem vychází z vypracované SWOT analýzy ([Tabulka 14](#)) – v rámci návrhu obnovy zahrady v Brandýse nad Labem budou podpořeny jednotlivé příležitosti, které se zahradě nabízí a naopak hrozby budou odvráceny. Aby bylo předejito hrozbám, byly v rámci předkládané doktorské disertační práce vypracovány doporučení pro obnovu této zahrady. Ty dopomůžou k zachování historické hodnoty této zahrady, obnově vegetačních, technických a uměleckých komponentů a taktéž usměrní aktivity jejího užívání. Předkládaná opatření dále pozitivně ovlivní některé slabé stránky zahrady v Brandýse nad Labem, kdy dojde k eliminaci bodu absence květinových a nádobových výsadeb, nedostatečné údržbě cestní sítě a povrchu cest, používání novodobých levných materiálů, neurčitosti a popření zahradní kompozice, dětské hřiště a oplocení. Díky předkládaným opatřením dojde k upevnění silných stránek a posílení jednotlivých příležitostí.

Pro udržení obnovené zahrady v Brandýse nad Labem je v nutné vymezit limity jejího využívání. Těmi jsou především křehkost jednotlivých substancí zahrady a únosnost památky zahradního umění. Křehkosti jednotlivých substancí lze předejít kontinuální a především kvalitní údržbou biotických i abiotických prvků zahradní kompozice. Ovšem tyto prvky mají určitou životnost a z tohoto důvodu je nutné pro zahradu vypracovat studii návrhu obnovy jednotlivých substancí v zámecké zahradě v Brandýse nad Labem. Management zahrady v Brandýse nad Labem v sobě zahrnuje nezbytná opatření která je nutná přijmout pro správné fungování zahradní kompozice a její udržitelnosti.

Plán udržovací péče v obnovené historické zahradě v Brandýse nad Labem je soubor periodicky se opakujících činností, které uchovávají zahradu v požadovaném stavu a stylu. Výčet těchto činností a jejich přibližné termíny lze vyčíst z [Tabulky 17](#). Technologie péče o historickou zahradu se nikterak neliší od technologie péče o jakoukoliv jinou zahradu (viz kapitola [3.3.4. Údržba památek zahradního umění](#)). Jedná se běžné zásahy, avšak v obnovené památce zahradního umění by tyto činnosti měly být konány s co nejvyšší precizností a pravidelností. K těmto úkonům je třeba nezbytné technické a personální zabezpečení a samozřejmě finanční zdroje, které dopomůžou k dosažení finančních prostředků na

samotnou obnovu a údržbu historické zahrady v Brandýse nad Labem a jejich jednotlivých substancí. Ty lze získat ze soukromých zdrojů anebo z jednotlivých dotačních titulů (viz kapitola 3.3.3. Fiancování obnovy památek zahradního umění).

období	činnosti
zima	úklid sněhu řez dřevin likvidace větví
jaro	úklid a opravy po zimě výsadba záhonů okopávání a odplevelování záhonů řez dřevin řez živých plotů sekání trávníků mechanické zařezání okrajů trávníků ošetřování trávníků úprava a odplevelování cest zalévání výsadeb a trávníků
léto	zalévání výsadeb a trávníků přihnojování výsadeb okopávání a odplevelování záhonů sekání trávníků mechanické zařezání okrajů trávníků úprava a odplevelování cest
podzim	zalévání výsadeb odstraňování letniček ze záhonů hrabání a úklid listí zazimování parku

Tabulka 11 Plán udržovací péče (autorka, 2017)

Dalším z limitů obnovené památky zahradního umění je její únosnost. Únosnost památky znamená maximální počet návštěvníků zahrady, kteří v zahradě mohou být a ještě neohrožují svojí přítomností obnovenou památku zahradního umění. V běžném návštěvnickém režimu zahrady v Brandýse nad Labem není předpoklad takové návštěvnosti, avšak musí dojít k naplnění těchto bodů:

- Pohyb návštěvníků bude vymezen přesně definovanou cestní sítí. V prostoru štěpnice dojde k zahuštění výsadby v pravidelném sponu a navíc k rozmístění herních prvků v prostoru, proto nebudou vznikat živelné cesty vyšlapané v trávniku.
- Program zahrady v Brandýse nad Labem bude naplněn vhodnými aktivitami. V terasovité části zahrady bude program čistě edukativní (bude informovat návštěvníky o vrcholně renesanční a manýristické zahradní kompozici), v prostoru štěpnice bude programovou náplní edukace a především rekreace (bude informovat návštěvníky o součásti štěpnici, jakožto součásti zahradní kompozice a dále bude poskytovat návštěvníkům prostor pro rekreaci a hru).

- Při průběhu veřejné akce bude návštěvnícký režim usměrňován a upravován podle aktuální potřeby. V rámci prezentace obnovené památky zahradního umění lze vytvořit další prohlídkovou trasu, která bude prezentovat pozdně renesanční a manýristickou zahradu Rudolfínského období, za přítomnosti průvodce.
- Zahrada bude vybavena dostatkem vhodného mobiliáře.

5.5. Východiska pro obnovu zahrad z období Rudolfa II.

Principy obnovy zahrad z období Rudolfa II. byly definovány na vybrané modelové zahradě v Brandýse nad Labem a lze je dále aplikovat na další zahrady z modelového souboru (zahrada v Lysé nad Labem a v Poděbradech), jelikož se tyto zahrady vyznačují téměř totožnými charakteristikami. K obnově památek zahradního umění pocházejících z Rudolfínského období lze přistupovat různými cestami, které se opírají o jednotlivá východiska. Východiska obnovy těchto zahrad jsou trojí:

- Obnova zahrady minimální, kdy dojde k zajištění stávajícího stavu, a to koncepce zahrady patrné v terénu, biotické i abiotické substance zahrady. Takováto obnova pouze zakonzervuje stávající stav zahrady a předejde jejímu dalšímu upadání.
- Obnova zahrady standardní, kdy dojde k obnově prostorového uspořádání zahrady dohledatelné z archivních materiálů a z terénního a archeologického průzkumu. Při takovéto obnově zahrady dojde k obnovení základních determinačních prvků pozdně renesanční a manýristické kompozice. Za použití autentických materiálů a autentického sortimentu rostlin bude zahrada obnovena v duchu původní koncepce.
- Obnova zahrady optimální, kdy dojde na základě průzkumů k obnově původní pozdně renesanční a manýristické kompozice zahrady. Stejně tak dojde k obnovení technických a uměleckých prvků, jakožto determinačních prvků Rudolfínské zahradní kompozice. Obnoven bude taktéž původní (pokud jej lze dohledat) anebo autentický sortiment rostlin.

5.5.1. Zobecnění zahradně-architektonických úprav Rudolfínských zahrad

Předkládaná doktorská disertační práce ve své části Přehled současného stavu problematiky poskytuje srovnávací materiál k řešené problematice v mezinárodním kontextu a výčet determinačních prvků Rudolfínských zahrad, tedy zahrad pozdně renesančních a manýristických. Na základě této literární rešerše a rozboru modelového objektu zámecké zahrady v Brandýse nad Labem byly vytvořeny principy obnovy Rudolfínských zahrad, kterými jsou:

- Respektovat architektonické a urbanistické vazby mezi zámkem a zahradou
- Respektovat zahradu ve smyslu článku 1 Florentské charty, že je zámecká zahrada uměleckým dílem, jehož podstatu tvoří architektonická a vegetační kompozice
- Neupřednostňovat jedno vývojové období zahrady nad druhým, hodnotné determinační prvky (barokní, krajinářské) zachovat, nehodnotné prvky (novodobé) eliminovat
- Vybrat vhodný sortiment rostlin aplikovatelný do prostoru Rudolfínské zahrady na základě jeho použití v prostorovém uspořádání, jeho formě a autenticitě

- Využívat kvalitní materiály, autentické i novodobé
- V případě aplikace soudobých prvků do historické zahrady zachování jejich novodobého kontextu
- Pečovat o biotickou i abiotickou složku zahrady v dostatečné míře
- Prezentovat zahradu adekvátním způsobem; navrhnout návštěvnícký režim včetně jednotlivých aktivit, které lze provozovat v jednotlivých částech zahrady

Tyto principy podléhají zásadám památkové péče. Na úrovni mezinárodních předpisů se řídí Florentskou chartou, z pohledu české legislativy potom zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, vyhláškou 538/2002 Sb., kterou se mění vyhláška č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění vyhlášky č. 139/1999 Sb. Z jednotlivých principů obnovy Rudolfínských zahrad byly definovány zahradně-architektonické úpravy pro obnovu Rudolfínských zahrad:

- Obnova kompozice zahrady na základě archivních dokumentů či obecně známých principů se zachováním mnohvrstevnatosti a s ohledem na současné a plánované využívání zahrady
- Přesné definování hranic Rudolfínských zahrad a jejich oplocení, jakožto jednoho z atributů pozdně renesančních a manýristických zahrad.
- Modelace terénu Rudolfínské zahrady za preference rovinného, případně terasovitého řešení, kdy terénní rozdíly jsou překonávány schodišti, případně rampami.
- Trasování cestní sítě a umístění dalších technických a uměleckých prvků za sjednocení používaných materiálů a vyvarování se materiálů s nízkou kvalitou a životností
- Aplikace původního sortimentu rostlin na základě archivních dokumentů či obecně známých pěstovaných rostlinných druhů anebo aplikace novodobého sortimentu rostlin s ohledem na jeho estetické charakteristiky
- Definice programu obnovené Rudolfínské zahrady a jejího využívání.
- Návrh managementu zahrady a plánu péče o biotickou a abiotickou složku Rudolfínské zahrady

5.5.1.1. Katalogizace sortimentu Rudolfínských zahrad

Prvním z dílčích cílů předkládané doktorské disertační práce je katalogizovat sortiment nejhodnějších rostlin pro využití při obnově renesančních zahrad v našich soudobých podmínkách. V rámci literární rešerše byl vypracován takovýto soupis obecně známých rostlin, které se pěstovaly v Rudolfínském období na našem území. V rámci aplikace tohoto sortimentu do modelové zahrady byla zjištěna důležitost prostorového uspořádání navrhované zeleně (bod, linie a tvar), dále formy zeleně (solitéry, aleje, živé ploty, štěpnice, kontejnery, popínavé rostliny na konstrukci, květinové záhony) a potom teprve jednotlivé druhy navrhované zeleně.

Následující tabulky (Tabulka 18, Tabulka 19 a Tabulka 20) obsahují výčet doporučovaného obecně známého sortimentu využitelného pro obnovu pozdně renesančních a manýristických zahrad Rudolfínského období. Sortiment rostlin bude v konkrétních případech doplněn o takové druhy rostlin, které se v dané konkrétní zahradě pěstovaly a jejichž soupis se dochoval v archivních materiálech.

Z Tabulky 18 lze vyčíst sortiment rostlin doporučený pro bodové prostorové uspořádání zeleně, jejíž formami jsou v Rudolfských zahradách solitéry a rostliny pěstované v kontejnerech. Jedná se o doporučený sortiment renesančních a manýristických pěstovaných rostlin. Pro aplikaci do konkrétních historických zahrad z Rudolfského období mohou být využity další rostliny, které jsou doloženy na základě dochovaných archivních materiálů. Případně sortiment solitérních stromů a keřů může být doplněn některými domácími druhy rostlin, jejichž pěstování je na konkrétním stanovišti ověřené a zaručí se tak dlouhověkost výsadby. Jelikož zahrada v Rudolfské době sloužila také jako sbírka rostlin, je žádoucí využít formu pěstování zeleně v kontejnerech. V kontejnerech se pěstují především cizokrajné rostliny (subtropické), které jsou náchylné na mráz a v našich klimatických podmínkách nepřežívají. Musí se ovšem počítat se stanovištěm, ve kterém budou uloženy přes zimu.

Prostorové uspořádání	Formy zeleně	Druhy navrhované zeleně
BOD	Solitérní stromy a keře	<i>Tilia</i> ssp., <i>Carpinus betulus</i> , <i>Quercus</i> sp., <i>Ulmus</i> ssp., <i>Juglans</i> sp., <i>Taxus baccata</i> , <i>Pinus</i> sp., <i>Cupressus</i> sp., <i>Juniperus communis</i> , <i>Buxus sempervirens</i>
	Rostliny vhodné do kontejnerů	<i>Ficus carica</i> , <i>Laurus nobilis</i> , <i>Punica granatum</i> , <i>Myrtus communis</i> , <i>Citrus limon</i> , <i>Citrus aurantium</i> , <i>Nerium oleander</i> , <i>Rosmarinus officinalis</i> , <i>Santolina chamaecyparissus</i> a <i>Cupressus sempervirens</i>

Tabulka 18 Prostorové uspořádání BOD (autorka, 2017)

Z Tabulky 19 lze vyčíst sortiment rostlin doporučený pro liniové prostorové uspořádání zeleně, jehož formami zeleně jsou v Rudolfských zahradách živé ploty a aleje. Mimo výčet druhů navrhovaných rostlin v tabulce lze opět sortiment obohatit o další domácí druhy, které zajistí stálost zahradní kompozice adaptovanou na naše klimatické podmínky.

Prostorové uspořádání	Formy zeleně	Druhy navrhované zeleně
LINIE	Živé ploty do 0,5 metrů	<i>Buxus sempervirens</i> , <i>Hyssopus officinalis</i> , <i>Lavandula angustifolia</i> , <i>Origanum vulgare</i>
	Živé ploty od 0,5 do 1,5 metrů	<i>Carpinus betulus</i> , <i>Taxus baccata</i> , <i>Berberis vulgaris</i> , <i>Crataegus</i> sp., <i>Ilex aquifolium</i> , <i>Rosa</i> ssp., <i>Ribes uva-crispa</i> , <i>Prunus spinosa</i> , <i>Ligustrum vulgare</i> , <i>Corylus avellana</i> , <i>Ribes rubrum</i> , <i>Artemisia arboratum</i>
	Živé ploty nad 1,5 metrů	<i>Carpinus betulus</i> , <i>Taxus baccata</i> , <i>Ulmus</i> sp., <i>Corylus avellana</i> , <i>Prunus spinosa</i>
	Alejevé stromy	<i>Tilia</i> sp., <i>Quercus</i> sp., <i>Cupressus</i> sp., <i>Taxus baccata</i>

Tabulka 19 Prostorové uspořádání LINIE (autorka, 2017)

Z Tabulky 20 lze vyčíst sortiment rostlin doporučený pro tvarové prostorové uspořádání zeleně, jehož formami zeleně jsou v Rudolfských zahradách štěpnice, popínavé rostliny na konstrukcích a květinové záhony. V prostoru štěpnice je žádoucí pěstovat tradiční staré odrůdy ovocných dřevin na vysokokmenech, které svojí architekturou podtrhnou výraz samotného prostoru a vzezření historické zahrady. Květinové záhony jsou v Tabulce 20 rozděleny na trvalky, letničky a cibuloviny. Sortiment květin lze taktéž doplnit o druhy kuchyňských bylin pěstovaných v období pozdní renesance a manýrismu na našem území: *Origanum majorana*, *Hyssopus officinalis*, *Mentha* sp., *Thymus vulgaris*, *Lavandula*.

Prostorové uspořádání	Formy zeleně	Druhy navrhované zeleně
TVAR	Štěpnice	<i>Malus</i> sp., <i>Pyrus</i> sp., <i>Prunus avium</i> , <i>Prunus cerasus</i> , <i>Prunus persica</i> , <i>Prunus domestica</i> , <i>Mespilus germanica</i> , <i>Amygdalus communis</i> , <i>Cydonia oblonga</i> , <i>Sorbus domestica</i> , <i>Sorbus aucuparia</i> , <i>Ribes rubrum</i> , <i>Ribes uva-crispa</i> , <i>Castanea sativa</i> , <i>Corylus avellana</i> , <i>Juglans</i> sp., <i>Prunus armeniaca</i> , <i>Corylus avellana</i> , <i>Morus</i> sp., <i>Cornus</i> sp.
	Popínavé rostliny na konstrukcích	<i>Vitis vinifera</i> , <i>Cardispermum halicacabum</i> , <i>Calystegia sepium</i> , <i>Ipomoea nil</i> , <i>Phaseolus vulgaris</i> , <i>Clematis vitalba</i> , <i>Vlematis viticella</i> , <i>Hedera helix</i> , <i>Lonicera caprifolium</i> , <i>Lonicera periclymeum</i> , <i>Rosa</i> ssp a <i>Rubus</i> ssp.
	Letničky	<i>Alcea rosea</i> , <i>Amaranthus</i> , <i>Antirrhinum majus</i> , <i>Calendula officinalis</i> , <i>Campanula media</i> , <i>Carthamus tinctorius</i> , <i>Celosia argentea</i> , <i>Consolida regalis</i> , <i>Cyanus segetum</i> , <i>Dianthus caryophyllus</i> , <i>Erysimum cheirii</i> , <i>Helianthus annuus</i> , <i>Iberis umbellata</i> , <i>Matthiola incana</i> , <i>Mirabilis jalapa</i> , <i>Moluccella laevis</i> , <i>Nigella damascena</i> , <i>Papaver somniferum</i> , <i>Ricinus comunis</i> , <i>Tagetes erecta</i> , <i>Tropaelum minus</i> , <i>Viola tricolor</i>
	Trvalky	<i>Acanthus mollis</i> , <i>Achillea ptarmica</i> , <i>Aquilegia vulgaris</i> , <i>Bellis perennis</i> , <i>Helleborus nigra</i> , <i>Hesperis matronalis</i> , <i>Lychnis coronaria</i> , <i>Paeonia officinalis</i> , <i>Paeonia mascula</i> , <i>Primula veris</i> , <i>Salvia officinalis</i> a <i>Viola odorata</i>
	Cibuloviny	<i>Allium ursinum</i> , <i>Galanthus nivalis</i> , <i>Iris germanica</i> , <i>Iris sibirica</i> , <i>Leucojum vernum</i> , <i>Anemone coronaria</i> , <i>Canna indica</i> , <i>Crocus flavus</i> , <i>Fritillaria meleagris</i> , <i>Fritillaria imperialis</i> , <i>Gladiolus communis</i> , <i>Gladiolus imbricatus</i> , <i>Hemerocallis fulva</i> , <i>Hyacinthus orientalis</i> a <i>Tulipa</i> ssp.

Tabulka 20 Prostorové uspořádání TVAR (autorka, 2017)

5.5.1.2. Moderní postupy a technologie pro obnovu Rudolfských zahrad

Druhým z dílčích cílů předkládané doktorské disertační práce je evidovat moderní postupy a technologie využitelné pro obnovu vybraných historických zahrad, které jsou spojeny s Rudolfskou dobou.

Jelikož se v případě památek zahradního umění jedná o historické prostředí, které je nutno zachovat a podtrhnout jeho výraz, je žádoucí využívat především klasické a prověřené postupy a technologie, které posílí autenticitu pozdně renesanční a manýristické Rudolfské zahrady. Tyto postupy a technologie jsou ukotveny v Českých technických normách. Veškeré nové moderní postupy a technologie včetně použitých materiálů v zahradní architektuře aplikované do prostředí historické zahrady musí být projednány s příslušným památkovým orgánem.

Naproti tomu stojí počin umisťování novodobých prvků do historického prostředí památek zahradního umění. Rudolfské zahrady sloužily nejenom jako sbírky rostlin, ale také dalších uměleckých děl a tato vlastnost by se měla dochovat i nadále. Tato novodobá díla by měla mít následující vlastnosti:

- Novodobá výrazová hodnota.
- Originalita a vysoká umělecká hodnota.
- Co největší uměřenost a umírněnost.
- Respektování uměleckých hodnot pozdně renesančních a manýristických Rudolfských zahrad

V rámci předkládané doktorské disertační práce byly zhodnoceny následující postupy jako adekvátní do historického prostředí a aplikovatelné při obnově Rudolfských pozdně renesančních a manýristických zahrad. Aplikace záleží na výsledné koncepci obnovené zahrady, jednotlivých prvcích a zároveň taktéž na finančních možnostech.

Z novodobých materiálů a technologií nacházející uplatnění v historických zahradách to jsou především kovové prvky, které díky své životnosti a poměrně nízkým pořizovacím nákladům patří mezi moderní postupy a technologie využitelné pro obnovu Rudolfských zahrad:

- Ocelové pásy vytvářející obrubu mezi cestami a záhony, případně travnatými plochami. Jelikož se jedná o obrubu, která je skrytá mezi jednotlivými povrchy, není narušen ráz zahrady. S obrubou se snadno manipuluje, jednoduše se instaluje, výhodou je její dlouhá životnost a taktéž umožňuje snadnější údržbu zahrady.
- Ocelová lana jako konstrukce pro popnutí popínavými rostlinami. Jelikož jsou pro Rudolfské pozdně renesanční a manýristické zahrady typické drobné stavby, jako například loubí, altány atd., ocelová lanka mohou hmotově vytvořit takovéto konstrukce v prostoru, po kterých se budou rostliny pnout.

Další novodobé postupy a technologie, které se uplatní při obnově některých Rudolfských zahrad, budou zvoleny po konzultaci s odbornými firmami, jakožto zhotoviteli. Jedná se např. o technologie pro vodní prvky v Rudolfských zahradách, o instalaci automatického závlahového systému, apod.

5.5.1.3. Postupy možné pro renovaci Rudolfských zahrad

Třetím z dílčích cílů předkládané doktorské disertační práce je stanovit možné postupy pro renovaci historických zahrad v současných podmínkách, které budou sloužit v památkové praxi ochrany historických zahrad.

Jelikož se pro pozdně renesanční a manýristické Rudolfské zahrady nedochovalo dostatečné množství archivních materiálů, které by popisovaly stav a podobu zahrady, nelze pro obnovu tohoto typu zahrad použít proces rekonstrukce. Na základě sebraných informací o konkrétní zahradě a informací z archivních dokumentů lze vybrat vhodný způsob obnovy takovéto historické zahrady. Pro obnovu historických zahrad v současných podmínkách na příkladech historických zahrad spojených s rudolfskou dobou, které budou sloužit v památkové praxi ochrany historických zahrad se nabízí následující formy obnovy:

- Rehabilitace zahrady.
- Reminiscence zahrady na renesanční téma.
- Restituce zahrady s odstraněním nežádoucích prvků novodobých úprav.
- Revitalizace zeleně každé takové zahrady.

5.5.1.4. Plán péče a managementu Rudolfských zahrad

Čtvrtým z dílčích cílů předkládané doktorské disertační práce je vytvořit plán péče a managementu historických zahrad, které jsou spojeny s rudolfskou dobou.

Plán péče se odvíjí od jednotlivých obnovených biotických, technických a uměleckých prvků. Jedná se o periodicky se opakující činnosti, které uchovávají zahradu v požadovaném stavu a stylu. Péči o obnovenou památku zahradního umění Rudolfského období lze rozdělit podle intenzity provedení jednotlivých činností údržby a péče na optimální, standardní a technologické minimum. V každém případě musí být ale péče kontinuální a dostatečná.

Základem managementu zahrady je vymezení limitů obnovené pozdně renesanční a manýristické Rudolfské zahrady. Tyto limity udávají hranice zranitelnosti památky zahradního umění. Jsou jimi:

- Finanční prostředky na zajištění obnovy a posléze údržby obnovené historické zahrady. Vytvoření finanční strategie, s čímž souvisí také nastavení vhodného marketingu zahrady.
- Personální zdroje na zabezpečení péče o obnovenou památku zahradního umění a zajištění náplně programu zahrady.
- Program zahrady, který neohrozí únosnost obnovené památky zahradního umění, ale naopak poskytne návštěvníkům požitky (umělecký, z pochopení, z rekreace). Naprogramování pohybu návštěvníků a jejich aktivit pomůžou ke vhodnému a únosnému využívání historické zahrady.

V rámci managementu obnovené zahrady se dále v samotné zahradě musí identifikovat hmotné i nehmotné památkové hodnoty určitých časových období – tyto hodnoty je nutné obnovit a nadále jim poskytovat zvýšenou ochranu, neboť to jsou právě ty určující prvky dosvědčující svojí dobu a kulturní dědictví národa.

5.5.2. Ověření zahradně-architektonických úprav Rudolfínských zahrad

V rámci této kapitoly jsou ověřeny dílčí výsledky předkládané doktorské disertační práce. Jednotlivé definované zahradně-architektonické úpravy pro obnovu Rudolfínských zahrad jsou aplikovány na ostatních příkladech Rudolfínských zahrad z modelového souboru, tedy na zahradu u zámku v Poděbradech, v Lysé nad Labem a Přerově nad Labem, a to za dodržení jednotlivých principů vymezených v kapitole 5.5.1. **Zobecnění zahradně-architektonických úprav Rudolfínských zahrad.**

5.5.2.1. Poděbrady

Zámek Poděbrady je hodnotnou národní kulturní památkou regionálního významu spadající do okresu Nymburk, do Středočeského kraje. Původní středověký hrad byl přestavěn na renesanční zámek, který byl později barokně upraven. Na východní straně zámeckého areálu se rozkládá zámecká zahrada obehnaná zdí, jak je vidět na **Obrázku 54**. V současné době je v poděbradském zámku umístěno muzeum a sídlí zde Ústav jazykové a odborné přípravy zahraničních studentů Univerzity Karlovy. Zahrada není přístupná veřejnosti. Je téměř nevyužívána – využití uplatňuje v letních měsících coby letní kino anebo v sezóně pro konání svatebních obřadů.

Dobové vyobrazení zahrady nebylo v archivních materiálech nalezeno. **Obrázek 53** znázorňuje zámecký areál s náznakově zachycenou zahradou na mapách stabilního katastru z roku 1842. Současný stav zahrady je zdokumentován fotografiemi, které jsou přiloženy k této práci jako příloha (viz **Příloha 2 – Fotodokumentace Poděbrady**). Fotodokumentace byla pořízena v září 2016. Jak je patrné, zahrada je v současnosti v zanedbaném stavu s nízkou intenzitou péče. Stopy současné koncepce zahrady jsou v půdoryse obrysově naznačeny pomocí betonových obrubníků, díky nimž je patrná pravidelná cestní síť. V zahradě se nachází monumentální betonové schodiště, dva altánky a parkový mobiliář. Výzdoba zahrady je realizována prostřednictvím květníků s květinovou výzdobou, plastiky lva a kamenného pomníčku. V rámci ověření zahradně-architektonických úprav navržených pro Rudolfínské zahrady jsou pro tuto zahradu doporučena opatření týkající se obnovy této památky zahradního umění vycházejících z principů obnovy Rudolfínských zahrad.

Obrázek 54 Zámek v Poděbradech (mapy.cz)

Obrázek 53 Zámek v Poděbradech na mapě stabilního katastru (archivnimapy.cz)

Během procesu obnovy zahrady v Poděbradech se musí respektovat jednotlivé principy, které byly stanoveny v kapitole 5.5.1. **Zobecnění zahradně-architektonických úprav Rudolfinských zahrad na základě literární rešerše a rozboru modelového objektu zámecké zahrady v Brandýse nad Labem.** Jedná se tedy o respektování vazby mezi zámkem a zahradou, kdy se zahrada nachází v bočním umístění od zámku, tak jak je to typické u nás pro postavení renesanční zámek a zahrada. Dále respektovat zahradu jako umělecké dílo, které tvoří architektonická a vegetační kompozice a oba dva typy elementů, které tuto kompozici skládají, tedy biotické a abiotické, by měly být ve společné harmonii a v souladu s pravidelnou koncepcí zahrady. Z důvodu absence dobových historických materiálů, které by vyobrazovaly původní renesanční koncepci zahrady u zámku v Poděbradech, je nutné vybrat adekvátní proces obnovy zahradní kompozice této památky zahradního umění. Vzhledem k renesančnímu charakteru stavby zámku a dispozicí zahrady a její poloze je žádoucí obnovit zahradu v duchu renesančního cítění. Jelikož zahrada nenabývá větší důležitosti, nabízí se pouze očištění takovéto památky zahradního umění od nevhodných novodobých prvků za využití procesu restituace zahrady. Další proces obnovy, ke kterému musí v zahradě dojít je proces revitalizace zeleně.

Jelikož nelze upřednostňovat jedno vývojové období památek zahradního umění nad druhým, je nutné v zahradě identifikovat hodnotné prvky a zařadit je do příslušné epochy vývoje zahradního umění. Zahrada v Poděbradech je těchto prvků zbavena. Hodnotné architektonické detaily se nachází v ohradní zdi s nikami a okny, která zahradu obklopuje při jižní, východní a severní hranici. Ze západu je hranice vymezena budovami patřícími do zámeckého komplexu. Jako hodnotný prvek zahrady lze taktéž označit její terén, který nabízí více variant řešení. Terén zahrady je rovina, pouze při východní zdi se zvedá úzká terasa. Po eliminaci betonových schodišť a obrubníků lze terén srovnat anebo podpořit stávající terasu novým vhodným schodištěm a opěrnou zídou.

Na druhé straně je taktéž nutné definovat prvky s nízkou uměleckou a architektonickou hodnotou, které byly do zahrady „přidány“. Těmito prvky zahrada v Poděbradech disponuje. Jsou jimi betonové konstrukce (obrubníky, schodiště, dlažba) a živicové plochy, a taktéž nevzhledný plechový altán nacházející se v zahradě.

Dále z principů vyplývá, že při obohacování zahrady o nové prvky se musí dbát na to, aby tyto prvky měly novodobý výraz a jejich zařazení do moderní doby bylo jednoznačné. Pro zahradu v Poděbradech se nabízí umístění altánů či loubí, případně vodních prvků – v závislosti na východisku, jaké se využije pro obnovu zahrady – tedy na tom zda obnova zahrady bude minimální, standardní či optimální. Při případné aplikaci takových prvků do zahrady v Poděbradech se musí dbát na to, aby byly zkonstruovány z kvalitních materiálů a disponovaly uměleckou hodnotou. Stejně tak vytváření nových povrchů v zahradě se musí držet zásad principů, a to v tom, aby byly využity kvalitní materiály, ať autentické anebo novodobé. Cestní síť je patrná v terénu. Jedná se o pravoúhlu pravidelnou koncepci cesty protínající zahradu, avšak v některých místech je zjevné upravení vedení cesty na živicový plac. Vhodné je nové pravidelné trasování cesty a osazení cest novými obrubami a jejich zapískování, případně vytvoření mlatového povrchu. V zahradě jsou stávající rozvody elektřiny. Stejně tak je zahrada vybavena mobiliářem, který by bylo vhodné vyměnit za novodobější. Ostatní technické prvky a umělecká výzdoba vzhledem k významnosti zahrady nebude obnovována.

Jak již bylo zmíněno výše, v zahradě v Poděbradech je nutná revitalizace zeleně. V zahradě se nachází především domácí druhy dřevin korespondující se sortimentem renesančních a manýristických zahrad (případně barokním - *Aesculus hippocastanum*), avšak najde se zde také sortiment okrasných parkových rostlin, které nepůsobí autenticky (*Viburnum x pragense*, *Cotoneaster* sp., *Pelargonium peltatum* pěstované v květnících, aj.). Vhodné je zaměnění těchto druhů za druhy ze sortimentu Rudolfských zahrad.

Samozřejmostí vyplývající z jednotlivých principů je péče o obnovenou historickou zahradu, a to v dostatečné míře a kvalitě. Plán péče se v tomto případě bude odvíjet od jednotlivých prvků, které v rámci obnovy zahrady budou v zahradě umístěny. Jedná se o cyklicky se opakující udržovací péči o obnovenou zahradu. V rámci managementu zahrady by měly být nalezeny finanční zdroje, díky kterým k obnově zahrady a její údržbě dojde, potom personální zajištění, které bude toto zabezpečovat. V zahradě by měl probíhat adekvátní program hodící se do prostředí památky zahradního umění.

Závěrem lze říci, že na základě jednotlivých principů, které byly stanoveny v kapitole 5.5.1. **Zobecnění zahradně-architektonických úprav Rudolfských zahrad** lze aplikovat zahradně-architektonické úpravy pro obnovu Rudolfských zahrad, které byly definovány na příkladu obnovy historické zahrady v Brandýse nad Labem.

5.5.2.2. Lysá nad Labem

Zámek Lysá nad Labem je hodnotnou národní kulturní památkou regionálního významu s poškozením mírného rozsahu spadající do okresu Nymburk, do Středočeského kraje. Původní středověký hrad byl v 16. století přestavěn na renesanční zámek, který byl v 17. a 18. století barokně přestavěn za Františka hraběte Antonína Šporka. V 19. století byla provedena klasicistní přestavba. V 18. století byla vybudována barokní zahrada s bohatou sochařskou výzdobou, jak je vidět na **Obrázku 55**. V 19. století byla zahrada rozšířena o krajinářský park. V současné době je zámek využíván jako domov důchodců, proto není zpřístupněn veřejnosti. Zámecký park je veřejnosti

Obrázek 55 Zámek v Lysé nad Labem (mapy.cz)

zdarma otevřen v otevíracích hodinách. Návštěvnícký režim parku se řídí návštěvním řádem. Dobové vyobrazení zahrady nebylo v archivních materiálech nalezeno. **Obrázek 56** znázorňuje zámecký areál s náznakově zachycenou zahradou na mapách stabilního katastru z roku 1842.

Současný stav je zdokumentován fotografiemi, které jsou přiloženy k této práci jako příloha (viz **Příloha 3 – Fotodokumentace Lysá nad Labem**). Fotodokumentace byla pořízena v září 2016. Jak je z fotodokumentace patrné, zahrada není v současné době v příliš dobré kondici. Vyskytují se habrové špalíry s přestárlými jedinci habrů, které se postupně rozpadají v důsledku výpadku rostlin. Další co zahradu sužuje, je dešťová eroze. Dále je také z fotodokumentace vidět barokní koncepcí zahrady s barokní výzdobou ve formě soch a váz.

Během procesu obnovy zahrady v Lysé nad Labem se taktéž musí respektovat jednotlivé principy, které byly stanoveny v kapitole 5.5.1. Zobecnění zahradně-architektonických úprav Rudolfínských zahrad na základě literární rešerše a rozboru modelového objektu zámecké zahrady v Brandýse nad Labem.

Postavení a zámku zahrady je opět postranní, což je jedním z determinačních prvků renesančních zahrad u nás. Z důvodu absence dobových historických materiálů, které by vyobrazovaly původní renesanční koncepci zahrady u zámku v Lysé na Labem a vzhledem k současné barokní podobě této zahrady, je nutné vybrat adekvátní proces obnovy zahradní kompozice této památky zahradního umění. Jak je

Obrázek 56 Zámek v Lysé nad Labem na mapě stabilního katastru (archivnimapy.cz)

uvedeno v jednom z principů obnovy zahrad z Rudolfínského období, nelze upřednostňovat jedno vývojové období zahrady před druhým, je tedy žádoucí zachovat barokní zahradu na renesanční koncepci včetně jejich hodnotných determinačních prvků. Na druhé straně disponuje zahrada také slabými stránkami, mezi něž patří rozpadlé habrové špalíry, přestálé dřeviny, špatný stav cest, nejednotný mobiliář a různé altánky, chaty, plechové stánky. Nabízí se tedy kompletní obnova stříhaných živých stěn z *Carpinus betulus* a ošetření stávajících stromů, případně výsadba stromů nových. Dále by bylo vhodné upravit cesty, vybudovat protierozní systém v podobě odvodňovacích kanálků, povrchy cest zapískovat či vytvořit mlatové povrchy a cesty a jiné zpevněné plochy osadit skrytými obrubníky. Dále by bylo vhodné provést asanaci nevhodných staveb v zahradě a vybavení zahrady jednotným mobiliářem. Ovšem záleží na východisku, jaké se zvolí pro obnovu zahrady – tedy na tom zda obnova zahrady bude minimální, standardní či optimální.

Jak je patrné, současná podoba zahrady je barokního charakteru. Jelikož se jedná o velmi hodnotné dílo krajinářské architektury, je nutné jej zachovat příštím generacím v jeho barokním pojetí. Program zahrady v Lysé nad Labem je nastaven především jako rekreační a odpočinkový, jelikož zahradu využívají převážně klienti domova důchodců a jejich návštěvy.

Závěrem lze říci, že na základě jednotlivých principů, které byly stanoveny v kapitole 5.5.1. Zobecnění zahradně-architektonických úprav Rudolfínských zahrad lze aplikovat zahradně-architektonické úpravy pro obnovu Rudolfínských zahrad, které byly definovány na příkladu obnovy historické zahrady v Brandýse nad Labem, avšak s ohledem na současné barokní řešení zahrady.

5.5.2.3. Přerov nad Labem

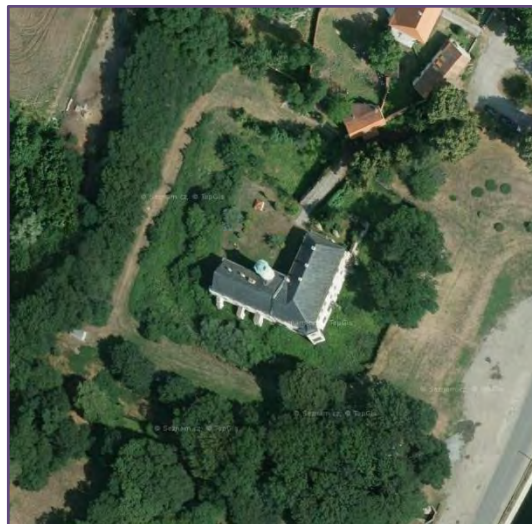
Zámek Přerov nad Labem je hodnotnou národní kulturní památkou regionálního významu s poškozením mírného rozsahu spadající do okresu Nymburk, do Středočeského kraje. Původní středověká tvrz byla v 16. století přestavěna na renesanční zámek s grafitovou výzdobou. V současnosti jsou z původní dispozice zachována dvě křídla, zámek se zahradou je obehnan vodním příkopem, jak je vidět na

Obrázku 57. Zámek je soukromým majetkem ve vlastnictví Českého rozhlasu a je dlouhodobě nepřístupný veřejnosti, což je také důvod, proč nemohla vzniknout adekvátní fotodokumentace současného stavu zámku a zahrady (viz Příloha 4 – Fotodokumentace Přerov nad Labem). V současnosti se rozhoduje o prodeji zámku. Velký zájem má Středočeský kraj, potažmo Polabské národopisné muzeu, pod jehož správou by případně zámek spadal. Dobové vyobrazení zahrady nebylo v archivních materiálech nalezeno. Obrázek 58 znázorňuje zámecký areál s náznakově zachycenou zahradou na mapách stabilního katastru z roku 1842.

Renesanční zámek má zachovanou omítku s grafitu a velkou historickou a architektonickou hodnotou. Jak lze usoudit z terénní situace, na terase za vodním příkopem bývala možná malá zahrada. Vzhledem k absenci dobových historických materiálů, které by ji vyobrazovaly, je vhodné zvolit minimální náznakovou obnovu této malé renesanční zahrady. Jelikož se po odkoupení zámku uvažuje o zpřístupnění zámku a zahrady, nabízí se obnovení významu, funkcí a hodnot tohoto zanedbatelného objektu zeleně za využití procesu rehabilitace zahrady. V rámci rehabilitace zahrady dojde k navržení jednoduché pravidelné cestní sítě a kompartmentace zahrady za využití živých plotů. V rámci návrhu zeleně a doporučení sortimentu dojde

k ošetření stávajících porostů a eliminaci jedinců s nízkou sadovnickou hodnotou. Z technických a uměleckých prvků dojde k vybavení zahrady mobiliářem, případně dalšími uměleckými prvky soudobého vzhledu. Plán péče se i v tomto případě bude odvíjet od jednotlivých prvků, které v rámci obnovy zahrady budou v zahradě umístěny. Jedná se o cyklicky se opakující udržovací péči o obnovenou zahradu. V rámci managementu zahrady by měly být nalezeny finanční zdroje, díky kterým k obnově zahrady a její údržbě dojde, potom personální zajištění, které bude toto zabezpečovat. V zahradě by měl probíhat adekvátní program hodící se do prostředí památky zahradního umění.

Závěrem lze říci, že na základě jednotlivých principů, které byly stanoveny v kapitole 5.5.1. **Zobecnění zahradně-architektonických úprav Rudolfských zahrad** lze aplikovat zahradně-architektonické úpravy pro obnovu Rudolfských zahrad, které byly definovány na příkladu obnovy historické zahrady v Brandýse nad Labem.

Obrázek 57 Zámek v Přerově nad Labem (mapy.cz)

Obrázek 58 Zámek v Přerově nad Labem na mapě stabilního katastru (archivnimapy.cz)

6. Shrnutí výsledků a diskuze

Z poznatků předkládané vědecké práce vyplývá, že každá historická zahrada jako taková je jedinečná a je na ní nutno přihlížet jako na samostatný živý organismus. Pro každou obnovovanou historickou zahradu je třeba vytvořit patřičné analýzy, které co nejdetailněji popíší charakter zahrady, její historii a vývoj a teprve na tomto základě je možné začít celý proces obnovy.

V kapitole Cíle práce a hypotézy si předkládaná disertační práce kladla za cíl **definovat zahradně-architektonické úpravy** pro obnovu zahrad vzniklých v Rudolfské době, a to na základě dosažení dílčích cílů:

1. Sortiment rostlin vhodných pro využití při obnově Rudolfských zahrad s našich soudobých podmínkách byl katalogizován a je uveden v kapitole **5.5.1.1. Katalogizace sortimentu Rudolfských zahrad**.
2. Moderní postupy a technologie byly evidovány s tím, že se jedná o stejné postupy a technologie, které se využívají i u jiných forem a objektů zeleně, a které podléhají oborovým normám, avšak s tím rozdílem, že tyto činnosti musí být při obnově historické zahrady a její péči praktikovány s vyšší mírou intenzity. Moderní postupy a technologie využitelné při obnově pozdně renesančních a manýristických zahrad Rudolfského období v kapitole **5.5.1.2. Moderní postupy a technologie pro obnovu Rudolfských zahrad**.
3. Postupy pro renovaci zahrad Rudolfského období jsou uvedeny v kapitole **5.5.1.3. Postupy možné pro renovaci Rudolfských zahrad**.
4. Plán péče a managementu Rudolfských zahrad je uveden v kapitole **5.5.1.4. Plán péče a managementu Rudolfských zahrad**.

Na základě dosažení jednotlivých dílčích cílů byly definovány principy obnovy Rudolfských zahrad (viz kapitola **5.5.1. Zobecnění zahradně-architektonických úprav Rudolfských zahrad**) a díky nim definovány zahradně-architektonické úpravy pro obnovu zahrad vzniklých v Rudolfské době:

- Obnova kompozice zahrady na základě archivních dokumentů či obecně známých principů se zachováním mnohvrstevnatosti a s ohledem na současné a plánované využívání zahrady
- Přesné definování hranic Rudolfských zahrad a jejich oplocení, jakožto jednoho z atributů pozdně renesančních a manýristických zahrad.
- Modelace terénu Rudolfské zahrady za preference rovinného, případně terasovitého řešení, kdy terénní rozdíly jsou překonávány schodišti, případně rampami.
- Trasování cestní sítě a umístění dalších technických a uměleckých prvků za sjednocení používaných materiálů a vyvarování se materiálů s nízkou kvalitou a životností
- Aplikace původního sortimentu rostlin na základě archivních dokumentů či obecně známých pěstovaných rostlinných druhů anebo aplikace novodobého sortimentu rostlin s ohledem na jeho estetické charakteristiky
- Definice programu obnovené Rudolfské zahrady a jejího využívání.
- Návrh managementu zahrady a plánu péče o biotickou a abiotickou složku Rudolfské zahrady

Renesance na našem území měla svoje projevy, které se dají srovnat s projevy renesance v jižní či západní Evropě. Ať na poli architektonickém, sochařském či malířském, v období renesance vznikly v Čechách kvalitní umělecká díla, které obdivuje celý svět. Mimo to se v období renesance taktéž rozmohla činnost spojená s výstavbou či přestavbou zámků a u jednotlivých sídel se zakládaly okázalé reprezentativní zahrady. K rozvoji renesančních zahrad v Čechách docházelo převážně v první polovině 16. století, kdy na český trůn usedá císař Rudolf II.

Památky zahradního umění jsou specifickým druhem umění, které taktéž dokládají vývoj naší společnosti a podávají svědectví o vkusu své doby, ve které vznikaly. Např. Pejchal (2010) zdůrazňuje, že důležitost obnovy památek zahradního umění spočívá především v zachování cenných děl vytvořených našimi předky v co nejautentičtější podobě pro následující generace

Vzhledem k historickým událostem, které se na našem území odehrály, renesanční historické zahrady na našem území téměř zanikly anebo byly později obnoveny jako barokní díla či krajinářské parky. Většina těchto zahrad je v současné době ve velmi neutěšené situaci a nabízí se proces obnovy těchto památek zahradního umění. Ovšem vzhledem k náročnosti celého procesu obnovy (jak finančnímu, tak také personálnímu), většina projektů na obnovu těchto zahrad končí v archivech Památkových ústavů a památky zahradního umění chátrají v terénu dál. Nicméně jejich obnova je důležitá z hlediska pochopení historie a zachování kulturního dědictví.

Obnova památky zahradního umění

Obnova historických zahrad je velice složitým činem v oboru zahradní a krajinné architektury. Je třeba k úkolu přistupovat komplexně, řešit jej z hlediska zásad památkové péče, z hlediska estetického, biologického a technického. Často si tyto zásady odporují a je nutné najít mezi nimi kompromis.

Obnova památek zahradního umění počinem, který má své kladné i záporné stránky. Když se obnoví taková památka zahradního umění, dojde k rozvoji cestovního ruchu, tedy vyšší návštěvnosti takového památkového objektu. To může vést k dalším kladům, jako je finanční soběstačnost, zvýšení počtu pracovních míst a posléze i zvýšení ekonomické úrovně tamějšího obyvatelstva. Také se ale na druhou stranu zvýší počet návštěvníků takové památky zahradního umění, zahrada ztratí svoji intimitu, místní obyvatelé přijdou o klidné místo pro odpočinek a otázkou je, jaká je únosnost takové obnovené historické zahrady.

Ovšem při obnově památky je nutné respektovat současné problémy a charakteristiky daného místa, ve kterém se památka zahradního umění nachází a společnosti, která danou památku zahradního umění využívá. Day (2002) uvádí, že každé místo je tvořeno minulostí, ovlivňováno přítomností a inspirováno budoucností. Obnova zahrad má tedy vycházet z historie a z historických materiálů, které dokládají její původní koncepci, ale má se taktéž zabývat současným i budoucím využíváním této zahrady. Funkce zahrad v rudolfínské době byla zaměřena na uspokojování potřeb a projev reprezentativnosti úzké skupiny aristokratů a klérů, a z tohoto důvodu byla i struktura zahrad přizpůsobena jejich požadavkům, které jsou v současné době, kdy je většina zahrad přístupných

veřejnosti, nevyhovující a tyto požadavky nenaplnují nároky moderní společnosti na soudobé využívání těchto zahrad.

Podle jednotlivých dokumentů týkající se ochrany a obnovy historických zahrad a posléze také celých historických sídel, je nutné začlenit jednotlivé památky do souvislostí a do širšího měřítka. Ještě do nedávna byla památková ochrana soustředěna na ochranu památek, které byly vytrženy z kontextu a jejich ochrana nerespektovala širší souvislosti a přesahy do městské krajiny, které jsou součástí (Whitehand, Gu, 2010). Všechny metodiky obnovy historických zahrad mají společný základ, kterým je nutnost identifikace a zachování hodnotných prvků historické zahrady na základě pochopení celkové struktury a různých etap vývoje.

Podle Florentské charty (1982) by nemělo být upřednostňováno jedno historické vývojové období před druhým. Ondřejová (1967) však píše, že kvůli situaci, k níž došlo na území Čech, je důležité obnovit zahrady v renesanční koncepci, pokud je to možné. Vzhledem k nedostatku či úplné absenci dobových ilustrací zobrazujících Rudolfínské zahrady je možné pouze předpokládat původní renesanční koncepci této památky zahradního umění. Na základě těchto předpokladů není možné zahradu zrekonstruovat. Formu zahrady je nutné zvolit na základě množství a kvality shromážděných historických dokumentů, současného stavu zahrady a v neposlední řadě také s ohledem na budoucí využití takové obnovené památky zahradního umění. Vhodným řešením obnovy zahrady by tedy mohly být formy obnovy, které navozují pocit pozdně renesanční a manýristické zahradní kompozice, zachovávají cenné novější prvky z období baroka a historismu, které v současné době mají značnou historickou, architektonickou a uměleckou hodnotu, která dokládá vývoj naší společnosti, a navíc tyto formy obnovy umožňují očistit takovou památku zahradního umění od málo hodnotných novodobých složek. Jak již bylo psáno výše, podle Florentské charty (1982) by nemělo být upřednostňováno jedno vývojové období před druhým, tudíž nemůže být z památky zahradního umění setřena stopa jejího pozdějšího vývoje. O tom, jaký prvek bude nebo nebude v zahradě zachován a zahrada od něj bude očištěna, rozhoduje kvalita provedení tohoto prvku, jeho historické zařazení a význam. V českém prostředí byla téměř celé 20. století většina těchto památek využívána neadekvátním způsobem a tak docházelo k chátření hodnotných zahradních kompozic a k jejich obohacování o méně kvalitní a nevhodné prvky (například betonové konstrukce, živicové povrchy apod.). Do roku 1989 byla většina památek ve vlastnictví státu a tak péči o historické zahrady přebíraly státní podniky, které prováděly také jejich údržbu na minimální úrovni. Ve 20. století také vzniklo spousta návrhů na obnovu těchto zahrad s různými myšlenkami, motivy a tématy, ale žádný z těchto návrhů nebyl plně zrealizován.

Marešová a Hájek (2007) doporučují při obnově památky zahradního umění zachování principu historické zahrady, který spočívá v půdorysném uspořádání jednotlivých vegetačních prvků i prvků drobné zahradní architektury a také v neposlední řadě v Geniu Loci zahrady. Taktéž Pejchal (1995) udává, že autenticita sortimentu dřevin je pro památkovou péči ideálem, ke kterému se je možno většinou pouze více nebo méně přiblížit. Nesnadnost tohoto úkolu spočívá v obtížnosti stanovit autentický sortiment v konkrétním objektu, v existenci celé řady faktorů, vyvolávajících požadavky na změnu druhové skladby dřevin, v různém dopadu případných změn na památkovou podstatu objektu.

Sortiment rostlin

Podle pravidel estetických principů renesančních a manýristických zahrad, má být rostlinná složka těchto zahrad tvořena především stálezelenými druhy s jemnou strukturou listů, které v jižní Evropě, kolébce renesance, bez problému přezimují. Těmito druhy jsou především zimozrázy, stálezelené duby, myrty, cypřiše, vavříny, cesmíny a další keře podobného charakteru a estetického vyjádření (Pavlátová, Ehrlich, 2004). V našich podmínkách byl tento sortiment, díky klimatickým rozdílům, značně omezen. Sortiment renesančních a manýristických rostlin vyznačujících se takovou definicí představoval především zimozráz a tis, které vytvářely obruby broderií a stříhané živé ploty různých výšek. Charakteristické použití citrusů v Českých zahradách bylo díky klimatickým podmínkám taktéž vzácné a je doloženo pouze v královských zahradách. Dalším charakteristickým znakem renesančních a manýristických zahrad bylo použití květin (zejména trvalek) v geometrických polích vytvářených v broderii. Na našem území díky rozdílným klimatickým vlastnostem, a to zejména dostatkem srážek, byl v těchto pravidelných polích použit pokrov trávnikem. Rozdíly zahrad v Čechách a v Itálii určovalo tedy především rozdílné klima, neboť stavitelé těchto zahrad byli převážně Italové. Klima bylo to, co definovalo použití různé vegetace v našich renesančních a manýristických zahradách (Hájek, 2000).

Rostlinný sortiment vhodný pro obnovu historické zahrady by měl být odolný vůči současným podmínkám. Obnovená zahradní kompozice by měla využívat rostliny se stejným estetickým výrazem a využívat je k autentické formě pěstování (například živé ploty, aleje, štěpnice, popínavé rostliny na konstrukcích apod.). Tyto vegetační kompoziční prvky by měly být doplněny těmi vegetačními prvky, kterými lze původní sortiment nahradit, aniž by došlo ke ztrátě hmotového, funkčního a estetického charakteru původních výsadeb, a tím i autenticity samotného zahradního prostoru. Tyto výsadby budou odolávat soudobým ekologickým podmínkám a podmínkám místního klimatu. Důležité je každou historickou zahradu vnímat jako individuální organismus ovlivněný vnějšími vztahy na okolí a vnitřními vztahy uvnitř ohradních zdí.

Během obnovy zahrady se vždy používal sortiment rostlin, který byl ovlivněn dobou, ve které byla obnova navržena. V některých případech obnovy zahrady, kdy došlo ke změně sortimentu rostlin, charakteru výsadby a posléze charakteru celého kompozičního záměru, zahrada ztratila svou autentičnost pozdně renesanční a manýristické zahrady. Například, když byla zahrada v Brandýse nad Labem částečně obnovena v 70. letech 20. století, nebyl pro nízký živý plot využit tradiční *Buxus sempervirens*, stálezelený, s hladkou strukturou, bohatou zelenou barvou a nízkým růstem, kdežto byl použit *Ribes alpinum*, opadavý, s hrubší strukturou a robustním charakterem rostliny. Vzhledem k rozsahu použití tohoto keřového druhu, došlo ke změně zahradní kompozice, která byla rozdělena vyššími bariérami a živý plot vypadal nesouvislý, nekonzistentní a nedůvěryhodný. Dalším příkladem je použití kvetoucích parkových keřů v pozdně renesanční a manýristické Rudolfské zahradě, která nesouhlasí s autenticitou zahrady z doby Rudolfského manýrismu.

Zahrada u Brandýského zámku působí zchátralým a roztržitým dojmem. Ačkoliv se v zahradě nachází dostatek charakteristických rysů determinující prostor jako renesanční zahradu s barokními architektonickými elementy, není zahrada adekvátně využívána ani obnovována a ztrácí autenticitu, která je podle dokumentu z Nara o autenticitě (1994) determinována koncepcí, formou, použitím a funkcí

historické zahrady. Jako součást autenticity lze vnímat sortiment rostlinného materiálu. Pejchal (1995) dodává, že autenticitu památek zahradní architektury vytváří, respektive omezují, především stavební prvky živé i neživé, jejich počet a vlastnosti. Článek 12 Florentské charty (1982) udává, že rozhodnutí při výběru druhů stromů, keřů, rostlin a květin, jež mají být periodicky nahrazovány, musí zohledňovat stanovené zvyklosti, platné pro jednotlivé botanické a kulturní oblasti, ve snaze udržet, respektive s cílem vymezit, zde původně pěstované druhy. Skalický (2009) vyzdvihuje především to, že významnou roli hrají v obnovené zahradě vily Petraia geometricky vymezené záhony a plochy rámované nízko stříhanými boskety z porostů cesmíny.

Návrhy na obnovu zahrady u zámku v Brandýse nad Labem, které v minulých letech postupně vznikly, využívají především sortiment rostlin, který je ovlivněn dobou vzniku návrhu. Podle Florentské charty (1982) je udržování historické zahrady primární činností. Zahrada by měla být udržována ve vhodném prostředí a je nutné odmítnout jakoukoli změnu fyzického prostředí, které by mohlo narušit ekologickou rovnováhu. Zahrada v Brandýse nad Labem je využívána jako veřejný park, což znamená vysokou návštěvnost návštěvníků a parků, například dětské hřiště. Prostor zahrady bylo také změněno novými budovami. Z tohoto důvodu nelze autentičnost zahrady obecně vyvolat, ale pozdně renesanční a manýristickou Rudolfskou zahradu lze připomenout díky sortimentu rostlin.

Vzhledem k použitému sortimentu rostlin je zřejmé, že všichni autoři návrhů na obnovu zahrady u zámku v Brandýse nad Labem měli jiný přístup k obnově zeleně v zahradě, stejně jako ke koncepci pozdně renesanční a manýristické Rudolfské zahrady. Kvůli obohacení zahrady o kvetoucí dřeviny, jejichž původ a habitus nedodrží principy koncepce manýristické zahrady, se v zahradě vyskytují neautentické druhy dřevin. Těmito druhy jsou *Magnolia x soulangeana* vyskytující se v polích broderie, *Cotoneaster floribunda* vytvářející tvarovaný živý plot mezi střední a horní terasou a další kvetoucí parkové keře: *Syringa vulgaris*, *Philadelphus coronarius*, *Hydrangea sargentii*, *Deutzia* sp., *Weigela* sp. a růže. Například, *Magnolia x soulangeana* je druh keře pěstovaný na počátku 19. století a podle zmínek z archivů byl v Čechách poprvé vysazen v roce 1844. Stejně tak ostatní kvetoucí keře byly v Čechách vysazeny mnohem později než v období renesance a manýrismu. Všechny tyto projekty na obnovu zahrady u zámku v Brandýse nad Labem se také zabývají kaštanem jako významným samostatným stromem, který je typickým barokním determinačním stromem. Stejně tak jsou také aleje základním determinačním prvkem barokních zahrad.

Technické materiály a umělecká výzdoba

Technické prvky a umělecká výzdoba charakteristická renesanční a manýristické zahradě se na našem území v drtivé většině případů nedochovala. Z archivních materiálů a někdy taktéž ze samotného terénu zahrady lze vyčíst anebo vytušit rozvržení cestní sítě, dále terénní modelaci zahrady a drobnou zahradní architekturu. Většina staveb typických pro renesanční a manýristické zahrady (jako altány, fíkovny, oranžerie, míčovny, grotty, giardini segreti, apod.) se do dnešní doby také nedochovaly.

Oplocení a uzavření renesanční a manýristické zahrady je důležitým atributem takovýchto zahrad. Jelikož postupem času docházelo k urbanistickému vývoji osídlení v okolí zámků a zahrad, výměry

zahrad byly většinou zmenšovány a ohradní zdi se bourali. Zámecká zahrada v Brandýse nad Labem má ohradní zeď přerušovanou, v některých částech úplně chybí a je nahrazena nevhodným kovovým nebo dřevěným plotem, někde je postavena nová zeď. Ke sjednocení oplocení může být využito popínavých rostlin na trelážích, které se běžně v italských renesančních zahradách používaly (Pacáková – Hošťálková a kol., 2004)

Kupka (2006) a Pacáková – Hošťálková a kol. (2004) udávají, že z umělecké výzdoby byl důležitým prvkem v pozdně renesanční a především v manýristické zahradě vodní prvek. Vzhledem k náročnému provozování tohoto uměleckého elementu lze vodní prvky v historických zahradách hledat obtížně. Stejně tak nákladná oprava vodovodního systému a kanalizace v jednotlivých památkách zahradního umění nepřispěje k jejich plnému návratu do kompozice obnovené zahrady. Jako soudobou aplikaci do památek zahradního umění v rámci procesu obnovy zahrady lze využít např. pítka pro ptáky, která se plní dešťovou vodou. Tím se navrátí nejenom vodní živel, ale také život v podobě ptactva do renesanční a manýristické zahradní kompozice. Dobalová (2009) navíc uvádí, že jedním z principů renesančních zahrad je sochařská výzdoba. Na rozdíl od rostlin, které jsou omezené životním cyklem, bývají sochy v historických zahradách většinou původním prvkem. V zahradě v Brandýse nad Labem se sochařská výzdoba v zahradě nedochovala.

Jak již bylo psáno výše, podle dokumentu z Nara o autenticitě (1994) je autentičnost zahrady dána mimo jiné užitými materiály a hmotami. Použité materiály v modelových Rudolfských zahradách, byly ovlivněny dobou a finančními možnostmi doby, ve které byly použity. Konstrukční materiály by v těchto prostorách měly být autentické, ať materiálově, tak také vzhledově. Moderní technologie umožňují konstruovat technické prvky, které mohou být využívány moderní společností a mohou být označovány za stabilní a dlouhodobé. Pejchal (1995) udává, že cílem památkové péče je zachovat od předků zděděná umělecká díla pro následující generace. K památce a jejím tvůrcům se musí přistupovat s dostatečným respektem a vyvarovat se především nesprávně chápaného tvůrčího přístupu. Specifikem památek zahradní architektury je omezená délka života jejich základního prvku – rostlin.

Novodobé technické a umělecké prvky, které se budou nově umisťovat do zahrady, nesmí narušit či dokonce znehodnotit stopy původní kompozice zahrady. Jelikož k renesanční a především manýristické zahradě umělecký výzdoba neodmyslitelně patří, je vhodné ji těchto zahrad vracet, avšak za citlivého využití materiálů (přednost je dána tradičním materiálům) a designu.

Management obnovené památky zahradního umění

Autoři Watkins a Wright (2007) publikovali The Conservation Management Plan – pracovní postup obnovy památky zahradní architektury řešící i finanční strategii a následnou správu. Jak autoři uvádějí, nutný je komplexní přístup k udržení památky zahradního umění, tedy plánovaná údržba a rozvoj historických zahrad a parků. Jejich doporučený postup se skládá ze tří základních, na sebe navazujících, procesů: vyhodnocení – plánování – realizace. Důležitá je tedy důsledná analýza stávajících biotických a abiotických prvků, dále vytvoření detailního plánu a následná kvalita provedení návrhu.

Mezinárodní charta ICOMOS o Kulturním turismu (1999) respektuje zvyšující se kulturní turismus a tedy i využívání zahrady, ale dále říká, že v každém případě je nutné respektovat dědictví a přihlížet k hranicím využitelnosti daného objektu. Zahrada u brandýského zámku je neadekvátně využita – slouží jako městský park, do kterého mohou vstupovat návštěvníci i se psy. V zahradě se nachází mimo jiné i dětské hřiště. Řízení programu zahrady a její návštěvnosti se může zajistit například zřízením prohlídkové trasy obnovené památky zahradního umění s průvodcem a adekvátním výkladem a zavedením poplatku za vstup. Tím lze získat i finanční obnos na zajištění údržby památky zahradního umění. Program zahrady a jednotlivé aktivity lze také řídit vybavením mobiliářem. Například, v zahradě v Brandýse nad Labem v terasovité části zahrady bude program čistě edukativní (bude informovat návštěvníky o vrcholně renesanční a manýristické zahradní kompozici), v prostoru štěpnice bude programovou náplní edukace a především rekreace (bude informovat návštěvníky o součásti štěpnici, jakožto součásti zahradní kompozice a dále bude poskytovat návštěvníkům prostor pro rekreaci a hru).

Podle Florentské charty (1982) je údržba historických zahrad prvořadou činností a zahrada musí být udržována ve vhodném prostředí, a je třeba odmítnout jakoukoliv změnu fyzikálního prostředí, která narušuje ekologickou rovnováhu. Zahrada u brandýského zámku by teda měla být očištěna od nehodnotných prvků, které se v současnosti v jejím areálu nacházejí – dětské hřiště, nebezpečné či neperspektivní vegetační prvky s nízkou kompoziční hodnotou, rozpadlé betonové prvky a měly by být jasně definovány hranice této historické zahrady (v současnosti chybí plot u budov PedF UK). Není zcela nevhodné vracet zahradu do „původní podoby“, a to jak z důvodů nákladného managementu, tak také z důvodu jiných nároků na využívání takovýchto zahrad.

7. Závěry a doporučení

H₀: Existují zahradně-architektonické úpravy, které umožní zachovat původní charakter a estetické vyjádření rudolfínských zahrad, uzpůsobit je k užívání širokou veřejností a charakterizovat metody pro obnovu těchto zahrad tak, aby vyhovovaly ustanovením mezinárodních smluv, památkové péči a užití moderní společností.

Hypotéza, o kterou se předkládaná doktorská disertační práce opírá, byla v rámci předkládané doktorské disertační práce prověřena probádáním současného stavu problematiky a vytvořením literární rešerše a dále byla ověřena aplikací výsledků výzkumu do zbývajících zahrad z modelového souboru Rudolfínských zahrad. Na základě tohoto výzkumu lze konstatovat, že hypotéza byla **potvrzena** avšak s ohledem na každou zahradu jako na individuální živý organismus s vlastními specifiky a atributy a vlastním vývojem

Vzhledem k absenci dostatku dobových materiálů vyobrazující zahrady Rudolfínského období není možné v případě obnovy těchto památek zahradního umění použít proces rekonstrukce zahrady, ale jako vhodným řešením se jeví obnovit zahradu v duchu reminiscence cenné pozdně renesanční a manýristické zahrady se zachováním hodnotných architektonických či zahradně-architektonických prvků z různých etap vývoje jednotlivých zahrad. Tato forma obnovy se týká samotného kompozičního uspořádání zahrady, které je možné vytušit z archeologických nálezů v zahradě. Možným zjednodušením a zobecněním může být fakt, že autenticita zahrady se neopírá o jednotlivé detaily zahrady, ale spíše o celkovou kompozici těchto prvků utvářející historický zahradní prostor.

Stěžejním tématem předkládané doktorské disertační práce je sortiment rostlin aplikovatelný do prostředí památek zahradního umění pocházející z Rudolfínského období, tedy z období pozdní renesance a manýrismu na našem území. Zbývajícím tématům, kterými jsou postupy obnovy, využití technologií a postupů při obnově historických zahrad a nastavení managementu obnovené historické zahrady, se předkládaná doktorská disertační práce věnuje pouze okrajově tak, aby bylo možné dosáhnout stanovených cílů. Na základě tohoto je možné pokračovat ve výzkumu zahradně-architektonických úprav Rudolfínských zahrad, které se budou věnovat zbývajícím tématům.

Přínosem předkládané doktorské disertační práce je aktuálnost tématu, kterému se věnuje a dále samotné charakterizování jednotlivých zahradně-architektonických úprav, které lze v praxi obnovy historických zahrad z Rudolfínského umění využít. Za přínos lze také považovat aplikaci a ověření nových metodik v oblasti ochrany a obnovy památek zahradního umění, které daly za vznik komplexní metodice pro analýzu památek zahradního umění uveřejněné v předkládané doktorské disertační práci. Přínosem jsou jistě také výsledky práce, především seznam rostlin využitelných pro obnovu památek zahradního umění Rudolfínských zahrad a definované zahradně-architektonické úpravy Rudolfínských zahrad.

8. Seznam použitých informačních zdrojů

1. Alberti, L.B. 1956. Deset knih o stavitelství. Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění. Praha. Překlad Otoupalík, A. 452 s.;
2. Andrade, I. 2008. Construção e desconstrução do conceito de jardim histórico. *Risco*. 8(2). P 138 – 144, ISSN:1984-4506;
3. Añon, C. 1993 El jardín histórico: Notas para una metodología previa al proyecto de recuperación. In: *Jardins et sites historiques*. ICOMOS-IFLA. Madrid. España. p. 312 – 325. ISBN: 84-87111-38-6;
4. Bašeová, O. 1998. Historické zahrady v České republice a jejich ochrana. In: Pavlík, M. (ed.) *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*. ČVUT. Praha. s. 261 - 266. ISBN: 8001017974;
5. Beranová, M., Kubačák, A. 2010. *Dějiny zemědělství v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Libri. Praha. 432 s. ISBN: 978-80-7277-113-4;
6. Bernhard, M. 1996. *Universální lexikon umění*. Grafoprint-Neubert. Praha. 491 s. ISBN: 80-85785-46-3.
7. van den Berg, A. E., van Winsum-Westra, M. 2010. Manicured, romantic, or wild? The relation between need for structure and preferences for garden style. *Urban Forestry & Urban Greening*. Volume 9, Issue 3, Pages 179 – 186.
8. Blažíček, O. J. 1962. *Slovník památkové péče: Terminologie, morfologie, organizace*. Sportovní a turistické nakladatelství. Praha. 239 s.;
9. Boccaccio, G. 2013. *Dekameron*. Překlad Radovan Krátký. 1. vydání. Rebo. 192 s. ISBN: 978-80-255-0762-9;
10. Briffa, K., R., Jones, P.,D., Vogel, R., B., Schweingruber, F., H., Baillie, M., G., L., Shiyatov, S., G., Vaganov, E., A. 1999. European Tree Rings and climate in the 16th century. *Earth and environmental science*. 43 (1). 151 – 168.;
11. Bucher, W. 1996. *Dictionary of Buildings Preservation*. John Wiley & Sons, Inc. New York. p. 526. ISBN: 0471144134;
12. Capra, C., Chittolini, G., Peruta, F. 1992. *La Storia dal Trecento alla metà del Seicento*. Le Monnier. Firenze, p.610, ISBN: 978-8-800-45142-0;
13. Carvalho, R., Castel-Branco, C., Ribeiro, J. 2002. In Castel-Branco, C. (ed.) *Jardins som História*. Jardins do Palácio dos Marques de Fronteira. Lisboa. Edições Inapa. P. 178. ISBN: 9789727970322;
14. Carvalho, P., Silva, S. 2013. Os jardins históricos: da dimensão patrimonial ao seu potencial turístico. *Turismo & Sociedade*. Curitiba. 6(3). P 605 – 625. ISSN: 1983-5442;
15. Castel-Branco, C. 2002. *Jardins históricos. Poesia atrás Muros*. Coleção Símbolos e Testemunhos Portugueses. Lisboa. Edições Inapa;
16. Castel-Branco, C. 2010. *A água nos jardins portugueses*. Associação Portuguesa dos Jardins e Sítios Históricos. Lisboa. P. 151. ISBN: 978-989-8410-08-5;
17. Conan, M. 2009. Gardens and landscapes: at the hinge of tangible and intangible heritage. In: *Intangible Heritage Embodied*. Springer sciences + Business media. New York. p. 214. ISBN: 978-1-4419-0071-5;
18. Cooper, D.E. 2006. *A Philosophy of Gardens*. Oxford University Press. Oxford. p.184. ISBN: 978-0-19-929034-5;
19. Cragoe, C.D. 2008. *Abeceda architektury. Průvodce základními pojmy a stavebními slohy*. Slovart s.r.o. Praha. 256 s. ISBN: 978-80-43910-74-7;
20. Culek, M. 1996. *Biogeografické členění České republiky*. Enigma. Praha. 347 s. ISBN: 80-85368-80-3;
21. Day, Ch. 2002. *Spirit and Place*. MPG Books publ. Oxford. 273 s. ISBN: 0-7506-5359-0;

22. Dawson, P. 2011. A Handbook for Horticultural Students. Dawson. Hampshire. p. 517. ISBN: 0-9525911-1-1;
23. Dabalová, S. 2009. Zahrady Rudolfa II. Jejich vznik a vývoj. Artefactum, Ústav dějin umění AV ČR. Praha. 351 s. ISBN: 978-80-86890-25-8;
24. Dokoupil, Z., Neumann, P., Riedl, D., Veselý, I. 1957. Historické zahrady v Čechách a na Moravě. Nakladatelství československých výtvarných umělců. Praha. 191 s.;
25. Dreija, K. 2012. Historic Gardens and Parks: Challenges of development in the context of relevant regulations, definitios and terminology. Science: Future of Lithuania. Vol. 4, Issue 2, p. 167 – 175, ISSN: 2029-2341;
26. Eco, U. 2005. Dějiny krásy. Argo. Praha. 440 s. ISBN: 978-80-7203-677-7;
27. Eco, U. 2007. Dějiny ošklivosti. Argo. Praha. 455 s. ISBN: 978-80-7203-893-0;
28. European Environment Agency. 2005. The european environment. State and outlook 2005. Copenhagen. p. 570; ISBN: 92-9167-776-0;
29. Evans, R. J. W. 1973. Rudolf II and His World. Oxford University Press. Oxford. 336 p. ISBN: 978-0198225164;
30. Fagan, B. 2001. the Little Ice Age:How Climate Made History 1300 – 1850. Basic Books; 1 edition. p. 272. ISBN: 978-0465022724;
31. Feliú, C.A. 2003. In Culture and Nature. International legislative texts referring to the safeguard of natural and cultural heritage. Leo S. Olschki. Firenze. p.428. ISBN: 8822251288;
32. Ferrão, J. M. 1998. História da Arte. Vol 12. Didáctica Editora. Lisboa. ISBN: 978-97-26503-75-0;
33. Fučíková, E. 1989. Malířství a sochařství na dvoře Rudolfa II. v Praze. Dějiny českého výtvarného umění II/1. Od počátku do závěru baroka. Academia. Praha. 390 s. ISBN: 80-200-0069-0;
34. Gustavsson, R., Peterson, A. 2003. Authenticity in landscape conservation and management – the importance of the local context in Palang, H., Fry, C. 2003. Landscape Interfaces: Cultural Heritage in Changing Landscapes. The Netherlands: Kluwer Academic Publishers. P. 406. ISBN: 1-4020-1437-6;
35. Hájek, V. 2002. Architektura: klíč k architektonickým slohům. Grada Publishing. Praha. 232 s. ISBN: 80-7169-722-2;
36. Hart, V. 1994. Art and Magic in the Court of the Stuarts. London, Routledge. p. 248. ISBN: 978-0-415-09031-5;
37. Hausenblasová, J., Šroněk, M. 1997. Urbus aurea. Prague of Emperor Rudolf II. = Praha císaře Rudolfa II. Praha: Gallery. 254 s. ISBN? 80-86010-02-3;
38. Hendrych, J. 2005. Tvorba krajiny a zahrad – Historické zahrady, parky a krajina jako významné prvky kulturní krajiny; jejich proměny, hodnoty, význam a ochrana. ČVUT. Praha. 199 s. ISBN: 80-01-03163-2;
39. Hendrych, J. 2007. Strom a květina - součást života. VÚKOZ Průhonice. Průhonice. 4 s. ISBN: 9788085116526;
40. Hendrych, J. 2008. Proměny klimatu a udržitelné plánování městské a příměstské krajiny. In: Acta Pruhoniana 90: 5-9. VÚKOZ. Průhonice. ISBN: 978-80-85116-64-9;
41. Hendrych, J., Kupka, J., Vorel, I., Líčeníková, M. 2011. Slavné zahrady a parky Středočeského kraje. Foibos. Praha. 239 s. ISBN: 978-80-87073-36-0;
42. Herout, J. 2002. Staletí kolem nás. Přehled stavebních slohů. Paseka. Praha. 392 s. ISBN: 80-7185-389-5;
43. Horová, L., Hora, D. 2002. Rekonstrukce zámecké zahrady v Brandýse nad Labem. Studie zahradní úpravy. Textová část A.;
44. Höcker, Ch. 2004. Architektura. Malá encyklopedie. Computer Press. Brno. 191 s. ISBN: 80-251-0285-8;
45. Hurych, V. a kol. 1984. Sadovnictví I. Státní zemědělské nakladatelství. Praha. 392 s. ISBN: -;

46. Huthová, A.C., Hoffmann, T.R. 2006. Jak je poznáme, umění renesance. Euromedia Group. Praha. 128 s. ISBN: 80-242-1723-6;
47. Impelluso, L. 2005. Giardini, orti e labirinti. I dizionari dell'arte. Mondadori Electa. Milano. P. 381. ISBN: 978-88-3703526;
48. Janáček, J. 2003. Rudolf II a jeho doba. 3. vydání Praha. Paseka. Litomyšl. 564 s. ISBN: 80-7185-611-8;
49. Jančo, M. 2009. Historické zahrady a parky a jejich obnova z pohledu zahradního archeologického výzkumu. Pragensia roč. 69. č. 5. Praha. 13 s.;
50. Jellicoe, S., Jellicoe G. 1995, Landscape of man. Thames & Hudson. Londýn. 408 s., ISBN: 978-05-00278192;
51. Johnson, P. 2004. Dějiny renesance. Barrister & Principal. Brno. 149 s. ISBN: 80-86598-68-3;
52. Kadlec, J., Rozhoň, F. 1945. Úprava zámecké zahrady v Brandýse nad Labem.
53. Kalnický, J.(ed) 2012. Obecný management. 1. vyd. Repronis. Ostrava. 122 s. ISBN: 978-80-7329-305-5;
54. Kalusok, M. 2004. Zahradní architektura. Computer Press, Brno. 192 s. ISBN: 8025102874;
55. Kassel, R. 2006. The Organ: An Encyclopedia. London, Routledge. p.679; ISBN: 978-0-041-594174-7;
56. Kavka, B. a kol. 1970. Krajinářské sadovnictví. Státní zemědělské nakladatelství. Praha. 580 s. ISBN: -;
57. Kesner, L. 2005. Marketing a management muzeí a památek. Grada. Praha. 300 s., ISBN: 80-2471-104-4;
58. Kiesow, G. 2012. Památková péče v Německu. Nakladatelství Barrister & Principal. Brno. 216 s. ISBN: 978-80-87474-54-9;
59. Kolařík, J. 2005. Péče o dřeviny rostlující mimo les – II. ČSOP Vlašim. Vlašim. 720 s., ISBN: 80-86327-44-2;
60. Kosmala, M. 2007. Brief Historic Outline of the Preservation and Conservation of Historic Gardens. Abstr. [online 15.4.2014]. Dostupné z < <http://annals-wuls.sggw.pl/?q=node/420> >*
61. Krajčovičová, D. 2003. Zakladanie a údržba zelene. Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre. Nitra. 94 s. ISBN: 80-8069-255-6;
62. Křesadlová, L. 2007. Rostliny v historii zahradního umění. Studijní materiál k předmětu Použití rostlin. MZLU v Brně;
63. Křesadlová L., Kopecký E., Olšan J., Chvosta E., Fetterová D., Janál J.. 2015a. Rostliny v nádobách a stavby pro jejich přezimování v památkách zahradního umění. Národní památkový ústav. Praha. 96 s. ISBN: 978-80-7480-032-0;
64. Křesadlová, L., Olšan, J., Ehrlich, M. 2015b. Management plan ochrany památkových hodnot památek zahradního umění. Národní památkový ústav;
65. Křesadlová, L., Pavlátová, M., Olšan, J., Ehrlich. 2015c. Metodika prostorové analýzy památky zahradního umění. Národní památkový ústav;
66. Kubeša, P. 2007. Stavebně historický průzkum zámeckého parku v Brandýse nad Labem. I. díl;
67. Kučová, V. 2009. Světové kulturní a přírodní dědictví UNESCO. Odborné a metodické publikace, svazek 37, Národní památkový ústav, ústřední pracoviště Praha. ISBN: 978-80-87104-52-1;
68. Kupka, J., Líčeniková, M., Vorel, I., Hendrych, J. 2011. Slavné zahrady a parky Středočeského kraje. Foibos. Praha. 240 s. ISBN: 978-80-87073-36-0;
69. Kupka, J. 2006. Zeleň v historii města. ČVUT. Praha. 146 s. ISBN: 80-01-03443-7;
70. Líbal, D. 1989. Stavebně-historické průzkumy (návrh směrnice). SÚRPMO. Praha. 7 s.;
71. Löw, J., Míchal, I. 2003. Krajinný ráz. Lesnická práce, Kostelec nad Černými Lesy. 552 s., ISBN 80-86386-27-9;

72. Macek, P. 1997. Standardní nedestruktivní stavebně-historický průzkum. SÚPP. Praha. 19 s. ISBN: 8090230539;
73. Macháček, J. 2004. Ekonomické souvislosti využívání kulturně historických lokalit. *Oeconomica*. VŠE. Praha. 121 s. ISBN: 80-245-0756-0;
74. Mareček, J. 1992. *Zahrada*. Noris. Praha. 304 s. ISBN: 80-900908-1-8;
75. Marešová, S., Hájek, T. 2007. Obnova historických zahrad a parků v ČR. In: *Zprávy památkové péče*. Časopis státní památkové péče. NPÚ. Praha. 67, č.1. s. 64 – 67;
76. Morgan, L. 2009. Nature as model: salomon de Caus and early seventeenth-century landscape design. *The Journal of Society of Architectural Historians* 68 (2). p. 272 – 274;
77. Muchka, I. P. 2001. *Architektura renesanční. Deset století architektury*. Správa pražského hradu a DaDa, a.s. Praha. 177 s. ISBN: 80-86161-37-4;
78. Neuhásllová, Z., Blažková, D., Grulich, V., Husová, M., Chytrý, M., Jeník, J., Jirásek, J., Kolbek, J., Kropáč, Z., Ložek, V., Moravec, J., Prach, K., Rybníček, K., Rybníčková, E., Sádlo, J. 2001. *Mapa potenciální*
79. Ochrymčuk, L., Rossmann, Z., Svrček, J.B., Wolek, C. 1995. *Nová encyklopedie českého výtvarného umění (N-Ž)*. Academia. 556 s. ISBN: 80-200-0522-6;
80. Ondřejová, V. 1967. Průvodní zpráva k návrhu rekonstrukce zámecké zahrady v Brandýse nad Labem;
81. Otruba, I. 2002. *Zahradní architektura, Tvorba zahrad a parků*. Era. Šlapanice. 357 s. ISBN: 8086517284;
82. Pacáková – Hošťálková, B. 2013. Štěrkové a mlatové cesty tradiční, pevné i pěkné. In: *Štěrkové a mlatové cesty v památkových exteriérech*. Zpravodaj Stop – časopis pro technologie ochrany památek. 15 (1). s. 5 – 7. ISSN: 1212-4168;
83. Pacáková – Hošťálková, B., Petřů, J., Riedl, D., Svoboda, A. M. 2004. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Libri. Praha. 526 s. ISBN: 8072772791;
84. Pacáková – Hošťálková, B. 2003. Specifičnost historických zahrad a parků a její projevy v teorii a praxi. In: *Historické zahrady, parky a krajina – Severní Čechy 2003*. Agentura Bonus. s. 4 – 8. ISBN: 80-86802-01-9;
85. Pánek, J. 2006. *Rudolfínská Praha: 1576 - 1612: průvodce*. Středoevropská galerie a nakladatelství. Praha. 252 s. ISBN: 978-80-902258-4-8;
86. Pavlátová, M., Ehrlich, M. 2004. *Zahrady a parky Jižních Čech*. Junior. 415 s. ISBN: 978-80-902910-6-5.
87. Pavlík, M a kol. 1998. *Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek*. ČVUT. Praha. 329 s. ISBN: 8001017974;
88. Pejchal, M. 2010. Rostliny a autenticita památek zahradního umění. *Acta Horticulturae et Regioecturae*. Vol. 13. p. 56--60. Nitra. ISSN 1335-2563;
89. Pejchal, M. 2008. Specifika rostlinných prvků v péči o památky zahradního umění In: *Trendy a tradice*. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno. 7 s. ISBN 978-80-7399-510-2;
90. Pejchal, M. 1995. Zabezpečení příznivých stanovištních podmínek pro uliční stromořadí In: *Stromy v ulicích Olomouc*. SZKT. Mělník. 9 s.;
91. Pek, T. 2009. *Stavební památky – Specifika přípravy a financování jejich obnovy, údržby a provozu*. 1. Vydání. Wolters Kluwer ČR. Praha. 216 s. ISBN: 978-80-7357-462-8;
92. Pešta, J. 2006. *Stavebně historický průzkum zámeckého parku v Brandýse nad Labem*. III. díl;
93. Plumptre, G. 2006. *Evropské královské zahrady*. Slovart. 206 s. ISBN: 80-7209-788-1;
94. Pollio, V. M., Otoupalík, A. 2010. *Deset knih o architektuře*. Baset. Praha. 440 s. ISBN: 978-80-8641-058-6;
95. Preiss, P. 1974. *Panorama manýrismu: Kapitoly o umění a kultuře 16. století*. Odeon. Praha. 397 s.;
96. Randák, J., Jůzlová, J. (eds.). 2011. *Dějiny českých zemí*. Euromedia. 432 s. ISBN: 978-80-242-3205-8;

97. Reš, B., Vencálek, T., Štěrba, P., Klápště, J. 2009. Obnova historických zahrad a parků. AOPK ČR. Praha. 13 s. ISBN: 9788087051665;
98. Riegl, A., Hlobil, I., Kruis, I., Hlobil, T. 2003. Moderní památková péče. Národní památkový ústav, ústřední pracoviště. Praha. 172 s., ISBN 80-86234-34-7;
99. Šimek, P. 2001. Hodnocení dřevin a jejich porostů pro pěstební účely v zahradní tvorbě. [Ph.D. Thesis.] Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, Brno. 159 s.;
100. Skalická, E. 2007. Pražské historické zahrady. Útvar rozvoje hl. m. Prahy. Praha. 257 s.;
101. Skalický, A. 2009. Zahrady a vily manýrismu v souvislostech. Jalna. Praha. 288 s. ISBN: 978-80-86396-47-7;
102. Slepíčka, J., Jakubcová, E. 2013. Štěrkové a mlatové cesty tradiční, pevné i pěkné. In: Štěrkové a mlatové cesty v památkových exteriérech. Zpravodaj Stop – časopis pro technologie ochrany památek. 15 (1). s. 8 – 9. ISSN: 1212-4168;
103. Soares, A.L., Menezes, B.M., Castel-Branco, C., Manso, F., Fontes, I., Pereira de Lima, I., Andrade, I., Ribeiro, J., Matos Silva, M., Malheiro M., Sousa, M.C., Carvalho, R., Chambel, T. 2010. Recuperação de Estruturas Hidráulicas muros e caminhos em jardins históricos. Associação Portuguesa dos Jardins e Sítios Históricos. Lisboa;
104. Spencer, Ch. 2008. Prince Rupert: the Last Cavalier. London, Phoenix. p. 448. ISBN: 978-0-753-82401-6;
105. Staňková J., Sedláková, R., Pošva, R., Voděra, S. 2005. Architektura v proměnách tisíciletí. Sobotáles. Praha. 303 s. ISBN: 80-86817-10-5;
106. Stíbral K., Dadejík O., Zuska V. 2009. Česká estetika přírody ve středoevropském kontextu. Dokořán. ISBN: 978-80-7363-247-2;
107. Straková M., Straka J., Janál J., Křesadlová L. 2015. Travníky a květnaté louky v památkách zahradního umění. Národní památkový ústav. Praha. 84 s. ISBN: 978-80-7480-031-3;
108. Štulc, J. 2002. 30. výročí Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, hrdá bilance i vážné stíny. Zprávy památkové péče č. 10. Národní památkový ústav, ústřední pracoviště. Praha. 241-244 s.;
109. Štulc, J. 2007. In: Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví. Národní památkový ústav, ústřední pracoviště. Praha. 2 s. ISBN: 9788087104149;
110. Šubr, J., Šubrová, R. 2005. Stanovení zásad funkční obnovy městských a historických parků, zahrad a hřbitovů. VÚKOZ, Průhonice. 27 s.;
111. Svoboda, J., Vašků, Z., Cílek, V. 2003. Velká kniha o klimatu Zemí koruny české. Nakladatelství Regia. Praha. 655 s. ISBN: 80-86367-34-7;
112. Sýkora, J. 2002. Územní plánování vesnic a krajiny. Urbanismus 2. ČVUT. Praha. 226 s. ISBN: 80-01-02641-8;
113. Thacker, Ch. 1979. The History of Gardens. University of California Press. Berkeley. Los Angeles. 288 s. ISBN: 978-0-520-05629-9;
114. Turner, T. 2005. Garden History: Philosophy and Design 2000 BC – 2000 AD. Spon, Abingdon. p.304; ISBN: 978-0-415-31748-1;
115. Turner, T. 2011. European gardens. History, philosophy and design. Taylor & Francis Group. New York. p. 424. ISBN 978-0-415-49684-1;
116. Václavík, J., Vaněk, V. 1979. Cibulnaté a hlíznaté květiny. Státní zemědělské nakladatelství. Praha. 296 s. ISBN: 07-113-79-04/45;
117. Vajčner, J. 2011. Management plan [online]. Ministerstvo kultury. [citováno 14-10-2014]. Dostupné z <
<http://www.mkcr.cz/scripts/modules/fg/fulltxt.php?sort=rank&locale=CZ&langid=1&datefrom=1.1.1990&searchtext=management+plan&x=0&y=0>>;

118. Veber, V. a kol. 2009. Dějiny Rakouska. 1. Doplněné a aktualizované vyd. Nakladatelství Lidové noviny. Praha. 728 s. ISBN: 978-80-7106-239-4;
119. Velebil, J., Bulíř, P., Vrabec, V., Andreas, M., Businský, R., Tábor, I. 2016. Péče o dřeviny a jejich zachování v památkách zahradního umění. Certifikovaná metodika. VÚKOZ. Průhonice. 40 s. ISBN: 978-80-87674-14-7;
120. Vinař, J. 2014. Údržba a opravy památkových objektů. [online]. MURUS – Monumenta renouamus. Praha. [citování 2016-24-05]. Dostupné z < <http://www.murus.cz/udrzba-a-opravy-pamatkovych-objektu-p7.html> >;
121. Vinter, V. 1983. Úvod do dějin a teorie památkové péče I. Nástin vývoje a základní ideové otázky památkové péče. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Praha. 20 s.;
122. Vitáková, M. 2007. Školení a vzdělávání pracovníků v cestovním ruchu: Využití kulturních a přírodních památek pro cestovní ruch. [online]. Ministerstvo pro kulturní rozvoj. Praha. [citování 2010-10-09]. Dostupné z < <http://www.mmr.cz/getmedia/473a8dbe-5c92-4eef-818e-0252a54c8200/GetFile2.pdf> >;
123. Vlček, P. 1994. Encyklopedie českých zámků. Libri. Praha. 314 s. ISBN: 80-90-15792-0;
124. Vorel, I. 2011. Ochrana krajinného rázu v územním plánu. Fikce nebo reálná možnost? In: Krajinný ráz v sídlech. Sídla v rázu krajiny. ČVUT v Praze. ISBN: 978-80-01-04908-2;
125. Vošahlík, A. 1998 In: Pavlík, M. a kol.: Regenerace historických budov, sídel a krajiny, ochrana památek. ČVUT. Praha. 5 s. ISBN: 8001017974;
126. Wagner, B. 1986. Sadovnická tvorba 3. Státní pedagogické nakladatelství. Praha. 103 s.;
127. Waterman, T. 2009. Fundamentals of landscape architecture. AVA Publishing. Lausanne. p. 176. ISBN: 978-2-940373-91-8;
128. Watkins, J., Wright, T. 2007. The Management and Maintenance of Historic Parks, Gardens and Landscape. Lincoln. p. 352. ISBN: 9780711224391;
129. Weber, M., Sokjková, E., Šantrůčková, M., Bendíková, L., Šiřina, P. 2016. Identifikace, uchování a obnova kompozice památek zahradního umění. Certifikovaná metodika. VÚKOZ. Průhonice. 34 s. ISBN: 978-80-87674-14-7;
130. Whitehand, J. W. R. Gu, K. 2010. Conserving Urban Landscape Heritage: a Geographical Approach. Procedia Social and Behavioral Sciences vol. 2, p. 6948 – 6953. Beijing. ISSN: 1877-0428;
131. Young, Ch. 2009. RHS Encyclopedia of garden design. Dorling Kindersley. London. p. 360. ISBN: 978-1-405-32905-7;
132. Žáček, J., Vacek, P. 2008. Zahrady u Pražského hradu. Havlíček Brain Team. Praha. 239 stran. ISBN: 978-80-87109-06-9;
133. Zhang, D., D., Brecke, P., Lee, H., F., He, Y., Zhang, J. 2007. Global climate change, war, and population decline in recent human history. Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America. 104 (49). 19214 – 19219;
134. Zimmermann, R. 1992. Iconography in German and Austrian Renaissance Gardens. In Hunt J., D. (ed.). 1992. Garden History: Issues, approaches, Methods. Dumbarton Oaks. p.404;
135. Zlatník, A. 1978. Lesnická fytoecnologie: Příručka pro lesnické fakulty. SZN. Praha. 1. Vyd. 495 s.;
136. Zoppi, M. 2009. Storia del giardino europeo. Alinea. Firenze. p.288. ISBN: 978-8860554376.

Elektronické zdroje:

1. Agentura ochrany přírody a krajiny. 2016. [online]. Dostupné z <<http://www.dotace.nature.cz/ppk-programy.html>>. [cit. 10-10-2016];

2. Eurogrant consulting. 2016. Udržování a obnova kulturního dědictví venkova pro rok 2016. [online]. Dostupné z <<http://www.eurogrant.cz/udrzovani-a-obnova-kulturniho-dedictvi-venkova-pro-rok-2016/>>. [cit. 10-10-2016];
3. Ministerstvo kultury. 2016. Dotační programy. [online]. Dostupné z <<https://www.mkcr.cz/dotacni-programy-237.html>>. [cit. 10-10-2016];
4. Národní památkový ústav. 2017. [online]. Dostupné z <<https://www.npu.cz/zahrady-a-parky>>. [cit. 20-02-2017];
5. Národní památkový ústav. 2010. Příručka vlastníka kulturní památky. [online] dostupné z <<http://ftp.npu.cz/download/1108734974/privlpam.pdf>>. [cit. 2010-10-05];
6. Obec Hlavenec. 2008. [online]. © 2008. [citováno 7-2-2015]. dostupné z <<http://www.hlavenec.cz/pamatky.htm>>;
7. Obec Kostelní Hlavno. 2010. [online]. © 2006 – 2010. [citováno 7-2-2015]. dostupné z <<http://kostelnihlavno.cz/historie.htm>>;
8. Operační program životní prostředí. 2016. [online]. Dostupné z <<http://www.opzp.cz/o-programu/>>. [cit. 2016-10-10];
9. Regionální operační program Střední Čechy. 2016. Přehled prioritních os a oblastí podpory pro uplynulé programovací období 2007 – 2013. [online]. Dostupné z <<http://www.ropstrednicechy.cz/documents.php?mid=0cb647fc-8831-102b-a7b4-00e0814daf34>>. [cit. 10-10-2016];
10. Státní fond životního prostředí. 2016. [online]. Dostupné z <<https://www.sfzp.cz/sekce/588/program-pro-viteze-oceneni-zelena-stuha/>>. [cit. 10-10-2016];
11. Státní zemědělský a intervenční fond. 2016. Informace pro žadatele dotačního programu 16 – Udržování a obnova kulturního dědictví venkova. [online]. Dostupné z <https://www.szif.cz/cs/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fzpravy%2Fnarodni_dotace%2Fnarodni_dotace%2F1452506629068.pdf>. [cit. 10-10-2016];
12. Středočeský kraj, 2016. Financování obnovy kulturních památek. [online]. Dostupné z <<https://www.kr-stredocesky.cz/web/kultura/financovani-obnovy-kulturnich-pamatek>>. [cit. 10-10-2016];

Legislativní dokumenty:

1. Česko. Ústavní zákon č.1 Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992. In: Sbírka zákonů České republiky. 1993. Dostupné také z <<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=40450&fulltext=&nr=1~2F1993&part=&name=&rpp=15>>;
2. Česko. Zákon České národní rady č. 20 ze dne 30. března 1987 o státní památkové péči. In: Sbírka zákonů České republiky. 1987. Dostupné také z <<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=37218&nr=20~2F1987&rpp=15#local-content>>;
3. Česko. Zákon České národní rady č.114 ze dne 19. února 1992 o ochraně přírody a krajiny. In: Sbírka zákonů České republiky. 1992. Dostupné také z <<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=39807&nr=114~2F1992&rpp=15#local-content>>;
4. Česko. Zákon č.183 ze dne 14. března 2006 o územním plánování a stavebním řádu. In: Sbírka zákonů České republiky. 2006. Dostupné také z <<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=62549&nr=183~2F2006&rpp=15#local-content>>;
5. Česko. Vyhláška ministerstva kultury České socialistické republiky č.66 ze dne 26. dubna 1998, kterou se provádí zákon České národní rady č.20/1987 Sb., o státní památkové péči. In: Sbírka zákonů České republiky. 1988. Dostupné také z <<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=37662&nr=66~2F1988&rpp=15#local-content>>;

6. Česko. Vyhláška č.420 ze dne 28. listopadu 2008, kterou se stanoví náležitosti a obsah plánu ochrany památkových rezervací a památkových zón. In: Sběrka zákonů České republiky. 2008. Dostupné také z <<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=67565&nr=420~2F2008&rpp=15#local-content>>;
7. Česko. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15 ze dne 23. listopadu 1979 o Úmluvě o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků. In: Sběrka zákonů České republiky. 1980. Dostupné také z <<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=34425&nr=15~2F1980&rpp=15#local-content>>;
8. Česko. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 94 ze dne 5. listopadu 1958 o Úmluvě na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu a Protokolu k ní. In: Sběrka zákonů České republiky. 1958. Dostupné také z <<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=29162&nr=94~2F1958&rpp=15#local-content>>;
9. Česko. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 159 o Úmluvě o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví. In: Sběrka zákonů České republiky. 1991. Dostupné také z <<https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=39159&nr=159~2F1991&rpp=15#local-content>>;
10. Council of Europe. 2000. The European Landscape Convention. [online]. Dostupné z <<https://rm.coe.int/1680080621>>. [cit. 2014-01-14];
11. Council of Europe. 1969. Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe. [online]. Dostupné z <<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680072318>>. [cit. 2013-11-04];
12. Evropská unie. 1957. Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství. [online]. Dostupné z <http://www.euroskop.cz/gallery/2/756-smlouva_o_es_nice.pdf>. [cit. 2014-01-14];
13. ICOMOS. 1999. International cultural tourism charter. [online]. Dostupné z <<http://www.icomos.org/en/what-we-do/focus/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/162-international-cultural-tourism-charter>>. [cit. 2014-01-14];
14. ICOMOS. 1982, Historical gardens. The Florence Charter. [online]. Dostupné z <https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/gardens_e.pdf>. [cit. 2014-01-14];
15. ICOMOS. 1979. La Charte de Burra. [online]. Dostupné z <http://www.icomos.org/charters/burra1999_fre.pdf>. [cit. 2014-01-14];
16. ICOMOS. 1972. Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage. [online]. Dostupné z <<http://whc.unesco.org/en/conventiontext/>>. [cit. 2014-01-14];
17. ICOMOS. 1964. International charter for the conservation and restoration of monuments and sites (The Venice charter). [online]. Dostupné z <https://www.icomos.org/charters/venice_e.pdf>. [cit. 2014-01-14];
18. ICOMOS. 1931. The Athens Charter for Restoration of Historic Monuments. [online]. Dostupné z <<http://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/167-the-athens-charter-for-the-restoration-of-historic-monumentsf>>. [cit. 2014-01-14];
19. UNESCO. 1946. Constitution. [online]. Dostupné z <http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=15244&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>. [cit. 2014-01-14];

Technické normy:

1. ČSN 83 9001. Sadovnictví a krajinářství – Terminologie – Základní odborné termíny a definice. 1999. Český normalizační institut. Praha. 11 s.
2. ČSN 83 9021 (2006). Technologie vegetačních úprav v krajině – Rostliny a jejich výsadba. 2006. Český normalizační institut. Praha. 24 s.
3. CSN 83 9051. Technologie vegetačních úprav v krajině – Rozvojová a udržovací péče o vegetační prvky. 2006. Český normalizační institut. Praha. 10 s.

Seznam obrázků

Obrázek 1 Zahrada Palácio dos Marqueses de Fronteira, foto autorka, 2015	20
Obrázek 2 Zahrada Palácio dos Marqueses de Fronteira, foto autorka, 2015	21
Obrázek 3 Zahrada Palácio dos Marqueses de Fronteira, foto autorka, 2015	21
Obrázek 4 Zahrada Giardino di Boboli, foto autorka, 2009	22
Obrázek 5 Zahrada Giardino di Boboli, foto autorka, 2009	22
Obrázek 6 Zahrada vily Dell'Olmo a Castello, foto autorka, 2009	23
Obrázek 7 Zahrada vily Dell'Olmo a Castello, foto autorka, 2009	23
Obrázek 8 Zahrada vily Petraia, foto autorka, 2009	24
Obrázek 9 Zahrada vily Petraia, foto autorka, 2009	24
Obrázek 10 zahradní komplex při zámku Heidelberg, Salomon de Caus (1614) (http://en.wikipwdia.org/wiki/Hortus_Palatinus)	25
Obrázek 11 návrh záhonu Hortus Palatinus (1620) od Salomona de Cause (Dobalová, 2009).	25
Obrázek 12 Zahrada Hortus Palatinus, foto autorka, 2014	26
Obrázek 13 Zahrada Hortus Palatinus, foto autorka, 2014	26
Obrázek 14 Léto z cyklu Roční období, malba od nizozemského umělce Pietra Brueghela (1635) (http://abbeyville.com/interiors.asp?ISBN=9780789209931&CaptionNumbrer=03)	27
Obrázek 15 Zahrady Het Loo, foto autorka, 2011	27
Obrázek 16 Vymezení období (autorka, 2011)	36
Obrázek 17 Veduta Prahy z roku 1593 od autora Jorise Hoefnagela, která byla vydána v díle Civitates orbis terrarum (Světová města). Veduta zobrazuje panoráma Pražského hradu a pohled na města Pražské z Letné. (http://prazskychytrak.cz/wp-content/uploads/1600.jpg)	38
Obrázek 18 Zobrazení části renesanční krajiny se zámkem. Hon na jeleny, Lucas Cranach starší. (http://cs.wikipedia.org/wiki/Lucas_Cranach_star%C5%A1%C3%AD#mediaviewer/File:Die-Hirschjagd-1540.jpg).	40
Obrázek 19 Krajina s mlýnem. Pieter Stevens. (https://cs.wikipedia.org/wiki/Pieter_Stevens#/media/File:Stevens_Landscape_with_a_mill.jpg)	40
Obrázek 20 Orfeus hraje zvířatům v krajině. Roelandt Savery (https://cs.wikipedia.org/wiki/Roelandt_Savery#/media/File:Savery,_Roelant_-_Orpheus_-_1628_(3180_%C3%97_2050).jpg)	40
Obrázek 21 Salmakis a Hermafroditos, Bartholomeus Spranger (https://cs.wikipedia.org/wiki/Bartholomeus_Spranger#/media/File:Hermaphroditos_and_Salmacis_by_Bartholom%C3%A4us_Spranger.jpg)	42
Obrázek 22 Rudolf II. jako Vertumnus, Giuseppe Arcimbolfo (zdroj)	42
Obrázek 23 Zlatý řez (zdroj https://webtrh.cz/192392-zlaty-rez-photoshop)	43
Obrázek 24 Pět řádů podle architekta Barozzi da Vignola (https://cs.wikipedia.org/wiki/Jacopo_Barozzi_da_Vignola#/media/File:Vignolafiveorders.jpg)	43
Obrázek 25 Púdorys renesanční (vlevo) a manýristické (vpravo) zahrady (Turner, 2008)	45
Obrázek 26 Příklady italských renesančních a manýristických zahrad rodu Medici zobrazené na lunetách, autor Giusto Utens, A - Villa Medicea La Petraia, B – Villa Medicea dell'Ambrogiana, C – Villa medicea di Poggio a Caiano, D – Palazzo Pitti a zahrada Boboli (http://it.wikipedia.org/wiki/Giusto_Utens#mediaviewer/File:Pitti_boboli_utens.jpg)	46
Obrázek 27 Zámek s okolím v Benátkách nad Jizerou, mapy.cz	65
Obrázek 28 Zámek se zahradou v Brandýse nad Labem, mapy.cz	65
Obrázek 29 komplex hradu a zámku se zahradami v Českém Krumlově, mapy.cz	66

Obrázek 30 bývalý Rudolfův zámeček s okolím v Hlavenci, mapy.cz	66
Obrázek 31 zámecký komplex v Kladrubech nad Labem, mapy.cz	67
Obrázek 32 zámek v Králově Dvoře u Berouna, mapy.cz	68
Obrázek 33 zámecký areál Kratochvíle, mapy.cz	68
Obrázek 34 zámecký areál Lány, mapy.cz	68
Obrázek 35 zámecký areál v Lysé nad Labem, mapy.cz	69
Obrázek 36 zámecký areál v Pardubicích, mapy.cz	69
Obrázek 37 zámecký areál v Poděbradech, mapy.cz	70
Obrázek 38 zámecký areál v Přerově nad Labem, mapy.cz	71
Obrázek 39 hrad Kunětická Hora, mapy.cz	71
Obrázek 40 Umístění zámeckého areálu ve městě Brandýs nad Labem	76
Obrázek 41 Katastrální mapa zámeckého areálu (zdroj ČÚZAK, upravenou autorkou, 2016)	77
Obrázek 42 Barokní plány zahrady v Brandýse nad Labem z poloviny 18. století (zdroj NPÚ)	81
Obrázek 43 Plán zahrady z roku 1842 (zdroj NPÚ)	81
Obrázek 44 Vyobrazení zámku se zahradou asi z roku 1640 (zdroj NPÚ)	81
Obrázek 45 Mapa širších vztahů (zdroj mapy.cz, upraveno autorkou)	82
Obrázek 46 členění zahrady v Brandýse nad Labem (zdroj mapy.cz, autorka)	83
Obrázek 47 Kompoziční a provozní vazby (podklad mapy.cz, autorka, 2016)	84
Obrázek 48 Rozbor kompozice zahrady, (podklad mapy.cz, autorka, 2016)	85
Obrázek 49 Dendrologický průzkum a hodnocení potenciálu dřevin, (podklad mapy.cz, autorka, 2016)	86
Obrázek 50 Grafy znázorňující sadovnickou hodnotu a vitalitu dřevin v zahradě v Brandýse nad Labem, (autorka, 2016)	89
Obrázek 51 Autenticita dřevin, (podklad mapy.cz, autorka, 2016)	89
Obrázek 52 Současný stav technických a uměleckých prvků, (podklad mapy.cz, autorka, 2016)	91
Obrázek 53 Zámek v Poděbradech na mapě stabilního katastru (archivnimapy.cz)	107
Obrázek 54 Zámek v Poděbradech (mapy.cz)	107
Obrázek 55 Zámek v Lysé nad Labem (mapy.cz)	109
Obrázek 56 Zámek v Lysé nad Labem na mapě stabilního katastru (archivnimapy.cz)	110
Obrázek 57 Zámek v Přerově nad Labem (mapy.cz)	111
Obrázek 58 Zámek v Přerově nad Labem na mapě stabilního katastru (archivnimapy.cz)	111

Seznam map

Mapa 1 Sídla Rudolfa II. dle Dobalové (2009), (autorka, 2012)	62
Mapa 2 Mapa bioregionů dle Culka (1996), (autorka, 2014)	63
Mapa 3 Mapa klimatických oblastí dle VÚKOZ, (autorka, 2014)	63
Mapa 4 Mapa vegetačních stupňů dle Zlatníka (1978), (autorka, 2014)	64
Mapa 5 Mapa potenciální přirozené vegetace dle Neuhäuslové a kol. (2001), (autorka, 2014)	64

Seznam tabulek

Tabulka 1 Alokace finančních prostředků (Operační program životní prostředí, 2016), upravená autorkou	29
Tabulka 2 Alokace částek pro jednotlivé podprogramy program 16 národních dotací Ministerstva Zemědělství (Eurogrant, 2016), upravená autorkou	30
Tabulka 3 Zahrady období Rudolfa II. (autorka, 2015)	72
Tabulka 4, (autorka, 2015)	73
Tabulka 5, (autorka, 2015)	73
Tabulka 6, (autorka, 2015)	74
Tabulka 7, (autorka, 2015)	74
Tabulka 8, (autorka, 2015)	74
Tabulka 9, (autorka, 2015)	75
Tabulka 10, (autorka, 2015)	75
Tabulka 11, Navrhovaný sortiment rostlin z jednotlivých projektů na rekonstrukci/obnovu zahrady při státním zámku v Brandýse nad Labem, archiv NPÚ (autorka, 2016)	79
Tabulka 12, Analýza vegetačních prvků podle prostorového uspořádání, (autorka, 2016)	88
Tabulka 13 Charakter estetického vyjádření dřeviny, (autorka, 2016)	88
Tabulka 14, SWOT analýza (autorka, 2016)	93
Tabulka 15, Seznam vhodných rostlin pro obnovu prostoru štěpnice (autorka, 2017)	96
Tabulka 16, Seznam vhodných rostlin pro obnovu prostoru terasy (autorka, 2017)	97
Tabulka 17 Plán udržovací péče (autorka, 2017)	98
Tabulka 18, Prostorové uspořádání BOD (autorka, 2017)	103
Tabulka 19, Prostorové uspořádání LINIE (autorka, 2017)	103
Tabulka 20, Prostorové uspořádání TVAR (autorka, 2017)	104

Seznam příloh

Příloha 1 – Fotodokumentace Brandýs nad Labem

Příloha 2 – Fotodokumentace Poděbrady

Příloha 3 – Fotodokumentace Lysá nad Labem

Příloha 4 – Fotodokumentace Přerov nad Labem

Příloha 1 - Fotodokumentace **Brandýs nad Labem**

Vstupní prostor a štěpnice

Vrchní terasa

Prostřední terasa

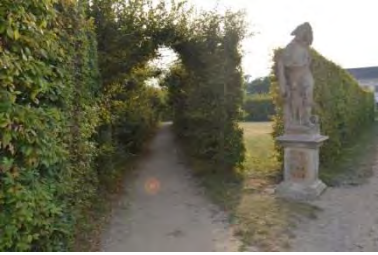
Spodní terasa

Příloha 2 - Fotodokumentace Poděbrady

Příloha 3 - Fotodokumentace Lysá nad Labem

Příloha 4 - Fotodokumentace **Přerov nad Labem**

Zroj: <http://www.prerovnl.cz/kultura/zamek-v-prerove-nad-labem/nggallery/page/2>